

Chroniques palestiniennes

Dans les nerfs de la guerre

Traduction en hébreu

Supplément à Messages, le journal des Médecins Sans Frontières, juillet 2002

Document en provenance du site internet de Médecins Sans Frontières

<http://www.msf.fr>

Tous droits de reproduction et/ou de diffusion, totale ou partielle, sous quelque forme que ce soit, réservés pour tous pays, sauf autorisation préalable et écrite de l'auteur et/ou de Médecins Sans Frontières et/ou de la publication d'origine. Toute mise en réseau, même partielle, interdite.

רשימות מפלסטיין

לכודים בתוך מלחמה

מתחילת האינתיפאדה השניה בספטמבר 2000, צוותים של "רופאים ללא גבולות" מורכבים מרופאים ופסיכולוגים, מסייעים לאוכלוסייה האזרחית הפלסטינית בחברון וברצועת עזה. קובץ זה הוא תוצאת עבודתם, המהווה עדות למציאות היומיומית של אוכלוסייה במלחמה, הנתונה לסבל, שממנו מתעלמים בד"כ.

התמונות המופיעות
ברשימות אלה נלקחו מתוך
עבודתו של פיליפ קונטי
יולי 2001-מאי 2002.

הרשימות מפלסטין
מהוות קודם כל עדות.
הן נכתבו על-ידי
כמה מן המשתתפים
במשלחות של
"רופאים ללא גבולות"
בעזה ובחברון
מספטמבר 2000:
פסיכולוגים,
פסיכיאטרים,
רופאים, אנשי מנהל
ומארגנים...
לכתוב כדי להמשיך
לחשוב, להמשיך
לעבוד, להמשיך
לטפל... לכתוב - לא
תיאוריות ושיטות וגם
לא רגשות - אלא
עובדות, שברי רגעים
שהאנשים הללו ראו,
חוו וחשו. פשוט
לכתוב, ללא ביקורת,
ללא ניתוחים, ללא
שיפוט. לכתוב עבור
כולם ולא רק עבור
המומחים או עבור
אלה שראו.
להראות באמצעות
המילים.

תודה לכל אלה שלקחו חלק בהכנת החוברת:

OZINET AHMED – LILIANA ANDRADE – PIERRE BEURRIER –
LORENA BILBAO – HÉLÈNE BOUCHEBOUBA – SARA CARMONA –
LAURA CARTAÑA – JIMENA CAVANNA – JORDI COSTA –
CATHERINE DAUBRÈGE – DIDIER DE GREGORIO – ITSASO
ETCHEVERRY – PAULA FARIAS – CHRISTINE FIRNHABER – ROBERT
GENEST – ARNAUD GHIZZ – ANGELIKA GROTERATH – SITA
HALLIER – LUDMILA HESOVA – FIMIA INTON – FOUAD ISMAEL
HASSAN – MARIE-HÉLÈNE JOUVE – CHRISTA KRIEG –
YVES LALLINEC – HERVÉ LANDA – OLIVIER MAIZOUE –
CHRISTINE MARCILLY – CESAR MARTÍNEZ – JOSE MARTINEZ –
VIRGINIE MATHIEU – MURIEL MONTAGUT – SALLIE MOTCH –
YOUSSEUPHA NIANG – MARYLIN NOGARO – ELISABETH
OLDCORN – KARINE PILLETTE – CLAIRE REYNAUD – DALILA
REZZOUG – SABINE ROQUEFORT – FARIBA SAADVANDI –
AITOR ZABALGOGEASKOA – DELPHINE ZINS.

תודה לכל אלה שאפשרו את עבודת-השטח
מאז 1993: אנשי מקצוע מקומיים וזרים.

מנהלת ההוצאה:
אן פושרד
עורך ראשי: אלן פרילה
עורך גרפי:
פרדריק גורסולה
עריכה: ז'אק פרון,
אוליבייה פלון,
יאן גואגן
תרגום מצרפתית:
אבי הרשקוביץ

הכנה לדפוס:
TC Graphite
Artécom דפוס

תוכן העניינים

4

משימה ייחודית

שעת המבחן

מאת ז'אן-הרואה בראדול

לטפל בנפש

מאת פייר סליניון, פואד יסמעיל, והלנה סגורבאטי

מרפא למלנכוליה

מאת כריסטיאן לאשל, מארי-רוז מורו

17

פלסטיין-מבט מבפנים

שטחים מבוטרים

שלוש מפות המציגות את חפיפת האזורים השנויה במחלוקת בפלסטיין.

שנה בעזה ובחברון

מקומות, תאריכים, רקע, הקשרים, שיחות, תיאורים, תגובות, רגשות... פנקס הרשימות של הצוותים הרפואיים והפסיכולוגיים של 'רופאים ללא גבולות' הנמצאים בקשר עם מטופליהם הפלסטיניים, מאפשר לקורא לחוות מבפנים את התוצאות הנפשיות של מצב מלחמה אינסופית.

62

הודעות לעיתונות של 'רופאים ללא גבולות'

ירושלים, ה-4 באפריל, 2002

"שיבוש עבודת הסיוע הרפואי בקרב אזרחים פלסטיניים בשטחים הכבושים מעורר דאגה הולכת וגדלה (...)" הרשימות הנוכחיות מתעדות את פעילותנו עד אוקטובר 2001. מאז, המצב ממשיך להתדרדר. 'רופאים ללא גבולות' ממשיכים לפעול בקרב האוכלוסיה.

בעוד שהוא מחוייב לבחור צד, מוכרח העובד ההומניטארי לשמור על עצמאותו.

שעת המבחן

מאת ז'אן-הרווה ברדול

ביקור בעיר העתיקה של ירושלים, עמיתי הפלסטיני מדריך אותי בשמש חורפית. הדילמה הראשונה - באיזה מקדש לבקר קודם? המשטרה הישראלית אוסרת על הכניסה למסגד ללא-מוסלמים. נערים במדים פוקדים על המבקר לומר לאיזה אלוהים הוא מתפלל ומתירים לו - או אוסרים עליו - להכנס למקום התפילה. חנויות המזכרות מציעות למכירה כרזות שבהן מתנוסס בית המקדש המשוחזר במקומו של מסגד אל-אקצה. המסר ברור. בכל מחנה, בשם ההיסטוריה והדת, מכשירים הקיצונים את השימוש באלימות ומרשים לעצמם לנבא עתיד שבו האחר אינו קיים. נוכחותם הסמלית של נביאים בין האבנים העתיקות משמשת כתזכורת לכל אחד מאיתנו, אפילו לעובר-אורח זר, לבחור צד ולמחוק מתודעתו את פני היריב, את אנושיותו, את זכויותיו ואת סבלו. האם אין זו הקדמה מסוכנת ליצירת מחיקה קיצונית עוד יותר - לגירוש בדרך האלימות?

השלב השני הוא ביקור ברצועת עזה. עמיתי מנסים להסביר לי את הגיאוגרפיה הכה ייחודית של רצועת האדמה הקטנה הזאת. בדבריהם מסתתרת דאגה: האם יוכל להבין? האם יוכל להבין את חוסר הצדק ואת הסבל שהיא צופנת בחובה? להבין מי

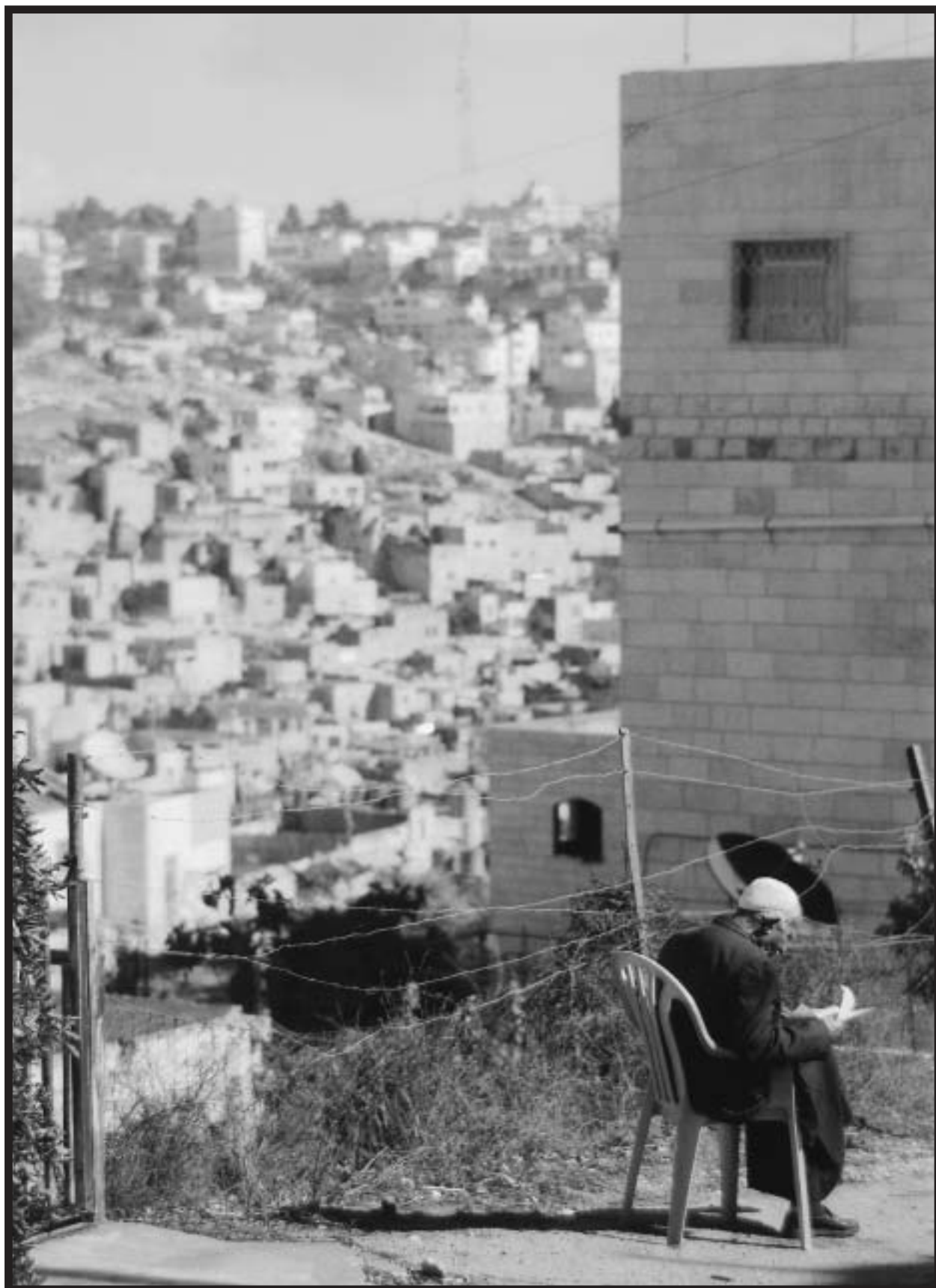
החזק ומי החלש, להבין באיזה צד עליו להיות? בתור הדגמה הם מנחים אותי במסלול מסומן של בתים הרוסים, שדות תותים חרבים, עצי זית עקורים, כבישים אסורים שאחרים נעים בהם כצללים, מגדלי שמירה, נגמ"שים, מבצרים צבאיים קטנים מבטון... עזה דומה למחנה מעצר ענק תחת כיפת השמים שחיילים חסרי פנים במכונות מלחמה שומרים עליו מן הארץ, מן הים ומן האוויר. מלווי הפלסטיניים מדמים זאת לחייל בטנק השומר על קצה הדרך או לטיל המהסס בין שני נתיבים. החיילים הישראליים נשארים רחוקים ומוגנים בשריוניהם. הם אינם מדברים, הם יורים.

שיח חרשים עגום

גם בגדה המערבית נמצאים הפלסטינים בהסגר. הם אינם יכולים להיכנס לישראל ועוברים מעיר לעיר בקושי רב. גם בשבילם פני האויב הם מכונה חסרת פנים המאיימת על חייהם בכל רגע נתון. מאות האזרחים שנהרגו מפרוץ השלב הנוכחי של המאבק מוכיחים זאת: ככל ששואפים להפרד, כך נפגשים פחות והורגים יותר. הפלסטינים שפגשתי מביעים את לאותם הקיצונית מחוסר יכולתם להיות אדונים לגורלם ומן ההכרח להכנע לתכתיבים של מדינת ישראל.

עבודה, תחבורה, הספקת מזון, ביטחון, טיפול רפואי... הכל תלוי בחסדי ישראל. חיים שלמים המורכבים מהתעללויות של צבא זר. איך אפשר שלא להתקומם? מהו ערכם של חיים כאלה? האם הסבל הכרוך בכך משתלם? רבים מציגים לעצמם את השאלה הזו. אחדים עונים בשלילה ועוזבים, עמוסים בחומרי נפץ, במטרה להתפוצץ במקומות ציבוריים, ולקחת אתם במותם כמה שיותר ישראלים. בכך הם מצהירים על סירובם לחיים שהפכו לבלתי אפשריים. לאלה שמספקים להם את חומרי הנפץ יש נימוקים אחרים, ציניים הרבה יותר. בישראל כל פעולה שגרתית כרוכה בפחד להיות קורבן בפיגוע או לאבד בו אדם קרוב. בכל רגע יכול הטרור לקטוע את היומיום. אזכור הפיגועים הוא לעתים קרובות התגובה המיידית של מלווי הישראליים להאשמות על התנהגות הצבא בשטחים. הפלסטינים מצדיקים את הפיגועים נגד האזרחים בטענה שאין אזרחים בישראל - כל אזרח, גבר או אשה, משרת, שירת או ישרת בצבא או במילואים.

זהו שיח חרשים עגום, שכל צד בו מוצא סיבות טובות להצדקת מותם של אנשים שאינם נושאים בכל אחריות לעימותים - בתנאי, כמובן, שהם שייכים למחנה היריב.

Catherine Daubrége – MSF

אף על פי כן, במאבק הזה ממלא השיח הקורבני - קורבנות הטרור הפלסטיני או הכיבוש הישראלי - תפקיד מרכזי בתעמולה המלחמתית. מתוכו נגזרות שתי דמויות סמליות: הקורבן הנצחי וקורבנו של הקורבן הנצחי. עבור חבר בצוות הצלה, הקורבן אינו רק אדם הזקוק לטיפול או לסיוע, הוא קודם כל סמל המתיר לשכוח - ולעתים להצדיק - את השימוש בצורות אלימות המנוגדות לעקרונות האנושיים, לזכויות האדם הבינלאומיות ולמדיניות שוחרת שלום.

הזמנת הזר להצטרף למחנה זה או אחר מלווה בהתחייבות לסובלנות כלפי ביטויים נפשעים אלה של אלימות - מצד אחד, הפיגועים הקטלניים נגד האזרחים הישראליים ומצד שני, ירי הצבא הישראלי על האזרחים הפלסטיניים, המרשים פחות אך קטלני יותר בסופו של דבר. כדי לפעול באופן איכותי חייבת הפעילות ההומניטרית להתנער מייצוגים פוליטיים. שכן אלה מנצלים את מגוון

המוצאים, האמונות הרוחניות וביטויי הסבל להכחשת אנושיותו של היריב ומצמצמים עם שלם לדמות אחת: טרוריסט או מתנחל.

האלימות מכוננת את הסדר

בדרך כלל עוסקים צוותינו בהגשת סיוע לפצועים, לרעבים ולפליטים החיים במצב של חוסר יציבות קיצוני בארצות שבהן מתחוללת מלחמה. כאן מהווים פליטים ומגורשים את מרבית האוכלוסייה, השוהה בגלות זה עשרות שנים. הם תובעים להקים מדינה על מה שנותר מהשטח שבו חיו בעבר ושבו הם מנסים לשרוד כיום. במהלך התקופה הזאת הם למדו לטפל בפצועיהם ובחוליהם וייסדו מערכת רפואית ציבורית. כמו כן הם מקבלים תמיכה רבה מחו"ל.

בידי הישראלים קיימים האמצעים כדי לטפל בחיילים הפצועים ולהגיש עזרה לקורבנות הפיגועים. האלימות, תוצר של מלחמה אכזרית שהתנהלה על אש קטנה במשך עשרות שנים, כוננה את

סדרי החיים. חלק נמצאים למעלה וחלק למטה. גם התושבים הגרים בקומות העליונות של חלק מהבתים בסמטאות הצרות בעיר העתיקה בירושלים ובחברון זורקים את אשפתם על ראשי שכניהם הגרים מתחתם כדי להאיץ בהם להסתלק משם. מנהג זה מסביר את נוכחותם המפתיעה, לפחות למבקרים, של סורגים המותקנים במאוזן ומפרידים את קומות הקרקע מן הקומות העליונות. דרכם אפשר לראות שמים מעוטרים באשפה. במקומות אחרים שבהם ישראלים ופלסטינים באים במגע - באזורי מגורים הגובלים בהתנחלויות ובעמדות הצבא הישראלי - חילופי העוינות אינם מסתכמים בזריקת אשפה: לוחמים פלסטיניים מסתננים כדי לירות על החיילים או על תושבי ההתנחלויות. אזרחים פלסטיניים נורים ממרחק למראה כל תנועה קלה הנראית חשודה לחיילים הישראליים. בתיים נכבשים או נהרסים כעונש קולקטיבי על פעולות

מזוינות שביצעו אחרים או פשוט משום שמיקומם חשוב למערך הבטחוני של הצבא הישראלי. הפלסטינים המתגוררים בשכונות הללו נאלצים ללא הרף להתמודד עם אבל, עם פגיעות פיזיות ונפשיות ועם מעצרים. כתוצאה מההסגר הכלכלי גוברת מצוקתם עוד יותר. אלו האנשים שאנו עובדים אתם ברצועת עזה ובחברון. אנו מגישים להם סיוע רפואי, פסיכולוגי וסוציאלי בבתיהם שהפכו לחלק מקו החזית בעקבות העימותים. "רשימות מפלסטיין" הנו מקבץ המתעד עבודה זו.

יכולת העמידה ההומניטרית

אנו עובדים בשטחים קרוב לעשר שנים. בכל יום מתודעים רופאים ופסיכולוגים בפעילותם המקצועית לעוצמת הטראומה שממנה סובלת האוכלוסייה. אם במשבר זה נוכחותם של "רופאים ללא גבולות" אינה בולטת כמו באנגולה, בצ'צ'ניה או באפגניסטן, אין זה משום שסבלה של

האוכלוסייה הפלסטינית קשה פחות. העזרה לאנשים הנפגעים מעימותים צבאיים אינה יכולה להסתכם בהספקת מזון, במתן מחסה ובטיפול בגופם. רק אלה החווים מציאות זאת יכולים לקבוע את גבולות הפגיעה בכבוד האדם. גישתם של הפלסטינים לנקודה זו ברורה ביותר: הם לא מקבלים את רוע הגזירה ורבים מוכנים למות בשל כך. נתון נוסף המגביל את פעילותנו קשור בחופש התנועה, בחופש הביטוי ובסדרי החברה הפלסטינית.

המצב הזה עלול להשתנות. יכולת העמידה של הפלסטינים ספגה בחודשים האחרונים מכות קשות. הירי על אזרחים, על אמבולנסים ועל בתי חולים, וסירובן של הרשויות הישראליות למנות ועדת חקירה בנוגע לגילויי האלימות בג'ין מצביעים על התחזקותו של הכיבוש הישראלי. ההתדרדרות החדה במצב, כפי שמוכיחה הכמות הגדולה של אזרחים שנהרגו או נפצעו בשבועות האחרונים, אינה מבשרת טובות.

במעגל האלימות שיצר הכיבוש - פצצות אנושיות מצד הפלסטינים, עונשים קולקטיביים עקובים מדם מצד הישראלים - התקוות לפשרה קטנות מיום ליום ומותירות מרחב גדל לקיצונים משני המחנות. התכנית הנוכחית של ממשלת ישראל - לסגור את אוכלוסיית השטחים בערים מאחורי גדרות - מלווה בהפעלת לחצים על הארגונים ההומניטריים כדי להופכם לעובדים הסוציאליים של משטר דכאני השואף לכלוא עם שלם במחנות מעצר תחת כיפת השמים. הסיוע ההומניטרי הבינלאומי, שמילא עד כה תפקיד שולי במאבק, עלול לתפקד כעת כסוהר בלב משטר אכזרי של שליטה ואפליה. כעת, אחרי שנוסחה יכולת העמידה של האוכלוסייה הפלסטינית, עומדת למבחן עצמאותם של צוותי ההצלה הזרים.

ד"ר ז'אן-ארבה בראדול
נשיא "רופאים ללא גבולות"

בלב הקונפליקט הפלסטיני: סיבות ומגבלות
בגישה הפסיכיאטרית של "רופאים ללא גבולות".
מבט ביקורתי על העבודה לטווח ארוך.

לטפל בנפש

מאת פייר סליניון, פואד איסמעל, ואלנה סגורבטי

לקבל טיפול מרופא. אמבולנסים אינם יכולים לנסוע בחופשיות. חולים מוותרים על טיפול רפואי מפחד שביתם יוחרם או ייהרס כשהיו בהעדרם. הנגישות לטיפול רפואי לאוכלוסיה יותר ויותר קשה, ואילו האלימות נגד המשפחות הפלסטיניות ואווירת האימה בה הן חיות מולידות מצבי מתח והתקפי חרדה עזים המחייבים טיפול רפואי מיידי.

הסגר האדום הפלסטיני בסיוע הצלב האדום, האו"ם וארגונים עצמאיים רבים מטפלים בשאלות בריאות ותומכים בטיפול בפצועים ובשירותי בריאות בסיסיים, אולם מעטים הארגונים המתמחים בטיפול בטראומות. לאור הערכות שבוצעו באוקטובר 2000 ושאישרו את גודל החסר בתחום, נראה היה לנו, בעדיפות ראשונה, לטפל בנושא בעודו בוער, כשהאלימות עדיין בעיצומה.

בפלסטין כמעט כל האוכלוסייה סובלת ביומיום מן ההסגר, מהכיבוש, מפחד ומחסור תקווה לעתיד. אולם, עוצמת הטראומות, מספרן ותוצאותיהן משתנים.

במלחמה זו ששמה את האזרחים בקו

ע"י קבוצות פלסטיניות חמושות שונות.

בשטחי הגדה וברצועת עזה המפוצלים והמקוטעים (3), האוכלוסיה מפוזרת. פעולות הצבא הישראלי יצרו בעזה, חברון, רמאללה ובשכם מובלעות בהן חיות משפחות פלסטיניות בהסגר ובמתח מתמיד וסובלות אף יותר מאחר והן חשות שננטשו לגורלן.

תחושת הייאוש מתחזקת ע"י ההריסה השיטתית של בתים ורכוש (מפעלים, חממות, מטעים ועצי זית) ע"י הצבא הישראלי בשטחים הסמוכים להתנחלויות ולצירי התנועה בהם משתמשים המתנחלים. ההריסות מתבצעות לרוב בלילה תחת שמירת טנקים, ומחזקות את תחושת ההשפלה והעוול של הפלסטינים.

הסגר הכלכלי שכפתה ישראל בשטחים מחזק את תלותן של המשפחות הפלסטיניות בסיוע ההומנטרי הגברים המועסקים בדרך-כלל בישראל אינם יכולים לצאת לעבודה ואין להם כל הכנסה. למשפחות העניות ביותר אין אפשרות לרכוש מוצרי צריכה בסיסיים (4).

חלק מהמשפחות אף אינן יכולות להגיע לשירותים הרפואיים הפלסטיניים או

על מנת להתמודד עם השלכות אינתיפאדת אל-אקצה, ארגון 'רופאים ללא גבולות' החל בנובמבר 2000 להעניק טיפול רפואי ופסיכולוגי בשטחי פלסטין בגדה, בחברון וברצועת עזה. הפעילות הרפואית במצב מלחמה מבקשת להעניק טיפול למשפחות פלסטיניות החשופות באופן מתמיד ויומיומי לאירועים טראומטיים כתוצאה מהסיכסוך. הן חיות ברובן באזורים הסובלים במיוחד מאלימות, בקרבת אזורי עימות, מתקנים של הצבא הישראלי או התנחלויות (1).

מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצה בספטמבר 2000, מדיניות ההתנחלויות של הצבא הישראלי והמתנחלים היהודים נמשכת (2), ודיכוי האוכלוסיה הפלסטינית נראה כענישה קולקטיבית. לאור משטר הכיבוש הצבאי הנוקשה בשטחים, ההפרדה בין האוכלוסיה הישראלית לפלסטינית הולכת ומעמיקה. הפחד מפגיעים נוספים בישראל וההחרפה באלימות מסוף שנת 2001, הביאו את הצבא הישראלי להגביל את תנועת הפלסטינים מחוץ לשטחים. הצבא "מאבטח" גם את ההתנחלויות ואת כבישי הגישה אליהן, מאחר והן מהוות מטרה לירי ולהתקפות ארטילריה

החזית, כל אדם מגיב בצורה שונה לגמרי. בסביבה בה ההסתגרות היא האמצעי היחיד להיות פחות או יותר מוגן, מתח היא תגובה נורמלית לאדם הנתון לאלימות ולהשפלות יומיומיות. באזורים הרגישים ביותר, יציאה מן הבית או הליכה באישון לילה פירושה סכנת מוות. אולם אין זה אומר שלהישאר בבית בטוח יותר. פעמים רבות מהווים בתי התושבים מטרה לירי החיילים הישראליים, והם מנוקבים מכדורים.

טנקים של הצבא הישראלי מתמרנים כל היום ליד הבתים ועושים רעש איום. הילדים אינם יכולים לשחק בחוץ או לצאת לבדם; שום מקום אינו בטוח יותר. בסביבה כזו, ילדים ומבוגרים מפתחים פחדים ויש להם סיוטים חוזרים ונשנים. הילדים מסרבים לעזוב את אימם ולאפשר לה לצאת מהבית בלעדיהם.

מתח זה יכול להביא גם לסבל פסיכולוגי חמור ועמוק יותר. לצד המתח ממה שניתן לכנות כ"הסתגלות למצב", ממנו סובלת רוב האוכלוסייה, חלק מהאנשים מפתחים תופעות פסיכוטיות תגובתיות חמורות יותר ואף כרוניות, דכאונות, מתח פוסט טראומטי. חלק מהאנשים במצב קבעו, מאבדים את כושר הדיבור, ומפסיקים לאכול. לאחרים יש התקפי הזיות כתוצאה מפחד עז; לדוגמא אם שרצה אל ילדיה בזמן יריות. היא חשבה: "או שנמות כולנו יחד או שננצל כולנו יחד". שבוע מאוחר יותר הופיעה אצלה חרדת רדיפה עם הזיות קוליות, אימה עזה וחוסר שינה. עייפות גדולה מנעה ממנה לעשות דבר ובעיקר לטפל בילדיה.

יומיום, פוגש צוות 'רופאים ללא גבולות' משפחות פלסטיניות הסובלות 'הפרעות' פסיכולוגיות כאלה, המתעוררים כל פעם מחדש לשמע יריות או הפצצות מטוסים.

מקרים נוספים שניתן למצוא לעיתים קרובות הם של אנשים שנאסרו ועונו בזמן האינתיפאדה הראשונה וסובלים

היום מהתעוררות הטראומות הישנות (הטראומות והכאבים של האינתיפאדה הראשונה מקבלים את משמעותם המלאה בשלב מאוחר יותר). אותן בעיות מופיעות שוב, בעקבות אירוע טראומטי חדש. זה נכון גם לגבי מתבגרים שכיילים חוו מצבים קשים, שכחו חלק מהחווייה, וההפרעות הנפשיות מופיעות במהלך האינתיפאדה השנייה, אל אקצה; לעיתים שנים אחרי האירוע הטראומטי הראשוני.

איך להגיב?

לפי שיטות שפיתחו אנשי צבא מערביים לטיפול בחיילים שחוו אירועים טראומטיים בשדה הקרב, חיילים אלה זקוקים לטיפול מיידי במקום האירוע הטראומטי עצמו, ובשלב ראשון, לתקופה מוגדרת. בהסתמך על ניסיון זה של טיפול פסיכיאטרי בזמן מלחמה, ארגון 'רופאים ללא גבולות' בחר לפעול בלב האזורים הרגישים ביותר, בהם חיות עדין משפחות פלסטיניות רבות. הרופאים, הפסיכולוגים והפסיכיאטרים של 'רופאים ללא גבולות', בעזרת המתורגמנים והנהגים הפלסטינים, משתפים פעולה בטיפול פסיכולוגי ורפואי משולב (5).

הפעילות מתמקדת בביקורי בית. זאת מאחר ותנועת התושבים המוגבלת והפחד מונעים מבעדם לגשת לקבל טיפול רפואי. במקביל, צוותי הטיפול הפלסטינים, אינם מורשים להגיע לבתי החולים. במציאות הנוכחית, ביקורי הבית של 'רופאים ללא גבולות' הנם לרוב האמצעי היחיד להקלת הבידוד בו חיות מספר משפחות.

צוות של רופא ופסיכולוג מזהה ומטפל בחולים החלשים ביותר. ההקשבה חשובה מאוד, אולם ביקור הרופא בביתם, לעיתים בחוץ, לפני הדלת או מתחת לעץ זית, מאפשר לאבחן בעיות רפואיות לא מטופלות, והפרעות פזיולוגיות.

הרופא עורך ביקור קלאסי, הוא נותן

תרופות למחלות שמערכת הבריאות הקיימת לא מסוגלת לקחת תחת חסותה. באופן כללי, רוב המחלות הכרוניות מחמירות או מתעוררות מחדש (מחלות לב ולחץ דם, בעיות עיכול, בעיקר כיב כיבה, מחלות עור). בני המשפחה יוצאים מעט מאוד מן הבית או כלל לא; אין להם כמעט כסף; הרופאים המקומיים כורעים תחת נטל עבודתם, מיואשים, תשושים; מספר הפסיכולוגים והפסיכיאטרים הפלסטינים מצומצם מאוד.

הרופא של 'רופאים ללא גבולות' מתפקד כרופא לביקורי בית. טיפולו משלים את טיפול הפסיכיאטרים והפסיכולוגים. הוא מטפל בגוף כהכנה לטיפול בנפש. הוא מפנה את החולים הסובלים מהפרעות פסיכולוגיות להמשך טיפול אצל פסיכולוג או פסיכיאטר. האחרון, יכול אז להתחיל בטיפול תרפי המאפשר ליחידים ולמשפחות להביע את פחדיהם, לטפל בטראומות שלהם ולהפחית מתחים.

מודל הטיפול הוא טיפול תרפי או תרפיה קצרה (אינדיבידואלית, משפחתית או קבוצתית, תלוי במקרה); הטיפול אורך שבועות בודדים, בקצב של שני ביקורים בשבוע (טפול צמוד). טיפול המתבצע בזמן העימות "הגורם" לטראומות, מאפשר לתת משמעות לאירוע או לתגובה לו, לזהות את הטראומות עם החולה וכך למנוע מאוחר יותר תגובה חריפה יותר לאירוע טראומטי חדש (הצפוי להשנות במציאות הנוכחית). הפסיכולוג מנסה להתמודד עם מצבים פסיכויים מקובעים, כאבים פסיכוסומטיים שהופכים למצבי ייאוש שקשה מאוד לרפא. עבודה ש'רופאים ללא גבולות' ניסה כבר בעימותים אחרים, לדוגמא בבוסניה. כבר שם, על מנת להרגיע כאב של טראומות, צוות 'רופאים ללא גבולות' עבד על "בניית קשרים שהטראומה קטעה" ו"יצירת סיפור שהטראומה הדחיקה" (6).

הפסיכולוגים של 'רופאים ללא גבולות' נעזרים בעבודתם הקלינית במתורגמנים

הפלסטינים שלהם. חוליה חשובה ביחסים מטופל/מטפל, הם מהווים את "קולם" של הרופאים והפסיכולוגים ומשמים כמתווכים, תפקיד הכרחי בסביבה תרבותית ופוליטית מורכבת. באופן קבוע מתנהלות שיחות בין הצוותים הזרים של 'רופאים ללא גבולות' ופסיכולוגית ישראלית העובדת בישראל (היא אינה יכולה להיכנס לשטחים הפלסטינים) בהם נידונים מקרים קליניים בהם נתקלו הרופאים בשטח. פגישות אלה מאפשרות חילופי מידע קליני עם "אנשי מקצוע" המתמחים בטרומות מחוץ לשטחים הפלסטינים. בנוסף, באופן קבוע, נערכים ביקורים של רופאים פסיכיאטרים, יועצים של 'רופאים ללא גבולות' ושל אחראים מבצעיים של הארגון על מנת להבטיח את הפיקוח על צוותי 'רופאים ללא גבולות' (המקומיים והזרים) ובעת הצורך לשנות את המטרות הרפואיות של הפרויקט.

המגבלות בסוג עבודה זה

המגבלה הראשונה של פעילות זו היא שהיא אינה יכולה להוות תחליף לטיפול פסיכו-תרפי. בתוך מסגרת טיפולית ראשונה זו, אי אפשר לטפל בבעיות מסוימות לאור התנאים ושיטת הראיון. למרות זאת מאפשרת נוכחות הרופא של 'רופאים ללא גבולות' להבטיח בעת הצורך מתן תרופות פסיכיאטריות למקרים הקשים ביותר עד קבלת טיפול מקצועי.

מגבלה נוספת (אם ניתן לקרוא לה כך) היא מספר החולים והמשפחות הפלסטיניות הזקוקים לטיפול צוותי 'רופאים ללא גבולות'. המספר גבוה ואף אינסופי. לאור כך, ניתן טיפול בראש וראשונה לחולים הפגיעים ביותר, הסובלים ממתח עז, ממצבים דכאוניים שונים וממתח-פוסט-טראומטי. כל פסיכולוג ופסיכיאטר של 'רופאים ללא גבולות' עורך כארבעים ביקורים אישיים או משפחתיים (כמאה איש).

הפעולה הרפואית של 'רופאים ללא גבולות' מתקבלת באופן חיובי מאוד. פעמים רבות עוזרות המשפחות הפלסטיניות עצמן, בזיהוי חולים ומפנות אותם לצוותי 'רופאים ללא גבולות'. פעילות רפואית זו ממשיכה היום ברצועת עזה ובמחוז חברון בגדה. צוותי 'רופאים ללא גבולות' מתמודדים עם כאבי היוםיום, עם הקשיים הפיזיים והחוסר בכוח אדם, ולעיתים אף עם הפחד מההפגזות והירי.

אכן, אחת המגבלות העיקריות בעבודת הרופאים והפסיכולוגים של 'רופאים ללא גבולות' היא הסיכון הפיזי שהם לוקחים מדי יום, על מנת להגיע למשפחות הפלסטיניות המבודדות ביותר. המשא ומתן עם השלטונות הישראליים, שהחל עם פתיחת הפרויקט, אינו מאפשר תמיד להבטיח גישה מאובטחת באופן מספק וקבוע לאוכלוסייה האזרחית, באזורים החשופים במיוחד. מפעם לפעם מגבלה זו מכריחה אותנו להפסיק את הטיפול בחולים, או לדחות בכמה שעות או בכמה ימים את הביקור המתוכנן. המשפחות המטופלות חוות בצורה קשה מאוד מצב זה.

לסיכום, אנו רוצים לציין את השילוב בין העדויות והפעילות הרפואית של 'רופאים ללא גבולות' בשטחים הפלסטינים. אלה עדויות מהשטח, עובדתיות ומועשרות בקשר היומיומי בין הרופאים והפסיכולוגים למשפחות הפלסטיניות ברצועת עזה ובחברון. לאור סבלן, מאחריותנו לתאר את השלכות המלחמה עליהן. אנו מבקשים פשוט לספר למה אנו עדים בשטחים הפלסטינים.

יש לכך חשיבות מיוחדת למשפחות אלה, מבחינה טיפולית. הסיקור התקשורתי הנרחב של העימות אינו מותיר מקום לסיפורים אישיים. כדי לתקן זאת אנו מוציאים לאור דו"ח המתאר את השלכות המלחמה על האוכלוסייה האזרחית.

פריס, יום שישי ה-5 באפריל 2002.

פייר סליניון הוא משפטן ואחראי פרויקטים של 'רופאים ללא גבולות'.
פואד איסמעיל הוא ראש הצוות של 'רופאים ללא גבולות' בירושלים ומתאם את הפרויקטים בשטחים הפלסטיניים.
אלנה סגורבטי היא אחראית הפרויקטים במרכז המבצעי של 'רופאים ללא גבולות' בברצלונה.

1. ראה אתר האינטרנט www.paris.msf.org והדוח העוסק בפעילויות 'רופאים ללא גבולות' בשטחים הפלסטינים.
2. לפי העיתון "פלסטין-ישראל" (כרך 7, 2000) מספר המתנחלים בשטחים הפלסטיניים גדל מ-3176 בשנת 1976 ל-200,000 בשנת 2001.
3. שטחי פלסטין מפוצלים, הם משתרעים על פני 5200 קמ"ר; הגדה משתרעת על פני 4000 קמ"ר, מאוכלסת ב-1.8 מיליון פלסטינים (כלומר, 333 אזרחים לקמ"ר) ומפוצלת לשלושה אזורים נפרדים. שטחי אזור ד', בשליטתה הבלעדית של הרשות הפלסטינית, מהווים 13 אחוזים משטחי הגדה. מספטמבר 2000 הצבא הישראלי פלש לשטחים אלה בניגוד להסכמים; לגינוי, חברון, שכם, רמאללה... שטחי אזור ד' נמצאים בשליטה משותפת, אולם הצבא הישראלי אחראי על הביטחון בהם. אזור ד' הם שטחים בשליטה ישירה של הצבא הישראלי. בעזה, מיליון תושבים פלסטינים חיים ברצועת אדמה ששטחה 400 קמ"ר (כלומר 2,758 תושבים לקמ"ר) בשליטת הרשות הפלסטינית.
4. 30 אחוזים מהשטח תופסים 6,000 מתנחלים. בירושלים חיים 250,000 פלסטינים בשליטה ישראלית.
5. בגדה וברצועת עזה, באוגוסט 2001, 1.4 מיליון פלסטינים היו תלויים לחלוטין למחיתם בעזרה במצרכים ובתרופות שמספק האו"ם והסהר האדום הפלסטיני. אחוז המובטלים התקרב ל-30 מהאוכלוסיה הפעילה.
6. בעזה ובחברון, מורכבים צוותי 'רופאים ללא גבולות' באותה צורה, כלומר: רופא, פסיכולוג, פסיכיאטר, ואחראי שטח לא רפואי. הם נעזרים בעבודתם במתורגמנים ובנהגים פלסטיניים וכן בצוות אדמיניסטרטיבי (23 איש בסה"כ).
7. מתוך 'הפסיכיאטריה ההומניטארית' באקס-יוגוסלביה ובארמניה, PUF, 1995, "עזרה פסיכולוגית לאסירים לשעבר בוסנים מוסלמים ולמשפחותיהם: משימת 'רופאים ללא גבולות', מאת איב גוזלן ופייר סליניון.

נוכחותו של טיפול החירום הפסיכיאטרי
הולכת וגדלה בתחום הסיוע ההומניטרי.
אך נוסף לו מימד חדש - הוא נעשה בזמן
התרחשותם של האירועים הטראומטיים.

מרפא למלנכוליה

מאת כריסטיאן לאשל, מארי-רוז מורו

ההומניטרית, להשתמש בשיטות ספציפיות, לאמוד את התוצאות שהושגו. כמו כן הם רוצים לכלכל את מעשיהם לפי ההקשר שבו הם פועלים, כלומר מתוך גישה המתחשבת בחוויה האינדיבידואלית והקולקטיבית של מטופליהם. משום כך נכללת הפסיכיאטריה ההומניטרית בתחום הפסיכיאטריה הטרנס-תרבותית. האנשים שלהם מיועדות תכניות בריאות הנפש הם פרטים המשתייכים לקבוצה, לתרבות. הם בעלי כישורים מקצועיים ייחודיים בנושאי בריאות, מחלות, טראומות, משפחה, ילדים וכו'. כמו כן, יהיה עליהם להתחשב בתרבותם של האחרים שלהם הם מסייעים ובדרכי התגובה הקולקטיביות שלהם.

ההשתתפות בתכנית הומניטרית כרוכה בסדרה שלמה של שינויים אישיים שבלעדיהם לא יהיה זה אפשרי לעבוד. מעבר ל"הכנות" המלאות פחות או יותר הניתנות למתנדבים המגיעים מחו"ל, על המטפלים לעבור תהליך אישי כדי להסתגל להקשר שבו יעבדו, להיבטים התרבותיים

תכנית פעולה בעלת ארבעה סעיפים: ניחום, טיפול, עדות, הכשרה.

דה-סנטריזציה בטיפול: דחיקת האני והצבת האחר במרכז

מקומה של הפסיכיאטריה ברפואה ההומניטרית הופך כיום לחשוב יותר ויותר. נוכחותם של פסיכולוגים ופסיכיאטרים בתחום הסיוע ההומניטרי הולכת וגדלה. ארגוני הסיוע המרכזיים פותחים תכניות לבריאות הנפש ומפתחים שיטות טיפול פסיכולוגיות. ההתייחסות לטראומות נפשיות אמנם אינה חדשה, אך היא מקבלת משמעות שונה במסגרת תכניות אלה, המעודדות מטפלים מתנדבים, צעירים בדרך כלל, לעבוד באזורי מלחמה או אסונות בהקשרים שונים מאוד מתרבותם שלהם.

נציגים אלה של הסיוע הפסיכיאטרי טוענים לעתים קרובות שלא הוכנו כראוי לעבודתם, הם היו רוצים לקבל הכשרה מקיפה יותר, להסתמך על תפיסות מובהקות של הפסיכיאטריה

"רופאים ללא גבולות" שוהה בפלסטין מ-1993. עד כה עבדנו עם ילדים שהיו קורבנות האינתיפאדה הראשונה, עם אסירים פלסטינים, עם תינוקות הסובלים מתת תזונה ועם אמותיהם. מספטמבר 2001, אנו מטפלים בילדים ובמשפחות הנמצאים בלב המאבק הישראלי-פלסטיני הנוכחי בעזה ובחברון. במקומות אלה הגשנו טיפול רפואי ומכורח הנסיבות גם סיוע פסיכולוגי מהיר. זאת משום ש"הסיוע ההומניטרי אינו מיועד רק לצרכים פיזיולוגיים; עליו להתחשב במורכבותו של האדם, במהותו. שיקום יכולת הבחירה של אדם, שיקום חירותו וכישרו תפקודו חיוניים לו כמו מזון, מחסה וטיפול רפואי." (מרטון, 1995, עמ' 18).

כיוון שכך, מהותה של ההתערבות הפסיכיאטרית באה לידי ביטוי בפעולות הנעשות בסיטואציות ההומניטריות: הפסיכיאטריה ההומניטרית מוגדרת בראש וראשונה על ידי מטרתה - לטפל בבן האנוש על מורכבותו. הגישה המובילה לבניית תכנית לבריאות הנפש מתבססת על

והמציאותיים של עולם שבו ישהו זמן מה. זהו מקור לסבל ולהעשרה עצמית בעת ובעונה אחת. רק דה-סנטריזציה כזו תאפשר להם לעבוד מתוך ניצול חיובי של רגשותיהם ושל מאבקייהם הפנימיים. עם הגיעם לשטח נאלצים המתנדבים ההומניטריים לשנות את הרגליהם, את דעותיהם, את אמונותיהם, ובו בזמן הם מחויבים לשמור על זהותם ועל יכולתם המקצועית. לכן ניתן לראות במתנדבים המגיעים מחו"ל מעין מהגרים.

ההכרה בטרומה הנפשית והעדות

מיום הווסדו פונה ארגון "רופאים ללא גבולות" לדעת הקהל הבינלאומית ולא מבקש את אישורן של מדינות בודדות. זהו השוני בינו לבין גופים בינלאומיים כגון "הצלב האדום". המתנדבים מטפלים ומעידים, הם משתמשים באמצעי התקשורת כדי להפיץ בעולם את סבלן של האוכלוסיות שהם מסייעים להן.

אך מהר מאוד מופיע הצורך להבדיל בין העדות לבין הצגה הומניטרית חסרת צידוק מוסרי. העדויות הן קודם כל של טראומות קולקטיביות, משמע ביחס לקבוצות אנושיות (אוכלוסיות ספציפיות - למשל הפליטים או קבוצות אתניות מסוימות). אבל העדויות מחייבות גם מפגשים פרטיים, ובהם מספרים האנשים על מצוקתם - מצוקה קולקטיבית אבל גם אינדיבידואלית או משפחתית.

המאזינים לעדויותיהם מזדעזעים וחשים צורך למצוא פתרון שאינו רק חומרי או רפואי, אלא גם נפשי. אחד הפתרונות הוא כמובן להקל על הכאב, להשיב את האנושיות לאותם אנשים שאיבדו חלק ממנה בשל מה שחוו, בשל אלימותם של אחרים.

הצורך שלנו הוא לנחם, במובן הפעיל ביותר של המלה. אף על פי כן, אין הדבר מספיק; אנשים רבים אינם מסוגלים להעיד מפני שחוו טראומה כה עזה, מפני שהם מיואשים. מלבד זאת, ישנם ילדים ותינוקות שאינם

מדברים או שלא יוכלו עוד לדבר. העדויות מחייבות הקשבה, הן מאפשרות לאנשים לבטא את מצוקתם ולחשוב על צורת סיוע שתשקם לא רק את גופם אלא גם את יכולותיהם הנפשיות. שכן קל להבחין בעוצמת הפגיעה שנגרמה ליכולות הללו בעקבות מצבי המשבר שחוו.

למעשה, הסיוע ההומניטרי פועל קודם כל במצבי חירום. פעילות החירום של הארגונים ההומניטריים (באזורים של אסונות, של מלחמות ושל עימותים) הביאה לפיתוח כישורים ייחודיים (ערכות מוכנות לשימוש, פרוטוקולים, מבנה ארגוני וכו') והציבה בראשם אנשי מקצוע מסוימים: אנשי לוגיסטיקה/מארגנים, מומחים להחייאה, רופאים כירורגיים ואחיות המתמחות במשימות חירום. אולם זו הפעם הראשונה שאנו מגישים סיוע פסיכיאטרי דחוף פשוטו כמשמעו, כלומר תוך כדי התרחשותו והשנותו של האירוע הטרומטי. קודם לכן חלה ההתערבות הפסיכיאטרית רק אחרי שהאירוע הסתיים במטרה להקל על השלכותיו. כעת אנחנו נמצאים עם האנשים בעיצומה של הטרומה וגם כשהיא מתגברת. אנו מגישים סיוע נפשי כדי לחזק את הגנותיו של האחר ולאפשר לו להחזיק מעמד למרות הכל.

אנחנו עוסקים בעיקר בהשפעות הטרומה על תינוקות, על ילדים, על בני נוער ועל משפחותיהם. מושג זה ניכר בחשיבותו בתחומים שונים ונעשה בו שימוש גם מחוץ לתחום הרפואי. המונח הכולל PTSD (הפרעה פוסט-טרומטית) תרם להכרה בסבל מעבר לאמפתיה הנוצרת באופן ספונטני במצב של מלחמה, עימותים, רדיפות או אסונות.

האמפטיה, יכולתנו להעמיד את עצמנו במקומו של האחר, היא עמדה מנטלית מיידית המורכבת בעיקר מרגשות ותלויה יותר מכל בסיטואציה: כך, על סמך המידע שהיא מקבלת - בצורת תסריטים/תרחישים שאפשר לראותם

או לקוראם - מתגבשת הדעה על בסיס אמפטי. לאחר מכן היא נחלשת, לא משום פגם מוסרי או עצלנות, אלא מפני שהאמפטיה מתפוגגת מעצמה, החמלה היא בת חלוף. הפעילים ההומניטריים יכולים לחוות בשטח בעצמם את הגיאות והשפל של האמפטיה ואת השפעתה הממריצה ומשתקת בו זמנית. להבדיל מכך, היכולת לתת לסבל שם מאפשרת לכל אחד - לסובלים ולעדים לסבל - להכיר בו ולייצגו בחיי הנפש האינדיבידואליים והקולקטיביים.

לטפל בסבל הנפשי

ניתן להבחין בין חמש רמות שבהן אפשר להגיש סיוע באופן ספציפי: תיאור האירועים הטרומטיים על ידי אלה שחוו אותם, החוויות הטרומטיות האינדיבידואליות, תגובות ההסתגלות הקולקטיביות והאינדיבידואליות ולבסוף, הפסיכו-פתולוגיה, כלומר הופעתן של הפרעות קבועות, מתמשכות ולעתים קרובות משמעותיות.

תיאור האירועים הטרומטיים

תיאור האירועים הטרומטיים הוא כל מה שמתארים אנשים שחוו סיטואציה טראומטית. למשל, תיאור חוויותיהם של תושבי רצועת עזה מתחילת האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000. ההיבט הטרומטי במצבם הוא מובהק. תיאורי האנשים ממחישים את פחדם ואת האופי האלים, הלא-אנושי, של חלק ממעשיו של הצבא הישראלי: הם מתארים את הדחפורים ההורסים, את היריות, את הטנקים המאיימים, את החטיפות, את הפלישות לבתים, את הסיורים הליליים, את העוצר, את המחסומים...

עצם התיאור של האירועים הטרומטיים, תיעודם וההבחנה במה שמעורר את סיפור העובדות ובמה שהפחד מגביר או מעוות הכרחיים למטופלים כדי שיוכלו להעיד, אך הכרחיים גם לפסיכולוגים - כדי שיוכלו להבין מה בדיוק חווים מטופליהם.

ילדי חברון

איה, ילדה בת 13

02.05.01

"זו ילדה קטנה פצועה, שאומרת זאת לאימה"
איה גרה בעיר העתיקה. מזה זמן רב משפחתה מוטרדת
ע"י החיילים והמתנחלים.

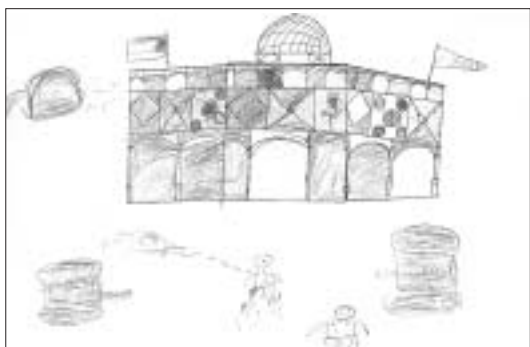

עלי, ילד בן 11

16.05.01

"ירושלים בסכנה"

עלי גר בשכונה שהופגזה ע"י טנקים. "איש
מבוגר נפגע מטיל בראשו" (פלישה לשטחים
במרץ 2001).

מרוואן, ילד בן 5

30.04.01

"כדור בראש"

בית בו גר מרוואן נפגע מהפצצה.
אחיו בן ה-13 נפצע בראשו.
מרוואן מצייר כלי נשק ממנו נורים
הכדורים. כאשר הוא שומע יריות,
אומרת אמו, הוא מניח את ידו
על הראש.

ספואן, ילד בן 3 וחצי

30.04.01

"פרר, פרר, פרר!"

תמונה אופיינית של יריות בידי
ילדים בני שנתיים-שלוש. ספואן
חוזה את הפלישה הישראלית
לשכונתו במשך שלושה שבועות,
מבלי לשכוח את ההפצצות.

אחד מהפסיכולוגים כתב בנוגע לכך: "לעתים קרובות רוצים האנשים להוביל אותי למקום שבו התרחש האירוע. אני חושב שיש לכך ערך של עדות, של אבריפקציה (פרקון), הדבר מאפשר להם לחזור למקום שאליו לא העזו לחזור זה זמן רב". תיאור האירועים הטראומטיים מהווה לעתים את נקודת החיבור בין גישתנו לגישת התקשורת.

אף על פי כן, קיימות כמה דרכים לראות את הדברים: הגישה שלנו, הקרובה לאנשים, מאפשרת להבין את האירועים מנקודת מבטם של אלה שחווים אותם וסובלים מהם ולא מפרספקטיבה עובדתית "אובייקטיבית". ייתכן שהדרך היחידה לעזור לאותם אנשים היא לחלוק עמם את הרגעים הדרמטיים, אבל זוהי כבר עזרה גדולה.

כפי שכתב פסיכולוג בעזה בדצמבר 2000: "אנחנו מנסים לתמוך בתושבים, אבל צריך להודות שעצם נוכחותנו היא שעוזרת להם, המילים שביכולתנו לומר נדמות חסרות כל חשיבות. בדרך כלל הם אומרים שהם חיכו לנו. הם מדברים עלינו עם שכניהם ותוהים מתי נבוא".

החוויות הטראומטיות

החוויות הטראומטיות הן מה שהאנשים מתארים, מה שחוו ביחס לאירוע טראומטי אחד או יותר. כדי להבין את החוויה הטראומטית יש להעמיק מעבר לשיח הסטריאוטיפי על האירועים. בהדרגה יתחיל הדובר להשתחרר ולגבש תוך כדי דיבור את המשמעות הספציפית, האישיות, של מה שחוה. החוויה אינה מורכבת רק מרגעים שליליים, זהו נסיון גלובלי. הדיווח הנעשה במסגרת ראיון יכול למנוע את הפעתן של הפרעות עתידיות. האנשים משתוקקים לתאר באוזנינו את חוויותיהם הטראומטיות, אולם מרבית העדויות אינן מיליטנטיות ולא נעשות כלפי חוץ. באמצעות התיאור של

חוויותיהם המזעזעות, המערערות, מבקשים התושבים אישור לאנושיותם, דבריהם מיועדים למי שהוא קרוב דיו כדי להבין ורחוק דיו כדי שלא ישמעו כחוזרים על עצמם. בינם לבין עצמם חוזרים האנשים פעמים רבות על התיאורים, ויש לכך השלכות שליליות אך גם חיוביות. עצם הדיבור על "סוכני בריאות" (במובן הרחב של המלה) הוא תחילת האינטראקציה התרפוטית שעשויה לשנות את אופי החוויה הטראומטית ולעזור להם להתגבר עליה במקום להתמקד בה.

תגובות ההסתגלות הקולקטיביות

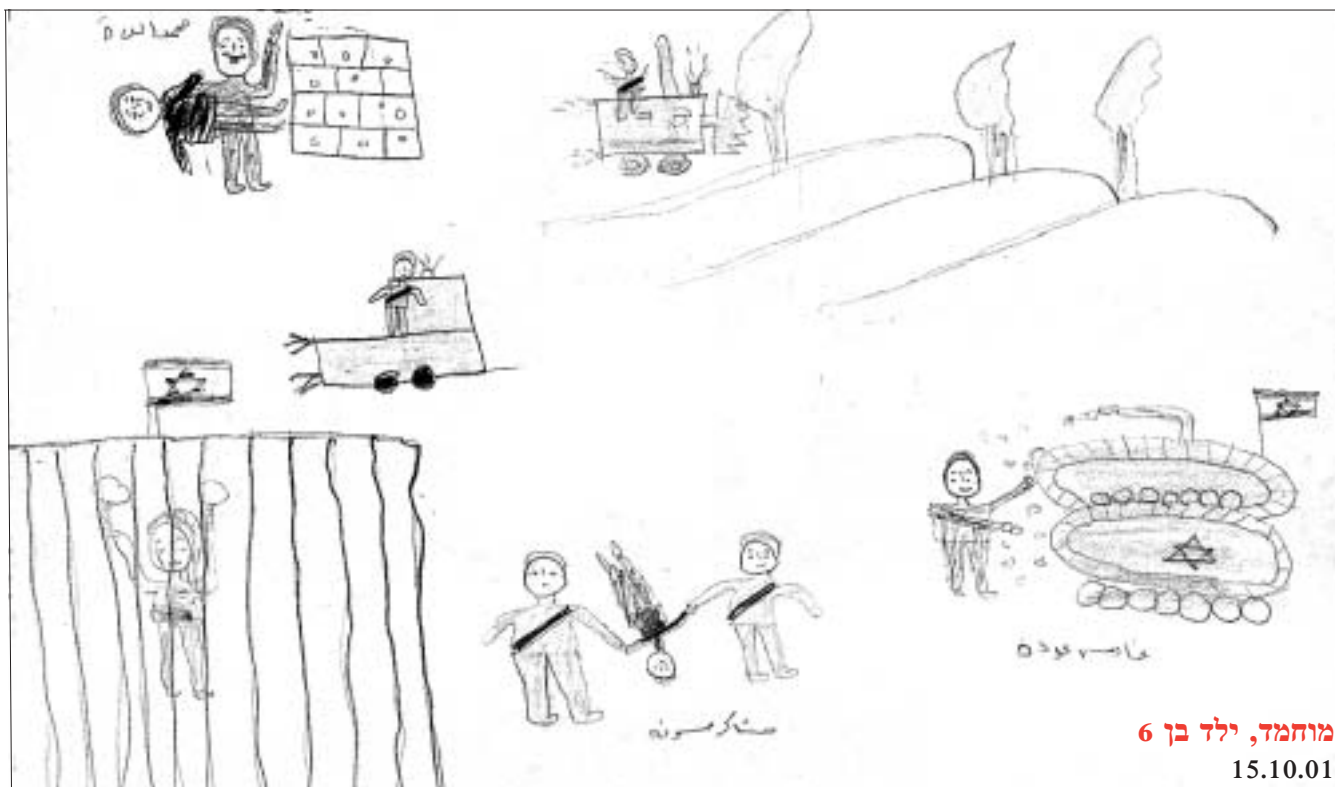
תגובת ההסתגלות קולקטיבית היא, למשל, האופן שבו תושבים רבים מתנהגים ביחס לבתיהם: הם נשארים בהם גם כשהבתים מהווים מטרה לירי (של כדורים או של קליעים) או מותקפים תדיר על ידי כיתות חיילים ובמקרה קיצוני - גם כשהחיילים נמצאים על הגג: התושבים יודעים שאם יעזבו את בתיהם, יופקעו אלה או ייהרסו. לכן הם נשארים, בעיצומו של הפחד. התרסה היא תגובת ההסתגלות בעלת אופי קולקטיבי גם אם כל אדם הפועל באופן כזה מסכן רק את עצמו ואת משפחתו. מלבד הירואיזם, קיימות גם תגובות ההסתגלות אחרות, כגון שיחות חוזרות ונשנות על אירועי היום או הלילה. התייחסות מיוחדת לבן משפחה שחלה או שמגיב באופן שנתפס כחריג היא דרך להגן על בני המשפחה האחרים מנטייתם שלהם לתגובות של חוסר ההסתגלות. ברמה קולקטיבית יותר ניתן למצוא תגובות של פחד, של יאוש, של ויתור או של מרד. אבל ראוי לציין גם את השמועות, את הסולידריות, את התנועות הרגשיות ואת השימוש בסמלים (בעזה אלה השאהידים, הזיתים וכו') משום שהם מתפתחים במהירות רבה ומהווים מעין עדויות למצב הכללי של האוכלוסייה.

תגובות ההסתגלות האינדיבידואליות

תגובות ההסתגלות האינדיבידואליות הן בראש וראשונה רגשות הבאים לידי ביטוי נוכח סכנה ואלימות ובמצבים של פחד עז. הם מתבטאים באופן פיזי ברעידות, בפיץ ברכיים, בבריחת שתן, בסערת רגשות ולעתים בהתעלפות. לאחר מכן מופיעות התגובות העוזרות להתגבר על הפחד: הכחשת הפחד, התרכזות במטלות יומיומיות, הצטרפות לעימותים. יש לזכור שבמקרים רבים האנשים לכודים והם אינם יכולים להחליץ מן המצב: למשל בלילה, כשהבית נתון להתקפת יריות, הטנקים סובבים סביבו ללא הרף ברעש נורא והחיילים מגיעים לדלת הבית; הילדים בוכים ונאחזים בהוריהם. מה לעשות? מהי תגובת ההסתגלות הראויה? אין ספק שסיטואציות כאלה נטמעות בכל אחד והופכות להפרעות שיופיעו בעתיד בצורת בעיות גופניות, נפשיות או התנהגותיות, ייתכן שרק זמן רב לאחר מכן. הזעם, הכעס חסר האונים, גם הם רגשות המתגברים בסיטואציות של מלחמה. אך הבעיה המרכזית אינה "איכות הרגשות" הבאה לידי ביטוי, אלא הקושי להתחבר ל"כמות הרגשות". יכולת השליטה העצמית, הריסון, עלולה להכיל כבר בשלב זה את ניצני הגיאות הרגשית המערערת שתתפרץ בעתיד.

פתולוגיה עם הפרעות מוכחות

ניתן להבחין בין מצבים אקוטיים לבין מצבי חרדה על כל צורותיהם. מצבי חרדה הם השכיחים ביותר, במיוחד אצל ילדים רבים: הם נצמדים ללא הרף לאמם או לאחים הבכורים, מסרבים להתרחק מהבית או לעתים אפילו לצאת מהחדר, הם סובלים מהפרעות שינה ומסיוטים שהם מתעוררים מהם בצעקות והם יכולים לישון רק לצד האם. לעתים מפתחים הילדים הללו פחד מתמשך, חודרני, עם עוררות יתר, דריכות מוגברת וכו'... אצל מבוגרים מתבטא הדבר

מוחמד, ילד בן 6

15.10.01

"טנק שהורס את העצים. חיילים שמכים ילד ולוקחים אותו. ילד שזורק אבנים על הטנקים. אחותי בכלא מפני שניסתה לדקור חייל."

אחותו של מוחמד, בת 14, סובלת מטראומה פסיכולוגית הקשורה ל-3 אירועים אלימים: כלב של מתנחל שתקף אותה ביוני, מהלומות שהטילו חיילים ביולי (אשפוז) ואובדן חבר לכיתה שנהרג באוגוסט. הניסיון להרוג את החייל הישראלי התרחש בספטמבר.

סאהר, ילדה בת 10

16.10.01

"אלה החיילים שכובשים את בית-הספר שלי. החיילים מבקשים מאיתנו לעזוב את בית-הספר" סאהר נאלצה לעזוב את בית-ספרה, שנכבש בידי הצבא בישראלי. היא סבלה התקפות רבות בדרכה לבית-הספר החדש שלה: גז מדמיע, ירי חיילים, השלכות אבנים בידי המתנחלים.

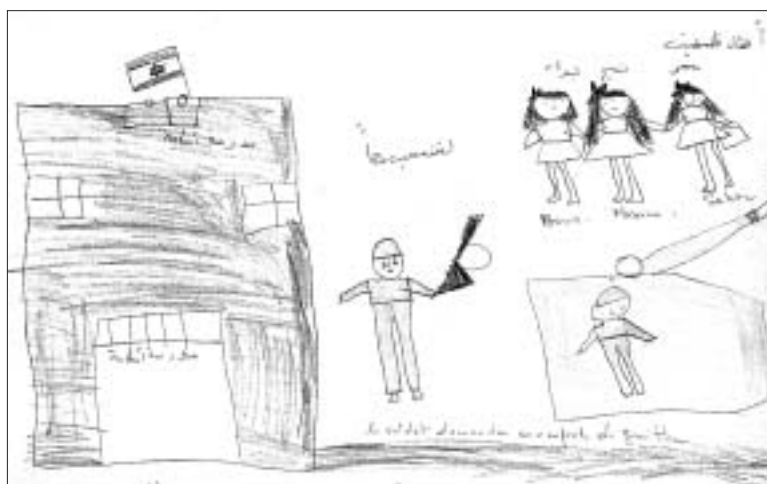

מועטז, ילד בן 5

05.11.01

"זו ילדה כמו חביתה"

מועטז ראה שני אנשים מבוטרים בידי פצצה שהוטלה ממסוק ליד ביתו. הוא מצא אוזן ליד המקרר במטבח ביתו. הדבר קרה באוקטובר 2001, בזמן הפלישה הישראלית וההפצצות.

הציורים נאספו על-ידי קתרין דוברג, פסיכולוגית מטעם "רופאים ללא גבולות".

המזינה את השנאה ומעבירה אותה מדור לדור. עלינו להבין היטב כדי לטפל היטב, עלינו להסכים לדבר על הזוועה ועל מה שלא ניתן לדבר עליו כדי לא להתיימש, כדי להעניק בכל טיפול את האשליות ההכרחיות בסיטואציות הקיצוניות הללו. עלינו להבין את הסבל גם אם לא ניתן להגותו, גם אם הוא אינו פיזי, כדי שהטראומה לא תשוב ותחזור מדור לדור וכדי שמעגל הקסמים יישבר. לפני הכל - עלינו לדבר עליו.

כריסטיאן לאשל, מארי-רוז מורו פסיכיאטרים של ילדים ונוער, שירותרפואי, "רופאים ללא גבולות" (צרפת).

בבליוגרפיה:

Moro M. R. et Lebovici S. (Eds), *Psychiatrie humaine en ex-Yougoslavie et en Arménie: face au traumatisme*, PUF, 1995.

Martin D., « Psychiatrie et catastrophes. Le point de vue d'un humanitaire », pp. 17-22, in *Psychiatrie humanitaire en ex-Yougoslavie et en Arménie: face au traumatisme*.

Lachal C., « Des adolescents en guerre », in *L'Autre, cliniques, cultures et sociétés*, pp. 67-86, vol. 2, n° 1; Paris, éditions La Pensée sauvage, 2001.

Palestine-Israel Journal of Politics, Economics and Culture, n° 4, Jérusalem, automne 1994.

במצבים הללו משתבש תפקוד הגוף ויכולות לצוץ תופעות של רגרסיה זמנית או חלקית - בעיקר אצל ילדים. למשל: הרטבת לילה היא בעיה שכיחה מאוד בקרב ילדים החווים פחד באופן יומיומי. לעתים קרובות מתבטא הדבר באכילה כפייתית או להפך, בחוסר יכולת לאכול הגורמת להרזיה קיצונית (חברות הצוות של "רופאים ללא גבולות" בחברון - המתנדבות מחו"ל והפלסטיניות - נהגו להתבדח על כך שהפחד והסכנה טובים לשמירה על הגזרה!)

תינוקות יכולים להפגע כתוצאה מהפרעת הקשר עם אמם אם היא סובלת מבעיות פוסט-טראומטיות. למצב הזה יש גם השלכות נפשיות לעתיד הקרוב, כגון תחושות אובדן ואבל טראומטיים, דכאון, והשלכות לטווח ארוך על התפתחות הילדים או על הקשר בין הילדים להוריהם.

בעקבות האירועים הטראומטיים ניתן למצוא סימפטומים שונים הנובעים מאותן טראומות: פחדים ופוביות, הפרעות התנהגות, אגרסיביות, אלימות, הפרעות למידה, הפרעות לשוניות, הפרעות באינטראקציה בין אמהות לתינוקיהן, רתיעה, קהיון חושם, עכבות, פסיביות ודכאון... כמו כן אפשר להבחין בכל המרירות

בכאבים שכיחים באיברי הגוף ובפרקים, בכאבי ראש, ולעתים בפתולוגיות פסיכוסומטיות ממשיות כגון כיבי קיבה. יש ומופיעה אצלם התנהגות פסיכוטית אמיתית - הם מתנהגים כמו "מטורפים" ובורחים מהמציאות הבלתי נתפסת על ידי הפגנת סימפטומים זמניים של טירוף. מאוחר יותר מופיעים מצבי מתח פוסט-טראומתי, המלווים בהפרעות בשינה ובכל התפקודים החשובים (אכילה, למידה, קיום יומיומי...). ניתן לראות גם התעוררות מחדש של מצבים פסיכו-פתולוגיים קודמים הכרוכים בהקשר של מלחמה. מובן שלאנשים רגישים יש יותר סיכויים לסבול מהמצבים הללו. לעתים נובעות גם הבעיות הקודמות מחוויות טראומטיות.

בסיטואציות קיצוניות או מיד לאחר האירוע באות התלונות על המצב הגופני לעתים קרובות לפני התלונות על המצב הנפשי. הדבר תקף עוד יותר לגבי תרבויות שאינן עושות הבחנה עקרונית בין מחלות הגוף למחלות הנפש או במלים אחרות, לצער. הפרעות השינה תכופות ומהוות חלק ממכלול של הפרעות בתפקודי הגוף: תזונה, נשימה, הפרשות, קיום יחסי מין ועייפות גדולה.

סאהאר, ילדה בת עשר

16.10.01

"אלה החיילים שהשתל

טו על בית הספר שלי.

כאן הם אומרים לנו

לעזוב אותו."

ילדה זו נאלצה לעזוב

את בית ספרה, שנכבש

על ידי הצבא הישראלי.

בדרכה לבית הספר

החדש היתה נתונה

להתקפות חוזרות

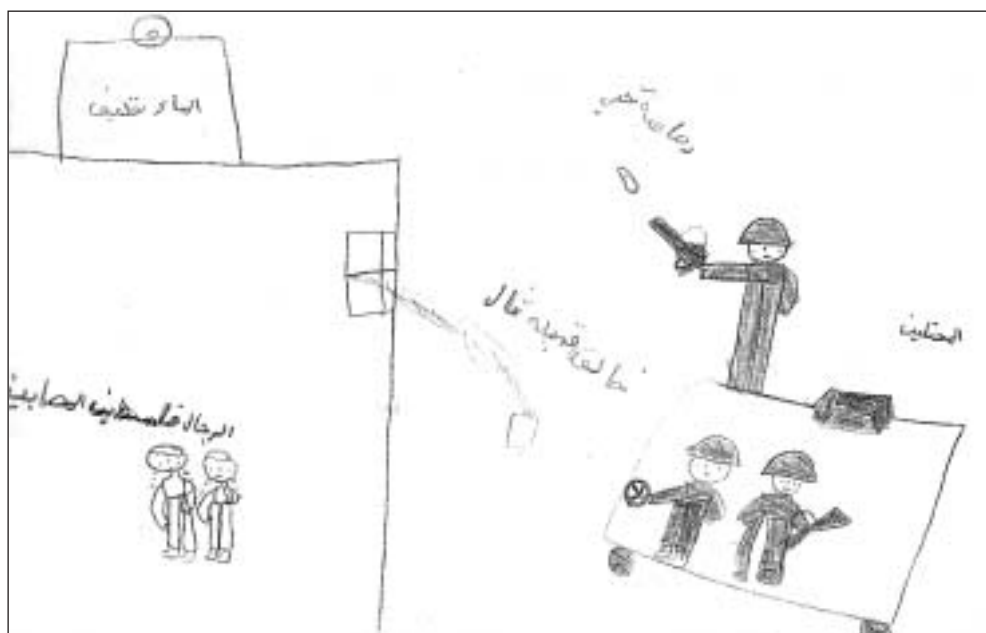
ונשנות של גז מדמיע,

יריות של חיילים

ואבנים שנזרקו

לעברה על ידי

מתנחלים.

פלסטין - מבט מבפנים

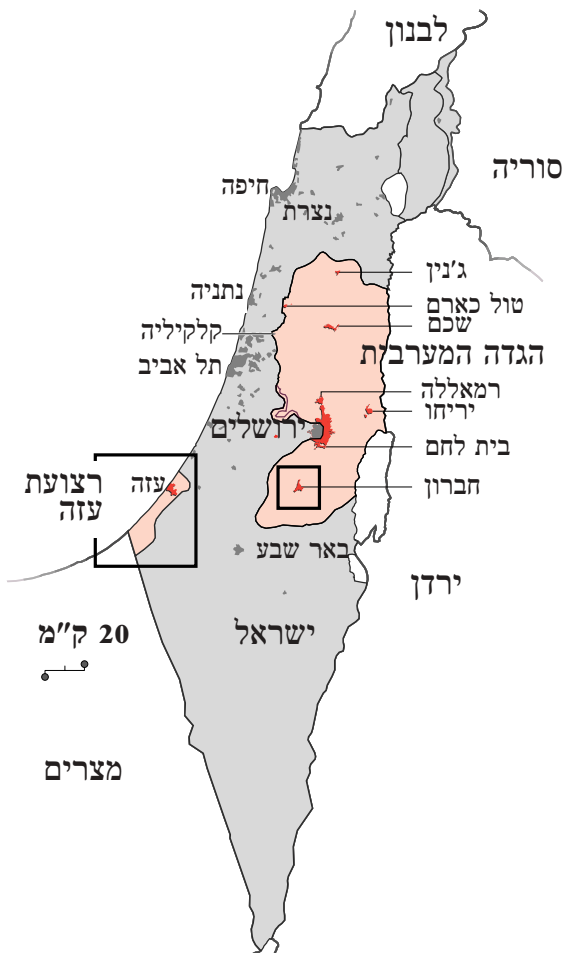
עזה - חברון

נובמבר 2000 - אוקטובר 2001

הצוותים הרפואיים והפסיכולוגיים של
"רופאים ללא גבולות" מגישים כאן את
הסיפור היומיומי של שנה בה סייעו
לאוכלוסייה הפלסטינית הפגיעה ביותר.

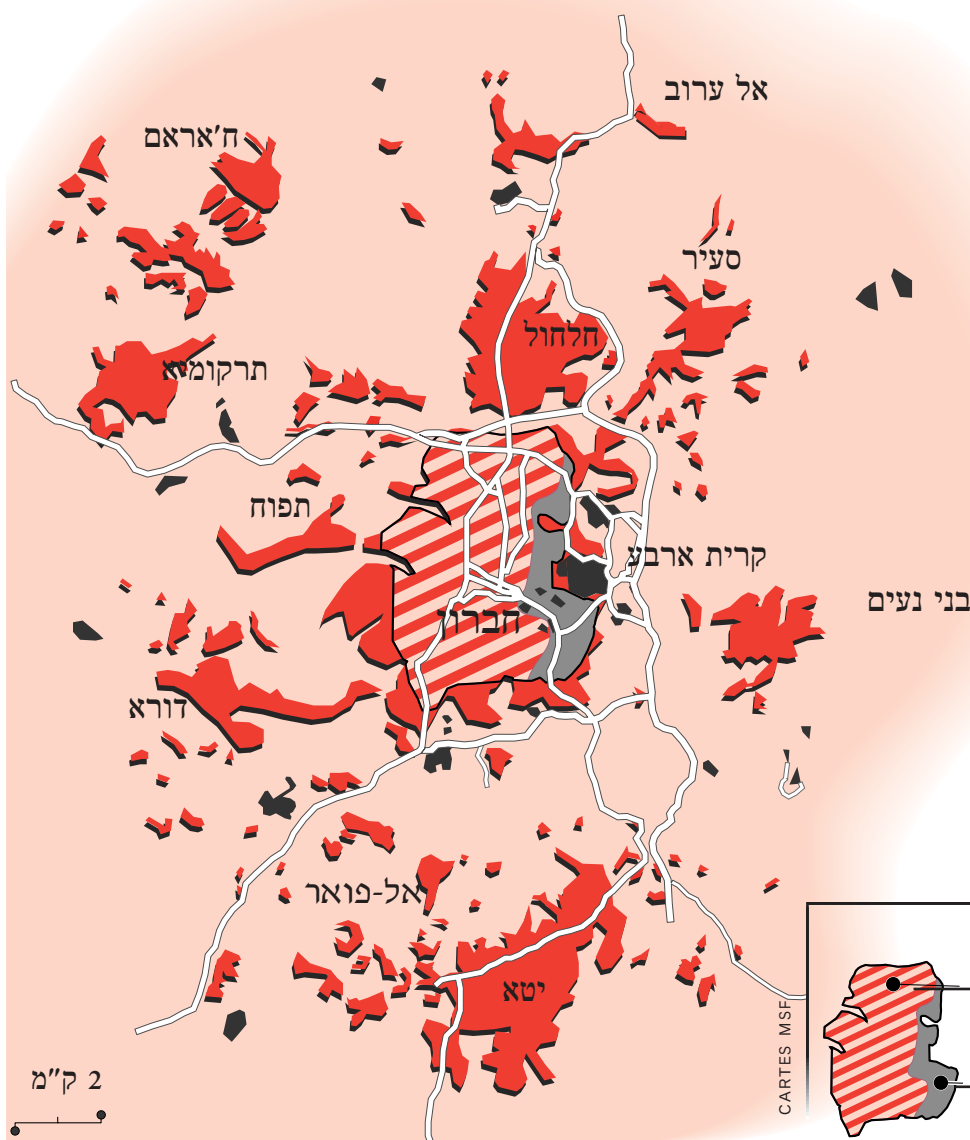
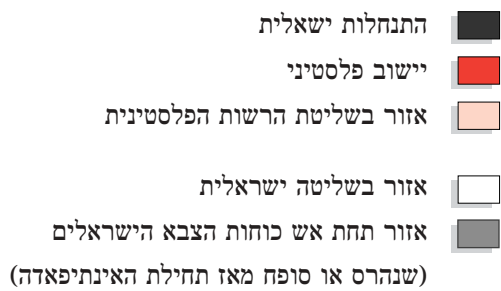

שטחים מבוטרים

רצועת עזה מחולקת לשלושה אזורים המופרדים ע"י שלושה כבישי גישה להתנחלויות. אלה הפכו לגבולות פנימיים, אותם הצבא הישראלי פותח וסוגר כרצונו ובהתאם לאירועים.

במפות אלה ניתן לראות את
 ביתור השטח, שנכפה על
 הפלסטינים ע"י ממשלת
 ישראל מאז 2001. מציאות זו
 מונעת לחלוטין מן הפלסטינים
 חופש תנועה ומקשה
 מאוד על הנגישות לחולים.

העיר העתיקה של
חברון ייחודית
 בהיותה היישוב
 הפלסטיני היחיד
 שבמרכזו התנחלות
 של 250 מתנחלים
 עליהם מגנים
 2000 חיילים
 ישראלים, מצב
 המביא למתח
 קיצוני תמידי בין
 שתי הקהילות.

אזור חברון
 בשליטה פלסטינית
 אזור חברון בשליטה
 ישראלית

צוות רפואי-פסיכולוגי של "רופאים ללא גבולות" בעזה

יום ראשון, ה-12 בנובמבר 2000

רפיה

החיים תחת אש

ביקור ברובע סלח א-דין. חזרנו לראות ילד בן 8 שסובל מבעיות מאז הריסת קומת הבית בה ישן עם אחיו. מצבו מעט יותר טוב משהיה בביקורינו הקודם, אך נותר עדין שברירי. הוא במצב חרדה, חוזר ואומר שהוא מפחד. משפחתו מוצאת שהשתנה, הוא כבר לא כשהיה, אבד את עליזותו, מודאג.

שומעים יריות העוברות מעל הבית. אנו משוחחים איתו ועם אחיו הבכור (הילד מסרב להישאר אתנו לבד), עזרנו לו לבטא את שהוא מרגיש ולספר בעצמו את שחוה במהלך ההתקפה על הבית.

ברחוב זה, החשוף ביותר, אנו רואים בית מנוקב מיריות. שאלנו את העוברים ושבים אם גרים בו אנשים. בבית מתגורר זוג מבוגר, ללא ילדים. הבעל, לשעבר מורה לאנגלית בחטיבת ביניים. הם מזמינים אותנו להיכנס ונראה שהם מאוד רוצים לדבר אתנו.

מתחילת האינתיפאדה הם חיים במתח מתמיד. הם נמצאים מול עמדה צבאית ישראלית, חשופים לאש. שוב ושוב חצו הכדורים את הסלון, בדיוק במקום בו אנו יושבים ומשוחחים... עד להודעה חדשה הם חיים צפונים בחדר האחורי, יוצאים מהדלת האחורית כדי לבקר את שכניהם, אך לא מתרחקים מפחד שבעת העדרם תפרוץ שריפה.

הם לא ישנים עוד, כמעט ולא אוכלים מאחר ומתקשים לעכל. הגבר, גילו 58, מתלונן על כאבי פרקים ושרירים, אישתו, 37, סובלת מעבר לכל מפחד שלא מרפה ממנה. למרות הכל, הם מספרים לנו הכל בהומור מסוים ומודים לאל שאין להם ילדים: מצבם היה ללא ספק רע יותר, בהתחשב בעתיד הצפוי לצעירים בזמנים אלה.

אך מעבר לחזות רגועה, מבחינים במועקה כבדה שמסתננת מתוך דבריהם המרירים מאוד נגד הרשות הפלסטינית, "שלא טומנת ידה בצלחת, ושלא ניתן לבטוח בה". הם מרגישים מבודדים,

ללא תמיכה, נטושים ושרויים בפסימיות גדולה. מול מקום מגורם, איש עומד לפני בית אחר, הצמוד לעמדה הישראלית. בחלונות, נשים וילדים. הוא מזמין אותנו להיכנס לבית, בו גר עם משפחתו.

כדי להיכנס פנימה צריך לעקוף את פינת הבית, מקום בו באים הצעירים להתעמת עם החיילים. בדיוק כאן חלקם נפצעו ונהרגו. כשעלינו המדרגות, התכופנו בעוברנו על-יד הפתחים שנפערו כתוצאה מן היריות, כמו גם החורים בקירות, בגודל כף יד.

שתי קומות, שתי משפחות, האחת עזבה למצוא מקלט במקום אחר. בזמן ששוחחנו בחדר הסגור והאטום, שומענו יריות קרובות, הגז התחיל לעקצץ בעיניים. הילדים רגועים ושקטים, מקשיבים לדברי הוריהם בארשת רצינית. כל ערב הם עוזבים עם אמם לישון במקום אחר, האב חוזר לבדו לשמור על הבית (מפחד מתמיד משריפה).

הצעיר בן ה-15 לא משתתף בקרבות, כך לפחות הוא מביטח לאביו. האחרון ניסה להניא את הצעירים לקחת חלק בעימותים, הוא לא יכול עוד לראותם נופלים ולא עומד עוד בכך שהדבר קורה כה קרוב אליו, אך הוא מכיר בכך שאין ביכולתו למנוע מבעדם לעשות כן.

חאן יונס

להפיל את הטלויזיה

מחנה הפליטים ממוקם במבואות מתחם ההתנחלות, בקצה המערבי של העיר. מובלעת בתוך אזור הנמצא בשליטה מוחלטת של הצבא הישראלי, הבתים הקיצוניים חשופים לקרבות יומיומיים, ריקים מדייריהם, מחוררים מיריות. אנו מבקרים שתי משפחות החיות בשני הבתים הקדמיים ביותר, בקצה הסמטה, פחות מ-20 מטרים מן המתקנים הצבאיים.

הקרבות כאן מתרחשים מתחילת האינתיפאדה. לפני יומיים הם עברו למרחק מאה מטרים מכאן. מעט, אך מספיק כדי להחזיר מעט רוגע למשפחות. כמעט כל המשפחות עזבו את הרובע, לפחות ללילה אחד. האב מדבר, חרד, הוא מדבר מהר ובבלבול. יש לו שבעה ילדים בני שנתיים עד ארבע עשרה, הוא חושש לחייהם, לבריאותם, הוא הפסיק לעבוד ומאוד מודאג.

2000

28 בספטמבר

בסיורו ברחבת הר הבית בירושלים, מעורר אריאל שרון מהומות פלסטיניות. האינתיפאדה השנייה, המכונה אל אקצה, מתחילה.

30 בספטמבר

ארבעה עשר פלסטינים נהרגים מירי ישראלי, ביניהם ילד בן 12, מוחמד אל דורה. נסיבות מותו שצולם ע"י צוות של הערוץ טלוויזיה הצרפתי France 2 מופיעות בכל העולם.

12 באוקטובר

לינץ' בשלושה חיילים ישראלים ברמאללה. צה"ל מגיב.

הוא מעלה בפנינו את דרמות המלחמה האישיות של משפחתו: בתו הבכורה בת ה-8 נהרגה ב-1993, ביום מותה לבשה חולצה עם פורטרט של סדאם חוסיין. שניים מאחיה אבדו גם הם את חייהם, האחד ב-1976, האחר ב-1991 בזמן הקרבות. לפני מספר ימים, בתו בת ה-7 רצתה להפיל את הטלויזיה כשראתה את מראות האינתיפאדה. האב במצב מתח מתמיד, לא ישן עוד, הוא ראה את הפצועים הצעירים ומבטא את אוזלת ידו מול האירועים: "אנחנו הפלסטינים, מלומדים ואינטליגנטים, אך חסרי מזל, ביקורכם מביא לנו מעט נחמה".

יום שני, ה-13 בנובמבר

מחסום ארז הפחד מגז

כפר בדואי זה נמצא מול מקום קרבות יומיומיים. אנו פוגשים אנשים התשושים מן המצב. הם חיים בשולי הכביש, לפנייהם מתקני צבא, מאחוריהם רובע בית חנוך. הם נמצאים מול היריות או תחתן. מחנה זה עני למדי, כמעט כל הגברים בו עובדים בישראל.

התמקמנו תחילה באחד הבתים כדי לדבר עם האנשים הנמצאים בו: גברים, נשים וילדים קטנים. כמעט כל הבתים הם למעשה צריפוני פח, חלקם קשיחים יותר, אך בנויים בבנייה קלה ביותר. אין להם הגנה ממשית, לא מן היריות ולא מגז. כבר לא סופרים את פגיעות הכדורים שמחוררות את "קירות" מגורים אלה. מתקני צה"ל חולשים על הכפר, רשתות הסוואה מסתירות את החיילים, ניתן לנחש שהם נוכחים. הנשקים המכוונים בקביעות, איום בלתי נראה אך נוכח ביותר.

היום בפעם הראשונה מאז תחילת האינתיפאדה לא היו עימותים. השעה 13:00, אתמול באותה שעה לא יכולנו להיכנס לכאן. מחר? עדיף יהיה להגיע במשך שעות היום. האנשים סובלים מגז. מאז הופיע רימון הגז המדמיע החדש והמרוכז יותר, הם לא מצליחים יותר להגן על ילדיהם ועל עצמם. הם מניחים על פניהם חתיכות בצל, אך אמצעי זה כבר לא יעיל.

איש אחד מספר שהיו צעירים שנפצעו בזמן העימותים, הם נמלטו לתוך הכפר למצוא מחסה מהיריות ולחפש סיוע. הוא ראה את הפצועים (אחד מהם נפטר), נגררים על החול כדי להגיע

לאמבולנס. הם נפגעו ברגלים, היה הרבה דם. הוא לא מפסיק לחשוב על אותם צעירים שראה סובלים לפני עיניו. הוא יודע ששנים מהם חייבים היו לעבור קטיעה, תמונות המוות לא עוזבות אותו. מאוחר יותר הוא מגלה לנו בעיות אחרות המעוררות חרדה גדולה, הוא מבקש שנחזור כדי שיוכל לדבר אתנו בפרטיות, וכך נעשה.

איש אחר, צעיר יותר, מתואר ע"י האחרים כסובל סבל רב: "אתמול היה כמשוגע". הוא מספר איך אביו, איש מבוגר, נחנק בזמן פיזור גז, לפני כחודש, בתחילת האינתיפאדה.

כשראה הצעיר את אביו בקושי, בא לקראתו כדי להצילו, וכך נחשפו שניהם.

אותו אדם מגלה לנו שהוא מתקשה לשלוט בפחדו. הוא העביר את אביו למקום מוגן מפני היריות, אך זה איבד את הכרתו. הוא נתקף אתמול חרדה עקב חידוש מתקפות הגז ופרץ לבית שכנו דרך החלון כדי לתפוס מחסה יחד עם אשתו הצעירה וההרה ושני ילדיו הקטנים. הוא איבד את השליטה בעצביו, ואשתו נפלה היום למשכב.

אנו מבקרים אותה. היא סובלת מבעיות כתוצאה מן המתח הגבוה שהיא שרויה בו. אנו יכולים לדבר אתה והיא מגיבה אלינו בחיוב. מחר נבקר אותה שוב עם הרופא לצורך בדיקה גופנית. בדיקה זו הכרחית ביותר במקרה זה בשל הסימפטומים הפיזיים שהיא סובלת מהם. לאחר מכן נמשיך לעקוב אחריה במישור הפסיכולוגי.

התושבים חוזרים ומביעים את דאגתם מהשפעת הגז: כל אחד מהם חושש מעקרות וממחלות שיופיעו בעוד עשרים שנים. אחרי ביקור הרופא אצל אשתו אמר אחד מהם: "מצבה טוב יותר היום, אבל מה יקרה לתינוק שלה?"

תחושת המחנק, הנובעת משאיפת הגזים, גורמת להרגשה של מוות קרוב. האמונה בנזק הכימי שגורמים הגזים מעצימה את ההרגשה הזו. עד כה לא הכרנו את הרימונים הקטנים והמרוכזים מאוד שמשחררים כמות גדולה יותר של גז מן הרימונים הקודמים להם. הללו היו עשויים גומי שחור ואפשר היה לתופסם ולהשליכם הרחק מכאן, אך החדשים עשויים ברזל מלובן, מסתובבים סביב עצמם ולא ניתן לתופסם.

נצרים

הטנקים עוברים שוב ושוב בקרבת ההתנחלות

תגובה נורמלית למצב לא נורמלי. לעודד, לנחם, להגן, להקיף בחום, איך להתמודד כאשר שלושה או ארבעה ילדים דורשים את כל תשומת הלב?
נחזור שוב לכפר על מנת לטפל באותן משפחות ולעזור להן לטפל בכל הילדים, שנמלטים מהבית לחצר בכל עימות ואיום.

יום רביעי, ה-15 בנובמבר

האן יונס

צחוקים, צעקות ואבנים

הפעם אנו מבקרים בחלק השני של מחנה הפליטים, החשוף ליריות: המרחק מן העמדה הצבאית מזערי, ובכל יום באים לכאן צעירים רבים. רבים מהם נהרגו מתחילת העימותים. ברור לעין שאנשים אלה חיים במתח מתמיד. אווירה של מתח מתגבר והולך, כולם רוצים לדבר באותו זמן, אסירי תודה על נוכחותו של רופא. האנשים כאן נמצאים במצב שהייתי מגדיר כתת-טירוף: צחוקים, צעקות, ילדים מרוגשים, אבנים (קטנות) עפות פה ושם. אך הם שמחים לקבל אותנו אליהם ומסבירים לנו את שהם חיים. אלה שיכולים לא ישנים כאן. בכל בית יש חדר אטום להגנה מגז.

בזמן ביקורנו הראשון, פגשנו גם אמהות המודאגות מילדיהן, תינוק שלא עולה במשקל וילד שסובל מבעיות הרטבה.

יום חמישי, ה-16 בנובמבר

האן יונס

המלחמה בגיל 11

פגישה ארוכה עם אם לתינוק בן שבעה חודשים, מאפשרת לנו להתקרב לבעייתיות הכרוכה

ארבעה בתים בנויים על אותו שטח, בדיוק מאחורי שני המבנים שצה"ל פוצץ על מנת ליצור שטח נקי בצומת המוביל להתנחלות נצרים (במקום בו נהרג הילד מוחמד אל דורה ונפצע אביו).

גרות שם ארבע משפחות (אחים) מרובות ילדים, פליטים וותיקים שכנו שם את בתיהם ב-1990. התמקמנו בחדר הגדול, מטרת ביקורינו הובנה היטב. נוכחים אחד מן האבות ושתי אימהות החרדות לבנותיהן, אחת מהן לא מפסיקה לדרוש שיעזבו את הבית. הקירות העבים כבר לא מצליחים לספק ביטחון, הסיפור על אותו לילה בלתי נגמר (פיצוץ הבתים) מסופר בכמה קולות. "לא חשבנו שנצא חיים". אמרה הילדה הצעירה, שפוחדת להתבטא, בעידוד בת דודתה הדברנית יותר. הסבתא שהצטרפה אלינו, מספרת על האימה שאחזה בה, כשמצאה מקלט מתחת למדרגות. היא שואלת את עצמה האם לא לקחת כדורים כדי שתוכל לישון. בחוץ, שומעים את הטנקים עוברים שוב ושוב, תזכורת לנוכחות הצבאית הגדולה שאף אחד כאן לא יכול לשכוח. הילדים יוצאים רק כדי ללכת לביה"ס, בלווי הוריהם.

יום שלישי, ה-14 בנובמבר

מחסום ארז

רגרסיה

חזרנו לכפר כדי לראות שוב צעירה בהריון. בבית אחר מבקשים שנבקר אישה וילד. תוך זמן קצר מגיעות נשים נוספות עם ילדים בגיל צעיר. הבית הופך לטיפת חלב מאולתרת. שני ילדים סובלים מבעיות הקשורות לחרדה, פעוטה בת שנתיים התחילה שוב לעשות פיפי במיטתה, ילד אחר, גדול יותר סובל מאותם סימפטומים. אנו משוחחים עם האמהות וילדיהן כדי להסביר להם על הקשר בין תחושת הפחד והרגרסיות העשויות להופיע כתוצאה מכך. זוהי

דחפור משוריין של הצבא הישראלי חוסם ביציקות בטון את כניסה לשוק של חברון בדצמבר 2001.

9 בנובמבר

ראש הזרוע
הצבאית של
הפת"ח בדרום
הגדה נהרג
במכוניתו
מפגיעת טיל. זהו
הקורבן הראשון
באסטרטגיית
ההתנקשות
בפעילים
פלסטינים
שאמצה ישראל.

הראש, נפגע מכדור במצח. הוא מדבר בלי עצב, מנסה להרשים אותנו, לא יודה שגם הוא מפחד. פסיכולוגית פלסטינית שמלווה אותי נסערת מהביטויים בהם השתמש הילד. הצעירים מתאספים במקום העימותים, ושיגור הגז המדמיע מתחיל. לא יכולנו להישאר. עזבנו את המחנה בלי יכולת להודיע לאנשים שמחכים לרופא, ומבלי שיכולנו להודיע על ביקורינו הבא. מרחק קצר משם, נעצרנו והוקפנו בעשרות צעירים, בעיקר צעירות שהתקרבו יתר על המידה לעמדת צה"ל ונפגעו מגז. רגע קצר של היסטריה קולקטיבית מאפשר לנו שוב להעריך עד כמה האווירה במקום מתוחה: "למה אתם רוצים להרוג אותנו?" צועקת אחת הצעירות. הפסיכולוגית הפלסטינית דוברת הצרפתית המלווה אותנו אומרת לה שאנחנו צרפתים, ושבאנו לעזור. הצעירה לא מקשיבה ואומרת שזה אותו דבר. עזבנו בבלבול מה, שהותירנו מהורהרים.

בחרדה כמו גם מהבושה שהילד לא עלה במשקל מזה שלושה חודשים. עם זאת, נראה שלילד התפתחות פסיכו-מוטורית נורמלית, הוא מגיב ונראה ערני. מעבר לכל יש להרגיע את חרדת האם.

אם שכבר פגשנו אתמול, באה לדבר אתנו על בעיות ההרטבה של בנה בן החמש, נתנו לה כמה עצות ופנינו לילד, שאתמול התנהג בעקשנות יוצאת דופן. לאחיו הגדול בן ה-11, עיניים בורקות מאינטליגנציה. הוא מספר שהכיר את הצעיר שנהרג אתמול (זמן קצר לאחר ביקורנו). הוא היה בן כיתתו. הוא חוזר מן ההלוויה (בה נתקלנו כשהגענו). גאה לדבר, הוא משתמש בטון כמעט שחצני כדי לומר שגם הוא הולך להתעמת עם הצבא, ושמי שאינו הולך אחרי ביה"ס, חסר אומץ. כולם הולכים, בלתי אפשרי לא להצטרף. אחר כך הוא מוסיף שה"שאהיד" היה "מג'נון" (משוגע), הוא התגרה בחיילים הישראלים (קילל, חשף את איבר המין). לדבריו, כשכיוונו החיילים את נשקם לעבר הילד, הלה התחבא מאחורי בלוק בטון, וכשהוציא את

יום שבת, ה-18 בנובמבר

נצרים

הבולדוזרים מתקיפים

מעדיפים לתת לבולדוזרים לדרוס אותם מאשר לעזוב! כשעזבנו נתקלנו בצעירים שהלכו לכיוון צומת העימותים: "עוד לא התחלנו!"

יום ראשון, ה-19 בנובמבר

מחסום ארז

פגיעה, מבודדת, חסרת-אונים

ביקור באזור הים, תחת פיקוח של כוחות הביטחון הישראליים, בקצה הצפוני של רצועת עזה, אזור ההתנחלויות אלי סיני ונווה צהלה. זהו אזור חקלאי בו חיים האנשים מוקפים בשתי התנחלויות ישראליות, אין עימותים אך החקלאים אחוזי פחד ורובם כבר אינם ישנים כאן, הם חוזרים למחנה הים ממנו הם באים לעבוד רק במשך היום. משפחות בודדות נשארות בקביעות במקום, אך שנתם לא רגועה.

מאז הגעתה של הרשות הפלסטינית התיישבו במקום גם משפחות בדואיות, מפוזרות באזור. הם חיים בשבטים חיים מסורתיים, אך להבדיל מהמשפחות שראינו בארז, הם יושבי קבע באורחות חייהם. ביקרנו את אחת המשפחות, החשופה במיוחד ליריות טנקים ועמדת צה"ל הקרובה (ממוקמת בכניסה להתנחלות) שמבחינים בה במרחק של כ-100 מטרים מהמקום.

המשפחה פגיעה, מבודדת וחסרת-אונים: הם צופים במועקה בלילה היורד ואינם ישנים. הם הגיעו מהדרום להתיישב באזור זה, לפני שש שנים, כי אהבו את המקום. מאז הפך בשבילם המקום לסיט, הם מקווים לביטחון שלא קיים עוד. אחד הגברים שמארח אותנו אסתמטי, מתחילת האירועים התגברו התקפיו. הצענו לחזור בהקדם האפשרי עם רופא, על

מאז נוקה צומת נצרים (הריסת כל המבנים, עקירת עצים), העימותים מתרחשים בצומת הבא, ברובע אל-מור'אקה, ליד מסגד קטן, אשר לצידו חונה בקביעות ג'יפ של צה"ל. טנקים מפטרלים על הכביש בו נוסעים המתנחלים. בוקר שבת זו שקט, שקט לא רגיל שהאנשים כאן לא ידעו מזה ימים. במיוחד מאז ליל יום חמישי, כשהבולדוזרים המשיכו בעבודת הניקוי שלהם. במקום שפונה, ניתן כעת לסלול כביש בן ארבעה מסלולים!

אנו עוברים מבית לבית, עד השעה 15:00 אין נוכחות צבאית. עזבנו את הרובע לקראת השעה 16:00, אחרי ביקורים אצל פצועים, אנשים פגועי שוק, תשושים מלילות ללא שינה. הדאגה מתמדת, היא נראית, נשמעת, נאמרת.

צעירה בעלת הכשרה לעזרה ראשונה, מציעה להביא אותנו לבתי התושבים הפגועים ביותר. היא מוטרדת מאוד מסבלם של האנשים. אנו מזהים לפחות שני אנשים הזקוקים לעזרה אינדיבידואלית: האחד בן 27, שאימו באה לדבר אתנו, ואם למשפחה שגרה בבית הבנוי לאורך הכביש. במהלך הלילה ראתה המשפחה את הבולדוזר מגיע לביתם, הם ראו אותו נעצר במרחק מטרים ספורים, לאחר שהרס את השער והבאר בכניסה, היא לא עומדת בזה עוד.

משפחה אחרת ראתה לפני שבועיים את ביתה הופך לעמדת צלפים. החיילים הישראליים פלשו לבית הריק כדי להתמקם בו ולירות מתוכו. ברור לעין שאחת מהילדות הקטנות מפוחדת ביותר (נחזור מאוחר יותר לראותה), מאחר ורק היום חזרה המשפחה לגור בבית.

בביתו של השיח', מול המסגד, צעירה הרה הפילה לפני מספר ימים: בתה בת 18 החודשים נפטרה מפגיעת גז לפני חודש (היא אושפזה אך לא ניתן היה להצילה).

בבית אחר בו פגיעות הכדורים גדולות ונראות היטב, המשפחה ערה כל העת, בהמתנה, משגיחים. האב והבן (רוקח) נראים חזקים. בבית אחר האישה הפילה לפני ארבעה ימים, לדבריה היא מרגישה בטוב, חזקה, היא אומרת שהיא לא מפחדת מהחיילים, היא ובעלה

20 בנובמבר

עזה. לאחר פיגוע

מטען צד

באוטובוס שהסיע

ילדי מתנחלים,

הפצצות מן הים

והאוויר על מבנים

של הרשות

הפלסטינית.

24 בנובמבר

הריסת בתים

ועקירת עצים

ברדיוס המקיף את

ההתנחלויות בעזה.

9 בדצמבר

אהוד ברק מתפטר

מראשות הממשלה,

הבחירות הצפויות

נקבעות ל-6

בפברואר 2001.

20 בדצמבר

לפי העיתונות,

במשך 12 שבועות,

גבתה האינתיפאדה

יותר קורבנות

מאשר בכל שנת

1987. 344 הרוגים,

מתוכם 292

פלסטינים.

מנת לספק טיפול מתאים למשפחה, בה לא ראינו לא את הנשים ולא את כל הילדים.

יום שני, ה-20 בנובמבר

מחסום ארז העבר עולה על פני השטח

ביקור שלישי בכפר הבדואי בארז. אנו עומדים לפגוש לשיחה אישית גבר בן 39 שסובל מזה שלוש שנים, מבעיות שהתחדשו בעקבות המצב. שיחה ארוכה ומעמיקה מגלה מצב של מתח פוסט-טראומטי המתייחס לאירועים קודמים, חלקם חוזרים לילדותו, קשורים או לא למצב הפוליטי. הוא לא במצב חמור, אך ביאוש וחרדה תמידיים, שמתבטאים במצבו הפיזי והנפשי.

יום שלישי, ה-21 בנובמבר

דיר אל באלאה למחרת ההפצצות

אתמול הופצצה עזה החל בשעה 18:00 ועד 20:45 בערב. תכננו לבקר בדרום הרצועה כדי לפגוש את המשפחות שראינו ב-12 בנובמבר, ביניהם ילד אותו ראינו פעמיים, אך עוכבנו במחסום כיסופים הסגור לפלסטינים. מכוניתנו לא זוהתה באופן מספק, להיום אם כך, וויתרנו. בגלל ההפצצות אותו לילה, החלטנו לבקר בדיר אל בלאח את המשפחות החיות בקרבת בסיס שהופצץ (השכונה נמצאת לפני נקודת המעבר כיסופים).

הלכנו לכיוון שלושת הבתים הקרובים ביותר לאתר המופצץ, קבלה אותנו המשפחה החיה שם. נמצאים שם האב, האם והילד. מעט ילדים נמצאים בבית הספר, הלילה לא היה שקט. מספר רגעים אחרי מגיעים שאר בני המשפחה, סך הכל שלושה אחים גרים כאן עם משפחותיהם. ילד בן 9 היה כל הלילה במצב מתח חמור, המשפחה עזבה לגינה למשך שעותיים, להגן על עצמם במקרה שיתחדשו היריות על הבסיס. הוא לא מצליח להירגע, אימו אומרת שלא עזב אותה לשנייה, צועד ללא הפסקה הלך ושוב בשירותים; לא יכול היה 'לישון' עם אחיו בחדרו, ונשאר עם הוריו להתפלל שיעלה היום; רק אז החל להירגע.

הבוקר הוא מופיע בזמן ביקורינו ואומר שהוקל לו, הוא חושב שמעכשיו יהיה בסדר.

זו הפעם הראשונה שמשו קורה ברובע זה שעל שפת הים. מאז תחילת האירועים הנוכחיים לא היו כאן עימותים, למעשה אנו רחוקים מההתנחלויות, וגם בזמן האינתיפאדה הראשונה לא היו כאן אירועים משמעותיים. ללא קשר ישיר לאירועי הלילה, מבקשים את חוות דעתנו לגבי שני בני משפחה, שניהם נוכחים: ילד בן 7, בן הזקונים של אב הבית, וגבר בן 32, נשוי ואב למשפחה, אחד מארבעת האחים החיים כאן.

כאשר שאלתי את הצעיר יותר לשמו ולשלומו, אביו עונה במקומו ומסביר שהילד מגמגם בגלל מקרה טראומטי שחוה כשהיה בן חמש: בזמן שחיכה לאביו לבדו בתוך מכונית, הופיע כלב גדול, רע ונבחן, הקיף את המכונית, הפחיד את הילד שצרח עד שחזר אביו. המקרה ארע כשגרה המשפחה בערב הסעודית. מאז מדבר הילד הצעיר בגמגום, אך לא ניתן לו כל טיפול. אני פונה אליו ומזמין אותו לספר על המאורע, הוא מספר מה קרה בעיניים מלאות דמעות, הילד נוגע ללב, התרגשנו מאוד. הוא מאוד אינטליגנט, תלמיד טוב בבית הספר ונראה פתוח למה שאנו יכולים לעשות למענו; הוא מאוד רוצה לקבל טיפול. חשבתי על המורות הפלסטיניות והצעתי שניצור עמן קשר כדי לנסות לארגן לו טיפול פסיכולוגי, האב מסכים.

הפציינט השני, גבר הסובל מהפרעות מופגנות; פניו דרוכות והוא מעוות את האצבעות בכפייטיות, אחיו הבכור חושף את מצבו. הוא סובל מהתקפות חמורות, מצבים קטטוניים בהם גופו מתקשה, הוא תולש את שערותיו, חובט את ראשו בקיר ומכה את עצמו; גרונו נחסם, הוא לא יכול לאכול דבר מלבד יוגורט ואינו ישן. כל זה החל לפני עשר שנים. הוא סובל מהפרעות אלה לסירוגין, והאחים מסכימים שהן מתגברות כשהוא צריך להתמודד עם בעיות. זהו המצב כעת, בעקבות האירועים.

בזמן האינתיפאדה, כשהיה בן 22, חווה הגבר הצעיר התעללות חמורה: הוא נעצר והוכה ע"י צה"ל, נראה שההפרעות החלו בעקבות ההתעללויות. תיאור זה מעלה תמונה של מתח פוסט-טראומטי, עם גילויים פסיכולוגיים, האחים לא מציינים הפרעות שקדמו למעצר. זהו האח השלישי מבין ארבעת האחים המקבל מהם תמיכה רבה: הוא טופל בירדן ובמדינות-מפרץ אחרות,

במחסום קלנדיה, בין רמאללה למזרח ירושלים. היחידים שרשאים לעבור הם אלה המחזיקים בתעודת תושב-ירושלים.

28 בדצמבר

שני חיילים
ישראלים נהרגים
בפיגוע מטען צד
נגד סיור של
הצבא בדרום
רצועת עזה.
באותו יום,
ועידת הפיוס
בשארם א-שייח
בוטלה.

ההמתנה, כעציר לשעבר (שישה וחצי חודשים ב-1991 לאחר שהשתתף בהפגנה בעזה) פחד שהחיילים יבדקו את זהותו במחשב. הוא הרגיש בסכנה; ההמתנה ערכה שעות, במהלכן הלך לדבר עם צעירים שנמצאו מרחק כמה צעדים ממנו. כשחזר הג'יפ, הוא לקח חזרה את הניירות והתבקש בתקיפות לחזור לביתו, הפעם בלי אלימות פיזית.

מאז הוא לא יכול עוד לחזור לעבודתו, הוא מרגיש עייף ביותר, סובל מחולשה וממועקה, חולה (במיוחד סובל מכאב-גרן). הוא נמצא במצב של דאגה מתמדת, לא מצליח לחשוב, מדבר מעט, לא מצליח להירגע. הוא חייב לחזור לעבוד מאחר וכרגע, הוא בעל המקצוע היחיד בבית (אחיו הועסקו בישראל ולכן מובטלים). האב נהרג בתאונה ב'98.

הוא טרוד ביותר גם משום שלאחר יציאתו מהכלא, נזקק לארבע שנים כדי לחזור לעצמו, וזאת בזכות עזרתה של אימו: מה שעבר עליו לא מכבר חידש את רגישותו מאז, הוא חושש

שם רצה ללמוד. הוא קיבל יעוץ היכן שרק ניתן היה, בבית החולים הפסיכיאטרי של עזה, ב-'פרוייקט בריאות הנפש של עזה' שם ראה רופא. הטיפול שנרשם לו עזר, אך לא לאורך זמן. נראה שלצעיר לא היתה הזדמנות לקבל טיפול פסיכולוגי, ואם יש עדין טעם, כדאי יהיה להציע לו טיפול. יש צורך להבטיח שאכן אין עוד הפרעות פסיכוטיות חבויות.

נצרים כאב-גרן

ברובע אל מור'ראקה, צעיר בן 27 מקבל אותנו בביתו, אימו נוכחת במהלך המפגש. הוא מסביר את שקרה לו לפני כשבועיים כשחזר מעבודתו היומית במסעדה בעזה (הוא חוזר מאוחר בערב). בעוברו לפני ג'יפ של צה"ל, נעצר ע"י אנשי הצבא תוך שימוש בכוח, הוכה בקת הרובה בצלעות, החיילים לקחו את ניירותיו ואמרו לו לחכות, אח"כ עזבו. הוא פחד מאוד מעצם

יהיה עם הילדים אם אמות?" אנו מקשיבים לה ארוכות מנסים לתמוך, וקובעים ביקור נוסף. ביקור אחר בבית השכן. האם הצעירה באה לחפשנו בבית המשפחה בה ביקרנו קודם לכן. אנו מוצאים אותה לבד עם שלושה ילדים צעירים בצריף פח: היא מספרת שבעלה עזב מאז הימים הראשונים של העימותים, הצהיר שהוא לא יכול להישאר כאן, שזה מסוכן מידי, שהוא פוחד. מאז לא הופיע עוד. לבן הקטן בן 18 החודשים כווייה עצומה על הישבו; הוא נפל על האש לפני מספר ימים, כשגז מדמיע נזרק על הבית; ראיית כולם היטשטשה. האם הלכה לקבל טיפול במרפאה, וחייבת לחזור מידי יום כדי להחליף את התחבושות, שעלותן הממוצעת שני שקלים, אותם כבר אין לה. מקרה חברתי ומשפחתי, מה ניתן לעשות?

בשיחה עם השכנים הנוכחים במקום, אחת השכנות אומרת שלדעתה הבעל בטרומה, וזו הסיבה שנטש את משפחתו. מאחר ונראה ברובע, הצענו להעביר לו מסר שנחזור לכאן ביום ראשון, צריך לנסות לדבר איתו. אם נוספת מבקשת את עזרתנו, בן התשע סובל מבעיות הרטבה מאז האירועים: אנו מציעים לפוגשו בביקורנו הבא.

העיר עזה נזק לא ישיר

ביקור ברובע בו נפלו הטילים "בטעות". בבסיס החוף ('ביץ' קמפ'), לא רחוק מאיתנו, צפו האנשים בטילים משוגרים מן הים ועוברים מעליהם, כשלפתע נחת אחד מהם בתוך סמטה זעירה. לבית אחד נגרם נזק רב, בבתים רבים אחרים עפו גגות הפח, נערה נפצעה מרסיס בבטן.

אב מבקש שנראה את בנו בן התשע שמזה יומיים לא מצליח לחזור לעצמו. אנו מדברים עם הילד על מרפסת הבית השכן, הוא מבטא את פחדיו ואת אשר חש, הוא מרגיש יותר טוב מאתמול אך לא מצליח לחשוב על שום דבר אחר, קצת ביישן וסגור. אביו מעודד אותו ככל שניתן, למרות ההריסות לפניו ביתו, שאיננו יודע מאיזה כסף יתקנן. מיד לאחר ההפגזות הגיעה המשטרה הפלסטינית לעודד את האנשים.

לחלות שוב. הוא נשוי רק מזה חודשיים, ניתן לנחש שגם זה גורם-דאגה; הוא נמצא בתקופה של החיים בה עליו לשאת באחריות חדשה כלפי אישתו הצעירה, המתח הנוכחי עשוי להעמיד זאת בסכנה. הוא לא מסוגל לענות על שאלותיה, היא שמה לב שהוא לא חש בטוב, אך הוא לא מספר לה מה קורה לו.

יום רביעי, ה-22 בנובמבר

נצרים

"ומה יהא על הילדים אם אמות?"

עדין בלתי אפשרי להגיע לרפיח וגם לא לחאן יונס. מאז הפיגועים האחרונים באזור רפע, הצבא הישראלי חילק למעשה את רצועת עזה לשנים, ומפקח בחמרה על התנועה בין הצפון לדרום. לעת עתה אין לנו אפשרות להגיע לאזור הדרומי.

חזרנו לאל מור'ראקה. אנו פוגשים אישה בשנות הארבעים, ברור לעין שהיא מותשת, מאז הימים הראשונים של האירועים היא אחוזת דאגה מתמשכת. בית המשפחה, מנוקב מכדורים במקומות שונים, ממקם על שפת הכביש המוביל להתנחלות נצרים, בתחום רצועת שבעים המטרים בה אסורה בניית מגורים מעל לקומה אחת. הבית בבנוי בבנייה קלה, אך קשיחה, וכולל חדרים רבים. החולה במצב של חולשה עמוקה, מתח חמור, היא לא ישנה עוד ואוכלת מעט, מבטה כאוב, היא מבטאת את תשישותה. היא ישנה רק כשהם הולכים מדי פעם למשפחה, דבר שהם ממעטים לעשותו מאחר והם לא מעיזים לעזוב את הבית מפחד שייהרס, גם אם אחת הבנות, בת העשר, מבקשת לעיתים קרובות לעזוב את הבית. "מה

א-נוסיר

ציור כעדות בפני העולם

ביקור במרכז נשים. נוסאיראת הוא מחנה בו אין עימותים, לעומת זאת הצעירים הולכים להתעמת עם החיילים בנצרים ובכפר דרום. פגשנו כמה מהם בזמן שציירו והעלו מופע תיאטרון בובות. שיחה מעניינת מאוד, במהלכה הצעירים בני ה-15, שנראים צעירים יותר, מצהירים בפנינו על נחישותם ללכת "להגן על עמם", מול ונגד הכל, בהיחבא מהוריהם, ומבלי להתחשב בדעתו של המדריך (צעיר בן 22 שנפגע משני כדורים ברגלו בזמן העימותים) המייעץ להם לא לעשות כן. הם לא פוחדים, הם שומעים את הכדורים מגיעים, ומתחמקים מהם, הם הולכים לחפש את הפצועים, הם לא חושבים על הסכנה. אלה ביניהם שמדברים לא מראים ספק ביחס לנחישותם, הם גאים במעשיהם. ילדים נחמדים ונוגעים ללב. אחד מהם אסף לציור אחד את כל האלמנטים של המצב: עצים עקורים, ההפגזות, שאהיד, טנקים, התנחלויות, בתים הרוסים, אנשים שנמלטים. רוצה היה שכל העולם ראה את ציורו.

יום שבת, ה-25 בנובמבר

רפיח

בשביל הצלמים

סוף סוף יכולנו להגיע לרפיח. בזכות השבת, קווינו שנקודת המעבר בכיסופים תהיה קלה יותר (אין מעבר מתנחלים בשבת), וצפינו מראש את כל האפשרויות: מכונית לבנה עם לוחיות זיהוי של "רופאים ללא גבולות", דגל, נהג פלסטיני מהגר, ומכונית שנייה, צהובה, עם נהג פלסטיני. נקודת המעבר נפתחת רק בעשר, המעבר איטי מאחר והדרך צרה והאנשים רבים: הולכי רגל, מכוניות, משאיות וכו'. הנסיעה לרפיח אחרי שבוע בו התגברו העימותים היתה בעדיפות ראשונה אך בלתי אפשרית בגין איסור על חופש התנועה. ברובע סלח א-דין מצאנו אנשים תשושים, מאומים, ממוטטים מעד כמה החמיר מצבם, ומהירות הבלתי פוסקות המענות את השכונה. המורה לאנגלית שכבר פגשנו, מביע ללא כל איפוק את כעסו, ייאושו: הוא במצב חרדה

קיצוני, אישתו מאופקת יותר. בשיחה שהיתה לי איתה, שהקלה עליה ועודדה אותה, היא משתפת אותנו בתשישותה. לדבריה ביקורינו הכרחיים ומעודדים. בן דוד של בעלה, גבר כבן חמישים, נהרג לפני שלושה ימים כשחזר מהתפילה, הוא נורה בראשו כ-300 מטר ממקום העימותים. ההומר נעלם מדבריהם של בני שיחנו נותרו רק כעס ופחד.

גם אב המשפחה בבית ממול המום ומודאג, פניו מתוחות, הוא מדבר בכעס רב, עושה רושם שהוא עומד לבכות בסוף כל משפט, הוא מבטא את תשישותו.

לא מכבר העביר את משפחתו למוסך בקומת הקרקע של הבית. שוחחנו עם אשתו, היא מתמודדת, אך חרדה מאוד לילדים. היינו בבית כשפרץ ירי אלים (צלמים הגיעו למקום והצעירים רצו להראות להם למה הם מסוגלים...). תגובה מיידית של צה"ל בירי-רעש: אלו הן יריות שנועדו להרעיש כמו יריות אמיתיות, כדי להפחיד, מעין אזהרה לפני היריות בכדורים חיים. לנו, כמי שאינם רגילים, היה זה בהחלט מפחיד. אח"כ ראינו את הילד, שמרגיש (פרדוקסלית) טוב יותר: שוחחנו עימו ברכב של "רופאים ללא גבולות", על מנת להיות במקום שקט, אך מעבר לכל משום שביתו בדיוק הוצף בגז מדמיע שנזרק; אי אפשר היה לנשום. הוא מרוצה מהסידור והילדים האחרים מקנאים בו. כעת הוא מרגיש מוגן, בודעו שישן עם משפחתו במקום אחר. בשכונה זו כ-25 משפחות חשופות ו-8 מאוד חשופות.

חזרנו לרפיח ומצאנו מקום שקט לקבל בו את החולים, באוטובוס של "רופאים ללא גבולות". בלתי אפשרי לספק טיפול ותמיכה בבתים חשופים מידי, במקום בו אנו עצמנו מתוחים...

יום ראשון, ה-26 בנובמבר

נצרים

עיסוי בשמנים והרפיח

פגישה עם חולה באל מורג'עה. הוא ממתין לנו מאחר ויידעו אותו שנעבור במקום. מצאנו איש חרד ונבוך מלהסביר את מצבו: זה הוא שעזב את ביתו מפחד; הוא מראה לנו שני חורים שנגרמו מכדורים בחומה המקיפה את הבית, כשהתחבא כדי להגן על עצמו. אח"כ עזב להוריו, קילומטר וחצי משם, אחוז פאניקה; הוא

אמיתי יחסית למה שארע מידי אחר צהריים החל מהשעה שלוש או ארבע, ובמשך הלילה. הטרדה, "מלחמה פסיכולוגית"? כן, ללא כל ספק.

ביקור אחרון בבית משפחה אחרת. יריות רבות על ביתם: הבית הגבוה ביותר מבין הבתים (ניתן לראות פגיעות רבות וגדולות יותר): הילדים בבית הספר, נחזור ביום אחר אחרי 13:30, כדי לפוגשם. אני שם לב שלא כתבתי ברשימותיי את המשפט הנשמע לעיתים כה קרובות, במיוחד מאנשים מבוגרים: "הם רוצים להרוג את כולנו, כולנו נמות". האנשים אותם ביקרנו מביעים תקוותם שנעיד על מה שראינו ושמענו, ברור מאוד שהפלסטינים חשים נטושים ונשכחים. "האם האנשים אצלכם יודעים מה אנו סובלים?"

יום חמישי, ה-30 בנובמבר

סמוך להתנחלויות ביצורים

ברובע הקרוב לגבעות, הבחנו בהידרדרות המצב מיום ליום: יותר ויותר משפחות נפגעות, בתים נכבשים, מנוקבי כדורים, הרוסים, משפחות באוהלים או פליטים בבתי קרוביהם, תקוותם לראות שוב את רכושם שהופקע אבדה, חיות החוות נהרגות באכזריות... הפחד מתנחל ביום יום של שכונות וכפרים מבודדים אלו. חלקם נותרים בלתי נגישים לכל סיוע הומניטרי, אלא תוך לקיחת סיכונים משמעותיים (מסא'י, סו'ידי). פגישותינו הסדירות עם המשפחות מאפשרות לנו להעריך את הסלמת העימות. הפלסטינים חיים בפחד מפעולות תגמול של הצבא הישראלי.

חופש התנועה בתוך רצועת עזה מותנה בהגבלות ישראליות. נקודת המעבר המאושרת היחידה בין הצפון לדרום היא כביש כפרי העובר בצומת כיסופים. כביש ארבעת המסלולים הרגיל, המחבר את ערי הצפון לאלה הדרומיות, נחתך באזור דיר אל בלאח, משום שהוא עובר לאורך התנחלות כפר דרום. ההתנחלויות הפכו למבצרים בהם לכל גבר זכות לשאת נשק, זאת באישור הצבא הישראלי. חיילי צבא ההגנה המגינים על ההתנחלויות נהנים מתמיכה לוגיסטית ומוראלית של המתנחלים. אין שום השוואה אפשרית עם האוכלוסייה הפלסטינית, שנזהרת, ברובה הגדול, לא להשתתף בפעולות הצבאיות הפלסטיניות, מחשש לפעולות תגמול.

החליט לא להישאר עוד דקה נוספת בגיהנום הזה. באותו יום אישתו וילדיו לא היו בבית, לכן עזב לבדו. מאותו יום והילך מצאה עצמה אישתו לבדה עם הילדים.

מאז הוא חי ליד אחיו. המצב מאז תחילת העימותים בלתי נסבל בשבילו; בנוסף, הוא אבד את עבודתו ואין לו יותר כסף. ביקורנו מקל עליו, והוא רוצה את עזרתנו, הוא מרגיש אשם וזקוק לתמיכה. אישתו יצאה הבוקר עם הילדים להלוויית אביה (איש מבוגר שנפטר אתמול מזקנה); בעצם אולי תהיה זאת בשבילה הזדמנות לנוח; היא מספרת שהוריה גרים ליד קרני, במקום שקט. נחזור לראותו בשובה של אישתו, כדי לנסות למצוא פתרון שיהיה מקובל על כולם. הוא אומר שיש לו סיוטים, שהוא לא ישן עוד, נראה מבולבל למדי.

בהמשך עברנו לראות חולה בה אנו מטפלים, כדי להודיע לה שנחזור עם רופא מחרתיים: היא מאוד חלשה, כמעט במצב מדאיג, טוענת שאינה יכולה עוד לטפל בילדים ונראית בקצה גבול היכולת. היא אומרת שלמרות המצב, היא יכולה לנוח רק בביתה. אחותה, אליה היא הולכת מפעם לפעם, מתגוררת שני קילומטרים משם. הילדים (הרבים) מתקוטטים כי הם עצבניים, החלל קטן ביותר, זה גרוע יותר מביתה שלה. הצענו לראות גם את בעלה (החוזר בשעה שלוש מעבודתו) שלדבריה פוחד מהלילה יותר ממנה.

במהלך הביקור קיבלנו חדשות אודות המשפחות שגרות בבתי הקרובים למסגד: ראינו אנשים רבים, במיוחד נשים שהתאספו לתמוך זו בזו. דיון ער ועשיר; כל אחת מהן מתבטאת ומשתפת את האחרות במתכונים שלה להיאבק בפחד (עיסוי בשמנים של הפרקים הכואבים, הרפיה), רעיון שמצחיק אחת מהן, שמוצאת שסוג זה של רפואה זמנו עבר!

טנק של צה"ל נמצא שם, חונה על שפת הכביש, מפעם לפעם שומעים יריות מרחוק; שקט יחסי, אך

האן יונס

רפיח

"חשבתי שלבי פסק"

פחד במשפחה

הכביש מזכיר את בירות או את קבול. המשפחות נצמדות להריסות, חיות בפחד. לאן ללכת? הן נשארות שם. עם הפחד בבטן, הם מתפללים שהבולדוזר לא יבוא להחריב את ביתם.

אנו עוברים בתחום הנמצא תחת שליטה ישראלית כדי לבקר פליטים בדואים בשכונת עוני, שלא ראו רופא מזה חודשים. אנו עדיין ב"תחומי האוטונומיה הפלסטינית", אך בגלל עובדת היותו בקרבת ההתנחלויות הישראליות, המחנה מנותק מהעולם. ההתנחלויות נראות כאיים משגשגים, מבוצרות מאחורי גדר חשמלית או קירות בטון עצומים, מגדלי שמירה, מצלמות פיקוח, מוגנות ע"י טנקים, ספינת אוויר, הקשורה לאדמה מבטיחה שמירה מן האוויר, ובים, משקיפי צבא. הקירות בנויים לוחות בטון ניידים.

ברצועת עזה כחמשת אלפים מתנחלים ישראלים, מוגנים ע"י אלפי חיילים, שולטים בארבעים אחוזים משטחם של מליון תושבים. מראים לנו את התנחלות כפר-דרום: נמצאים שם זוג עם שני ילדים, כעשרים חיילים וכלבים. לעיתים יוצאים הכלבים ונושכים ילדים פלסטינים. האוכלוסייה מסביב למחנה מבוצר זה חיה בפחד ובמצוקה. הפלסטינים משמשים כוח עבודה זול בהתנחלויות הישראליות. הכבישים המשמשים את הישראלים אסורים לפלסטינים. ציר התנועה המרכזי של המתחם מורכב משני כבישים מקבילים: לכל קהילה יש האוטובוסים שלה, המוניות שלה, בתי הספר שלה. הפרדה מוחלטת של שתי הקהילות.

ביקרנו ברובע של רפיח שנקרא אל-ברזיל. נוכחנו לדעת שהמשפחות הפלסטיניות שחיות שם חשופות ליריות צה"ל. רובע זה הצמוד לגבול, כלוא בין שני מקורות אש: האחד ממוקם לאורך הגבול ומוזן ע"י טנק, השני באזור סלח א-דין ממגדל שמירה של הצבא הישראלי. כתוצאה מכך, דירת המשפחה בה אנו מבקרים מחוררת מקצה לקצה, היריות באות משני הצדדים בו זמנית. רק המטבח לא נפגע. בזמן המפגש, אף אחד מבני המשפחה לא מעז להודות שהוא מפחד. הם מציגים בפני את ילדם הקטן ביותר, ומסבירים שהפך מפוחד ושלא מבינים

בצומת כיסופים, הבולדוזרים ממשכים בעבודתם והורסים את מה שנותר מהצמחייה. על הדרך, שני טנקים חוסמים את התנועה בכביש. אתרעתם מחזירה לאחור את הרכבים המנסים להתקדם. בחאן יונס נראה שהמצב מתייצב. למרות הרגיעה עדין נמצאים התושבים בהלם גדול. בסוף הצום ואחרי שאכלו, (כל אחד אוכל בביתו כדי לא להיות לנטל על המשפחה המארחת), עוזבים כולם את השכונה כדי למצוא מקלט במרכז העיר. יש לציין שעל הבתים עקבות כדורים ונקבים. ההורים מתארים לנו סצינות פאניקה קשות: כשהיריות מתחילות הם נאלצים לעזוב את ביתם, הילדים בוכים וצועקים. כולם מסתערים על הסמטאות כדי למצוא מקלט במקום אחר. חלק מההורים נראים מיואשים, מקבלים את הדין, לא מקווים עוד לכולם. אחרים טוענים שאינם יכולים להילחם בגלל הילדים. כולם סובלים מתחושת חוסר ביטחון. נראה שהצבא הישראלי מעונין לגרום לכך שמספר משפחות תפנה את בתיהם כדי להפכם עמדות צבאיות.

נקראתי ע"י גברת, מלווה בילדיה. היא מראה לנו אחד מהם ואומרת שיש לו בעיות וצריך לטפל בו. התלוויתי אליה וראיתי את הילד לשיחה. הוא בן עשר, והסביר לי שלאחר שהיה קורבן ליריות והפגזות בעת שהיה בביתו, הוא נתפס לפאניקה בכל יום באותה שעה. כל יום באותה שעה הוא חוזר לפחד שחווה באותו רגע; הוא בוכה, רועד וצועק שיביאו אותו לסבו. אביו מצטרף אלינו בהמשך ומאשר שבנו לא יכול להתאושש מפחד זה. מאחר ואינו יודע מה לעשות, הוא נותן לו כדורי הרגעה, מכריח אותו להישאר בבית ולאכול. אני מייעץ לו להיות סבלני ולכבד את הפחד של בנו, שצריך להחליט בעצמו אם הוא רוצה להישאר בבית. הבטחתי לילד לבוא לראותו שוב. פגשנו גם את מנהלת ומורות ביה"ס של נצרים, שזקוקים לאוזן קשבת וייעוץ. בזמן שאנו מדברים עימן, נורה צרור יריות; חשבתי שלבי פסק. כמותן, גם הילדים חיים זאת מידי יום. אינני יודע כיצד הם מצליחים. אני משוכנע שגם המורות עצמן לא מתרגלות לכך.

2001

4 בינואר

חידוש המשא ומתן בווינגטון. קלינטון, שבקרב יעזוב את תפקידו, נכשל.

8 בינואר

יותר ממאה אלף ישראלים

מפגינים נגד

חלוקת ירושלים

21-27 בינואר

המו"מ בטאבה

מסתיים ללא

הסכם שלום.

6 בפברואר

הליכוד זוכה

ב-62,5 אחוז

מהקולות, אריאל

שרון נבחר

לראשות

הממשלה.

צוות רפואי-פסיכולוגי של "רופאים ללא גבולות" בחברון

יום חמישי, ה-15 בפברואר 2001

המוות במרחק שתי אצבעות

בשכונה הנמצאת בין ח'רת א-שייח', המיושבת ע"י פלסטינים, לדבוייה, מיושבת ע"י המתנחלים, ביקרנו ילד שימלאו לו בקרוב שלוש. מאז הגעתי לכאן בינואר, אני פוגש אותו בקביעות בגלל בעיות הקשורות במתח פוסט טראומטי, שעוררה טראומה ממקרה נפילה קשה מן המרפסת לפני שנה, בזמן לידת אחיו. לשווא המתנתי לו באותו שבוע לשיחת ייעוץ. כשהגעתי, מצאתי את אימו שכובה, יד אחת בגבס, פציעה ברגל ונראית בהלם חמור. היא סיפרה שעלתה לגג כדי לטפל במאגר המים. מבוהלת מהיריות, נפלה לחצר הפנימית, מגובה שתי קומות. ענף עץ בלם את נפילתה והצילה.

מעבר לכל, פחדה בגלל התינוק שהיא נושאת: היא בחודש הרביעי להריונה. אחרי האקוגרפיה והטיפול בבית החולים היא רגועה יותר, אך עדיין בהלם. גוון פניה צהוב, עיניה מוקפות שחור. מידי לילה היא בוכה. היא מפוחדת מאוד, הנפילה נראתה לה כה ארוכה... כל המשפחה מספרת על המראה המבהיל. הם חושבים שירו לכיוונה במתכוון, מאחר ובאותה עת הכל היה רגוע. לא חשבו שהיתה סכנה. חמותה ליוותה אותי לגג והראתה לי את פגיעות הכדורים. גם היא בהלם חמור: היא בעצמה נפגעה מכדור ברגלה לפני שנתיים, ועדיין סובלת מהצללקת.

בזמן שירדנו שוב לשבת לצד האם, בעלה, שנכח מתחילת הביקור, אך שקט ונחבא אל הכלים, מספר לנו בעצב על מצבו מאז בילה חמש שנים בכלא, מהן מעולם לא התאושש. הגרוע מכל היה הבידוד בתא. העלאתו של זיכרון זה מותירה אותו לרגע המום. בן הזקונים מתעורר, הוא מצטרף לאחיו על סוס נדנדה ושניהם מחייכים לתמונה שאנו מצלמים. גם האב מחייך ואומר שהיה רוצה לדבר על העבר "שהרג אותו".

במרחק מספר בתים, אני פוגש את ליילה, נערה צעירה בת 14, בבית סבתה, שאחריה אני עוקב כדי לתמוך בה באבל על בעלה, שנפטר לפני

אותו עוד. רק בשלב מתקדם יותר בשיחה יודה כל אחד בפחד שלו, כך גם האב הגדול שאומר שבזמן היריות, אין לו תחושה ברגלים. האב הקטן כמעט נהרג כאשר כדור ירי עבר בינו לבין אחיו. מאז הוא לא עומד עוד ברעש הטנקים ורוצה לברוח לישון אצל דודו. הוא אומר שגם שם הוא לא מרגיש בטוח, אך יכול לישון. שלושה מתוך ארבעת האחים מדברים על הפחד. הרביעי מדגיש שהוא לא מרגיש פחד. אני מסביר למשפחה שלכל אחד סף התמודדות אחר וכי יש לכבד את הפחד של כל אחד. לדעתי זו הפעם הראשונה שבני המשפחה מסוגלים היו להחזין בפני האחרים רגשותיהם, שעד אז נשארו מוסתרים.

נדמה לי שכל אחד מבני המשפחה מנסה להביס את הפחד ולעמוד בפני הרצון לברוח, שנתפס כפחדנות; מחובתה של המשפחה לשמור על הבית. האחד מגן על עצמו מפני הבעת רגש כלשהו, אחר רוצה להיות חייל, שלישי רוצה לעזוב לארה"ב. כולם נאלצים להישאר בבית זה. בלא יכולת להודות בפחד, הם משליכים, באופנים שונים, את פחדיהם על הקטן מביניהם. זו הפעם הראשונה שאני רואה באופן כה ברור תופעה משפחתית זו.

תופעה אחרת מתגלה. למרות הרגיעה, נדמה שאנשים רבים מתקשים להירגע ולחזור לחיים נורמליים. ייתכן שיש כאן הקדמה לקיבוע טראומה. אם אכן זה המקרה, יש לצפות בקרוב סדרת סימפטומים אופייניים. אני מתכוון לאסוף עדויות נוספות כדי לקבל מושג בנוגע לשאלה. כעת ניתן לומר, שלמרות ההתפתחות המהירה של המצב, נשאר עד כה מצב הרוח קודר. הפחד נשאר בכל נפש ובכל גוף.

הבית שבנה אליאס לרגל נישואיו בעמק הסמוך לחברון הופץ במשך הלילה.

של אחי, גאסן, בן ה-12, שנפגע מרסיסי טיל כשחזר מהתפילה. בלילה, אני בוכה למענו, וכל הזמן חושבת: מה אם הייתי מתה... מה שמפחיד אותי הוא שנשארה לי חתיכה מהכדור בבטן, שלא ניתן להוציא... ואם לא אוכל ללדת ילדים?... כן, היא הייתה רוצה להיות "שאהיד", אך אולי תצליח להיות דוקטור. מוריה עוזרים לה להשלים את הפיגור.

יום ראשון, ה-25 בפברואר "כשנופל שאהיד, אני בוכה"

ביקור בית בשכונת ג'בל ג'והר, ליד ההתנחלות קרית ארבע, ילדה בת 10 מתלוננת שאינה יכולה לנשום, היא סובלת מכאבים בחזה. אמה מספרת מיד על בעיות הימים שחלפו: רעשי ירי רבים, מאוד קרובים, ילדים שזרקו אבנים. בתה לא יכלה לחזור לביה"ס ונאלצה להימלט לשכנה עם בנות דודתה. האחות הקטנה בת השש, ששיחקה בחצר בבניית בתים, שאפה

שישה חודשים. מאז ביקורי האחרון, רק לאחר שסיפרה על כאבה, בדידותה, תוך שהיא מעלה את הרגעים הנפלאים האחרונים שעברו יחד, היא מראה לי את פגיעות הכדורים האחרונות בחדר שנמצא מול בניין בו גרים מתנחלים, כמו גם במשקוף דלת חדר השינה, בה עברה באותו רגע בדיוק.

המוות עבר במרחק שתי אצבעות ממנה, אך היא לא היתה מתעכבת על כך, לולא הייתי עוצר לדבר על הנושא. היום היא אומרת שהיא מרגישה טוב יותר, והיתה רוצה שאשוחח עם נכדתה שנפצעה, ב-31 בדצמבר. לילה מספרת: באותו יום היו עימותים רבים. אחיה בקשו ממנה לבוא להסתתר אצל סבתה. הכל חזר לרגיעה בשכונה.

היא רצתה לאסוף את התרנגולות מהגג, כי פחדה שיהרגו. ברדתה מהגג עם התרנגולות בקופסת קרטון, נורתה בבטנה, היא עדיין שומעת את הרעש... "לא איבדתי את ההכרה, ירדתי במהירות בצעקות." היום, הכל חרוט במדויק בזיכרונה: "כעת, לפני השינה, אני נזכרת בכל מה שקרה באותו יום: מות חברו

14 בפברואר

שמונה ישראלים נהרגים בידי פלסטיני שמתנגש בקבוצת אזרחים וחיילים ליד ת"א.

ישראל מטילה סגר כמעט מוחלט על השטחים.

4 במרץ

פיגוע התאבדות הורג ארבעה ופוצע 45 בנתניה.

כמות גדולה של גז מדמיע: רימון נפל בקרבת מקום. היא רצתה להיכנס, אך נפלה, מעולפת... הבת הקטנה בת העשר ציירה ציור: בית, "שאהיד" שוכב בכניסה, קנה של נשק מכון לחזהו, ואת החייל שאוחז בו בקצה "כשנופל "שאהיד" אני בוכה ויש לי כאב בחזה". האם מאזינה לבתה, ואחר כך, בתורה, מספרת על מות בן דודה לפני מספר שבועות.

יום חמישי, ה-1 במרץ

תובעני, אגרסיבי, אלים

לבקשת הרופא שלנו, אני מבקר בפעם הראשונה נער בן 15. הוא נפגע משני כדורים במאי 2000, בזמן שעלה לגג, רק כדי לראות מה קורה באותו יום: היה זה יום שביתה, ותסיסה ניכרה במרחק כמה רחובות משם. הוא טיפס על הסולם, ומבלי שהרגיש פגע כדור בזרועו, הוא המשיך לעלות ונורה גם בבטנו. פצוע קשה מאוד, הוא נשאר בבית החולים כשישה חודשים, כמעט מת מפצעיו. בתחילה היה מוקף במשפחתו, עיתונאים ועמותות שונות, כעת הוא מוצא את עצמו מתמודד לבד עם נכות פיזית כבדה (הוא נפגע בכליה, בקיבה ובמעיים) המגבילה אותו באופן משמעותי בחיי היומיום. הוא מתואר כתובעני, אגרסיבי, אלים; אימו ואחיו לא מכירים אותו יותר, הוא, שהיה כה שליו ונעים הליכות לפני התאונה. הם סובלים אותו בקושי ולא מבינים את מצוקתו הפסיכולוגית, בה הוא חש למרות תמיכתם. הוא אומר שאינו מרגיש בה, כמו שלא חש כשנורה בזרועו, משפחתו לא מטפלת בו היטב, בייחוד אחיו הבכור, שבתחילת אשפוזו, עבר ימים ולילות למראשותיו.

באותו יום, אני מבקר לראשונה, בבית ילד בן 9 שלא מצליח יותר לישון, צועק, קורא לאמו בלילה והפך חסר שקט. אמו לא יודעת כיצד להרגיעו. זו היא שמקבלת את פנינו, בחיך חיזור ומסביר פנים, על פנים משוכות קמטים וחדורות עצב. היא מספר לנו מיד על הסיט שהיא חיה מזה חמישה חודשים. ביתה נכבש; על הגג הוקמה עמדת צבא ישראלית, בה הבחנו בהגיענו, נשקים מכוונים דרך שקי חול. כשיש יריות, הכל רועד; הסדקים נראים בקירות. הגג נחשב שטח צבאי. הגישה אליו אסורה. למשפחה יש רשות לעלות כל עשרה

ימים לעבודות הכרחיות. שני צוותי צבא מתחלפים בבוקר ובלילה, ועוברים בדלת הכניסה היחידה של הבית. כשיורד גשם, החיילים מתמקמים במסדרון ומכריחים את דיירי הבית להשאיר את דלתות החדרים פתוחות כל הלילה.

בהתחלה, אומרת לנו האם, היינו אחוזי אימה ולא יכולנו יותר לישון. בהמשך, התארגנו כך שאחד יישאר ער בזמן שהאחרים ישנים. החיילים משאירים את הזבל אחריהם, משתינים לפני החלונות שלנו; חלקם דוחים יותר מהאחרים עד כדי חשפנות מול בתנו, מתגרים בה ודוחפים אותה.

בנה, שגר שם עם אישתו, העדיף לעזוב כי לא יכלה לשאת זאת יותר. והיא, היא לא מעזה לצאת עוד: יום אחד נשארה בחוץ יותר מארבע שעות כי החיילים נעלו את הדלת. זה בעלה, גימלאי, שעורך את הקניות, אפילו בזמן עוצר. היא מדברת על עייפותה, כאבי ראש, על תשישותה. לעזוב? פירושו לאבד את ביתה, וכדי ללכת לאן? היא לא מקבלת יותר ביקורים של משפחתה. החיילים מפקחים על כל האורחים. שכנתה היא היחידה שמעזה לעבור מפעם לפעם. היא נמצאת שם היום, ומספרת לנו ששוב ושוב שברו את מאגר המים שלה ואת קולטי השמש. תחילה תקנה אותם, אך מה הטעם לעשות כן אם הדבר חוזר על עצמו? היא מתלוננת, כנועה וחסרת תקווה: "אף פעם זה לא היה כך, אפילו באינתיפאדה הקודמת. עכשיו הם יורים באינטנסיביות מתי שהם רק רוצים, סתם ככה, בלי סיבה, כדי לשחק... לא יודעים מה יהיה." היא מוסיפה שהתלונות המוגשות נותרות ללא טיפול.

יום שני, ה-12 במרץ

"לעזוב את הכל, את בית הספר, את חברון"

התקשיתי למצוא את המשפחה שעזבה את הבית בו התגוררה קודם לכן, קרוב לנקודת המעבר הסמוכה למסגד אברהם. הם החליטו לעבור משם בגלל המתח הרב של בנם בן ה-8 אחרי היריות. הגעתי היום כדי לפגוש אותו, וערכתי היכרות עם כל המשפחה... הם חייבים היו לברוח למקום אחר כדי להתגונן. בפעם האחרונה, הילד נשאר משתטח במקומו, "כולו

אסירי ההתנחלות אל מוואסי

3,000 הפלסטינים המתגוררים במובלעת זו של רצועת עזה, אינם יכולים לצאת בחופשיות. החיילים הישראלים מונעים מהם אפילו להגיע לטיפול רפואי.

ימים. הגישה לטיפול רפואי מסובכת, עד בלתי אפשרית. לדוגמא, אישה הרה שזקוקה היתה לטיפול טרום-לידה, לא יכלה להרשות לעצמה לחכות במשך זמן רב מידי במחסום, ולבסוף חזרה על עקבותיה. ביום בו הגענו למחסום מוואסי, כחמישים איש המתינו בכעס מזה שלושה ימים על מנת שיאפשרו להם להיכנס. רובם ניסו להראות את תעודות הזהות שלהם לחיילים, המוצבים 200 מטר משם, אך אלה התעלמו מהם. משפחה אחריה אנו עוקבים במסגרת טיפולנו בה, סיפרה לנו כי החיילים הכריזו ללא התרעה מוקדמת, שנחוצות תעודות זהות אחרות. משפחה זו שיתפה אותנו באירוע נוסף, שאירע במובלעת לפני מספר ימים. ילד קטן נפצע קשה מנשיכות ברגליו, מכלב רועה גרמני של אחד המתנחלים. משפחת הילד ניסתה להוציאו בדחיפות מאל מוואסי, כדי להבהילו לבית חולים. החיילים במחסום אסרו עליהם לעבור. המשפחה עברה את הלילה בהמתנה לחיילים, בתקווה שיאפשרו להם בכל זאת לעבור. הילד הקטן נפטר למחרת.

לצאת מן המובלעת כדי להגיע לאזורים בשליטה פלסטינית. כדי לעשות כן, יש עליהם לשאת תעודת זהות, המונפקת ע"י הצבא הישראלי באופן שרירותי. לאנשים רבים אין מסמכים רשמיים המאפשרים להם תנועה. במקרה זה, הם תקועים במחסומים, לעיתים למשך

אל מוואסי, הנקראת גם גוש קטיף, היא התנחלות בדרום מערב רצועת עזה ונמצאת בשליטה ישראלית מוחלטת. כ-3000 פלסטינים חיים בשטח מסופח זה, בין המתנחלים. השירותים החברתיים והסניטריים שבאפשרותם לקבל נדירים, וכתוצאה מכך הם חייבים

צהוב, רועד, מבלי יכולת להפסיק". מאז הוא לא רוצה יותר לצאת. אחיו הגדול, בן 16, עזב את ביה"ס: "זה מיותר ללכת לשם כל עוד מחסירים ימים". הוא מעדיף לעזור לאביו ולעסוק במכונאות. הבת הגדולה מגיעה מביה"ס, אליו חזרה היום בפעם הראשונה לאחר עשרה ימי עוצר. מיד היא מספרת לאמה שהגיעה באיחור, בגלל בדיקה בנקודת המעבר שנמשכה חצי שעה. כן, ברוב המקרים היא נבדקת. לעיתים קרובות אלה לא אותם חיילים. הם רוצים לראות את תכולת התיקים ומתמהמהים. בדרך כלל הם פוגעים וגסי רוח. היא לא יכולה לעבוד בביה"ס כמו קודם. היא רצתה להיות רופאה, אבל כעת התייאשה. "יש לי חשק לעזור את הכל, את ביה"ס, את חברון". היא מרגישה מדוכאת ומאבדת את שיערה. הצעיר בבנים עדין לא התאושש מההלם שהרגיש כאשר שבעה מחבריו נכוו מרימון-רעש, ששיגרו החיילים לתוך חצר בית-הספר. הוא בקושי דיבר, העיניים בעננים, מבט אבוד לעבר גבעת אבו-סנינה שהוא רואה מופגזת, עקבות אדומים בתוך הלילה, נראים מבעד לחלון של הבית החדש, כמו על מסך טלוויזיה.

יום שלישי, ה-13 במרץ

יונה ושמש בוכות

אמא מגיעה עם בתה בת ה-9 ליעוץ. הן מגיעות מג'בל ג'והר, שכונה מרוחקת מעט מהמקום בו ביקרתי פעמים רבות את המשפחה בביתה. האם סובלת מקוצר נשימה. במונית, היא הרגישה לפתע בריח גז מדמיע. הנהג אמר לה שאין שום דבר במונית. לפני מספר שבועות נפל גז מדמיע בחצרה. היא הזדרזה ללכת לקראת ילדיה, שביה"ס שולח חזרה לביתם בזמן עימותים. אך בדרכה נפלה ללא הכרה, אושפזה ונשארה ארבע שעות בהחייאה. שברירותה מאיצה את חזרתה לטראומות ישנות: מוות תינוק, לפני שמונה שנים, שבו מאשימה אותה משפחת בעלה; מות אביה, כשהיתה בת שש; אמא הואשמה ואח"כ נאסרה.

באותו זמן הילדה מציירת ומספרת על הפחד שלה כשראתה את אימה מתעלפת. היא חשבה שהיא מתה. גם היא מפחדת מגז מדמיע, מילדים שזורקים אבנים, מחיילים שיורים כדורים... היא נפלה כשרצה בבורחה במהירות לבית שכן.

מרב פחד, לא הצליחה להגיע עד לביתה שלה. היא היתה עם חברה, שכנתה. מה שהפחיד אותה יותר מכל היה להיפצע מכדור, מאבן, להיפגע, למות. למרבה המזל, היא יכולה להיכנס לכל בית שהוא.

קשה לה להירדם, היא לא מעזה יותר לקום בלילה לשירותים, מפחדת בדרכה לביה"ס; "אבל אני אוהבת ללכת לבית הספר" היא אומרת. בביה"ס ציירה; אמה כתבה מחזה על האינתיפאדה, שהציגו הילדים, אך היום היא לא יכולה להראות לי דבר, משום שביה"ס סגור ובשליטת החיילים. היא ציירה בית שנפגע מטילים, "שאהיד" ואת החייל שהרג אותו עם היד על ההדק, יונה ושמש בוכות. היא כותבת בערבית שהפלסטינים איבדו את זכויותיהם לנצח.

יום רביעי, ה-21 במרץ

מותקפים ע"י המתנחלים

אני מבצע ביקור ראשון זה לבקשת האב, שפנה אלי ברחוב על מנת שאבוא לראות את ילדיו. אני מגלה משפחה קטנה בצער, חלשה, על סף שבירה. האם מתאוששת בקושי מהלידה האחרונה לפני כחודש. אני חש במתח הקיצוני של האב, שמראה לי את זוגיות דלת הכניסה השבורות, את אלה של חלון המטבח, שסורג לא מכבר, קולטי שמש שתיקן שוב, החומה שנפגעה ושהקים מחדש פעמים רבות...

הבית הממוקם על הדרך בה עוברים המתנחלים החוזרים משכונתם (דבוייה, הנמצאת ממול) לבית הכנסת. מאז החודש האחרון, בכל שבוע, סופג הבית את התקפותיהם מזריקת אבנים. זהו בית המשפחה בו גר כעת רק הבן, כמו רוב השכנים העדיפו גם הוריו לעזוב. נשארה רק שכנה אחת, גברת מבוגרת, עייפה גם היא, אך מחזיקה מעמד. כל חייה חיה שם. גם אב זה עדיין לא הגיע לחלטה לעזוב את הבית בו נולד, אך הוא סובל מכאבי בטן, כבר אינו מסוגל לישון, מאוד עייף, רצוף. הוא מציג בפנינו נייר המעיד על הגשת תלונה, אך התהליכים ארוכים מאוד, והוא אינו יכול להעביר את ימיו בהמתנה. הוא עדיין מצליח לעבוד מעט בחנות הנעליים שבבעלותו, לשם הוא חוזר לאחר שנפרד

11 במרץ

רמאללה

מכותרת

לחלוטין.

13 במרץ

בולדוזרים

ישראלים

הורסים בתים

ליד חברון.

17 במרץ

בפעם הראשונה

מאז 1967,

שלושה פגזי

מרגמה נורים

מרצועת עזה

לעבר השטח

הישראלי, הפעם

על קיבוץ

נחל עוז.

מאז, הוא חולם שהחיילים עוקבים אחריו ושהוא אינו יכול לברוח. אמו מתלוננת: הוא לא כשהיה, הפך תוקפני ולא צייתן. עד אז, תמיד היה ילד נבון וכה נעים, כולם אמרו זאת. כשיגדל, הוא רוצה להיות טייס קרב כדי להילחם בכל החיילים. ביתו של הילד נמצא, יחד עם עוד כמה בתים, במובלעת ירוקה, גנים ועצי זית, מוקפת מכל עבר בשתי התנחלויות, מחנה צבאי ובסיס משטרה ישראליים. בכניסה, עיי הריסות של בית...

מאיתנו. לאחר יציאתו, אישתו מדגישה שהילדים סובלים מפחד מתמיד. הם כבר לא מעיזים לצאת. היא לא מצליחה ללכת לשחק איתם בחצר, כמו שמיעץ לה בעלה. היא אינה מעזה לדבר איתו על כך. הילדים, כמוה, קופצים בפתאומיות לרעש הקטן ביותר, ומעבר לכל, היא מרגישה בודדה מאוד, אף אחד כבר לא בא לבקר. אין אף אחד שתומך בה, מלבד אחיותיה, בשיחות טלפון. אך עוד כמה זמן הם יוכלו להחזיק מעמד כך?

יום חמישי, ה-22 במרץ

“טרר, טרר, טרר”

יום שבת, ה-24 במרץ

“משפחה בבעיה”

גסן, ילד בן 10, בא לקראתנו לבדו ברחוב “כדי שנבוא לבקר את משפחתו שיש לה בעיות”. ו“בעיות” רבות ניכרו לעינינו מרגע כניסתנו: אח גדול נכה, אב חולה, אם מדוכאת ביותר שהיתה רוצה שבנה יחזור לביתה”ס כדי ללמוד, אך גם כדי להגן עליו מהסכנות ברחוב. אך גסן לא רוצה לשמוע על כך. “הוא מפחד מהחיילים”, אמר אחיו הגדול.

נכשל מתחילת לימודיו בבית”ס, גסן מתגאה להראות לנו את מגש הממתקים הגדול על ראשו, אותם הוא מוכר עם קריאת המואזין הראשונה. כך הוא מרוויח כסף שהוא נותן לאמו. במקביל, הוא מעשן “כמו הגדולים” וזורק כמה אבנים על מכוניות החיילים. בפעם היחידה שהגיע ליעוץ, גסן מדבר אך ורק על בן דודו שנעצר ע”י החיילים בביתו; הוא הוכה, נפצע, גסן ראה את הדם. הוא מספר כמה פעמים את הסצינה. בימים אלה, בן דודו נמצא בכלא במחנה. נכון, הוא מפחד מהחיילים, אך אינו רוצה לחזור לביתה”ס.

באותו יום, ילדות קטנות בנות 8 עד 10, עצרו אותנו ברחוב. הן היו בדרכן לביתה”ס ורצו לספר

אנו מבקרים בשכונת אבו סניינה, על גבעה מול ההתנחלות קריית ארבע, הנמצאת תחת הפגזות וירי מקלעים אלימים מזה כמה ימים. המשפחה הופתעה באמצע הלילה מהכדורים והטילים ששברו את החלונות, חדרו את הקירות, חוררו את הבניינים, וניקבו את הבגדים בארונות. האם מספרת על ליל התופת בו, כולם, צמודים בבעתה לרצפת החדר, מצפים למוות. ילד בן 12 נפצע בראשו. הוא איבד דם רב. הילד הוציא בעצמו את רסיס הברזל מהפצע. באותו רגע אי אפשר היה לטלפן לאמבולנס. האם סיפקה לו עזרה ראשונה, רגליה רעדו, בדמעות, הילדים האחרים בוכים מסביבה, הקטנים בני השנתיים והחמש לא הרפו ממנה. שניהם נמצאים כאן היום. הם מעולם לא ציירו, אך נענים להזמנתי כאשר אני נותן להם עפרונות ומראה להם את הבית ששרטטתי על דף נייר. הקטנה, בת השנתיים, מוסיפה לו קווים רבים ונקודות שחורות נזעמות תוך שהיא חוזרת בקולה “טרר, טרר, טרר” (קול יריות), והילד הקטן משרבט ללא הרף כתם אדום, בזמן שאמו מדברת על הפציעה שכה הפחידה אותם.

באותו יום, אנו מבקרים לראשונה משפחה שהשכנה יידעה אותה על עבודתנו. האם מחכה לי עם בנה בן ה-12, שאינו רוצה ללכת עוד לביתה”ס. ו’אדיה מקבל את פנינו בברכה ומסביר שהוא נבדק ע”י החיילים ללא הרף... הוא מספר על שגרם לו להלם: שלושה חיילים עצרו אותו, לקחו עפרון מתוך תיקו, כי וונו אותו לעינו, ועשו כאילו הם מבקרים אותה. הוא נבהל מאוד וברח. החיילים קראו לו וציוו עליו לבוא ולקחת את עפרונו.

26 במרץ

תינוקות של משפחת מתנחלים, שלהבת פז הקטנה, נהרגה בידי צלף פלסטיני בחברון.

29 במרץ

מהומות בעזה, שני נערים פלסטינים נהרגים.

30 במרץ

שישה הרוגים בין המפגינים הפלסטינים בעצרת לציון יום האדמה.

31 במרץ

במהלך הלילה, כמאה חיילי אחת היחידות המיוחדות של הצבא הישראלי, תופסים, מצפון לרמאללה, שישה פעילים פלסטינים, חמישה מתוכם מהמשמר האישי של יאסר עראפת.

לנו על בית סיפרן הסגור, על החיילים שבאים לביה"ס, על הגז... הן מספרות לנו גם על מה שהן עושות בבי"ס, על מה שירצו לעשות כשהיו גדולות. "להרוג את עצמי", אומרת אחת מהן.

יום רביעי, ה-28 במרץ

ניקוי

העיר העתיקה בלתי ניתנת לגישה. אנו מתקשרים למשפחות החשופות ביותר כדי לשמוע מה שלומן. המועקה רבה. במהלך הלילה המתנחלים עברו "לנקות". חנויות ומכוניות הועלו באש, היו יריות, כדורים וטילים. המשפחות נשארו עירות, מפחד שמשהו יקרה להם.

יום חמישי, ה-29 במרץ

"רצון האל"

זו הפעם השניה שאנו חוזרים לבקר בבית כדי לראות שתי ילדות, אחת בת תשע וחצי והשניה ארבע עשרה, וצעיר בן 18 בטיפול פסיכיאטרי. לצעירה בבנות יש כתמי קרחת גדולים על הקרקפת והשנייה סובלת לאחרונה מבעיות הרטבה. הנער לא הסכים לפגוש אותנו. הבניין משותף, ומתגוררים בו מתנחלים, שמורים ע"י מערך צבאי מרשים. הדירה בה אנו נמצאים סגורה לחלוטין, כל החלונות חסומים בהוראת החיילים. רק בחדר אחד אפשר לראות אור יום, בזכות פתחים בתקרה, מסורגים. האם מסכמת את האווירה במלה בודדת אחת, המלה הראשונה שהיא אומרת: עינוי... הם לא מעיזים עוד לצאת, לדפדף בדפי העיתון, או לנשום בפחד להפגין נוכחות. המפלט היחיד שלהם היא הטלוויזיה, כשהחשמל לא מנותק, כמו שקורה לעיתים מזומנות. הבנות מספרות על ההפצצות האחרונות בביה"ס; הן נשארו צמודות לרצפה במשך שעה וחצי והחזיקו ידיים. הן חשבו שהחיילים עומדים לפלוש לביה"ס, שלא יראו עוד את אמן, שהן עומדות למות. הגדולה מבינה מספרת לנו על ההטרדות בדרך לביה"ס, שאילצו אותה לעבור ברובע היהודי, כשאין עוצר; על היום בו שק חול "נפל" בדיוק ברגע שעברה; החיילים שאומרים לה: "תחזרי הביתה או שתעשי את הכותרת הראשית בעיתון הבא", מה שאומר שיהרגו

אותה; המתנחלים שזורקים עליה אבנים. האחות הקטנה רוצה ללמוד ולהיות התלמידה המצטיינת בכיתה. היא רוצה להיות רופאה. היא חושבת לעזוב את ביה"ס הזה כי אינה יכולה ללמוד שם היטב, "למרות שמחובתה להישאר כדי לשמור עליו". היא קוראת לנו שיר שחיברה, בו היא שואלת מדוע יש שאהידים, למה הבתים נשרפים, למה הנשים מבכות את ילדיהן הפצועים, והיא מסיימת ב-, "זה כתוב, זהו רצון האל, אבל יום אחד, ננצח..."

באותו יום, בעיר העתיקה. מאז סוף ינואר אנו מבקרים בקביעות משפחה זו. הבעיות מרובות: כלכליות, משפחתיות, חינוכיות, השכונה חשופה לעיתים קרובות ליריות. הארוסה מספרת לנו את ליל הזוועה והפחד האחרון, כאשר אחד הילדים החל לצעוק כשראה מהחלון שמעלים באש את בית חברתו. להבות. עשן. צעקות אנשים. באותו רגע רצתה לצאת מהבית כדי לחנוק ולהרוג את המתנחלים.

"זה לא צודק. זה בגלל שאני מחניקה את הכעס שאני מרגישה חנוקה". אין עם מי לדבר, היא בוכה כדי להשתחרר. האב מגיע, באותו רגע לא היה שם, אך הוא ראה את השריפה, הוא צעק, צעק בפחד, את חוסר היכולת שלו לעזור, את כעסו. אחר כך סיפר. הוא נולד ב-1967, היה תינוק בזמן "הפלישה הראשונה" (מלחמת ששת הימים). שבעה אנשים ממשפחתו נעלמו, נהרגו או נאסרו, הוא לא יודע. מאז ילדותו הוא שומע שצריך "להיזהר מהיהודים, שמדברים על שלום אך לבם שחור".

הוא עצבני, מכה ורב עם המשפחה, נחמתו היחידה היא הסבלנות והדת. רוצה היה לבנות מטוסים, הוא מכונאי רכב. בעבר עסק במקצועות רבים. "אם תהייה לנו מדינה פלסטינית, נעשה את אותה עבודה, כמותכם, נעזור לאנשים. כשהייתי ילד, אבי הכריח אותי לעזוב את ביה"ס כדי להרוויח כסף לאחיי". "כמוני", אומר בנו עאיד, בן ה-11. לפני שלושה חודשים הוא עזב את ביה"ס כדי למכור דברי מאכל, להרוויח כמה שקלים. כמה ימים אחרי, עאיד בא לבדו ליעוץ, נושא קנקן קפה יפה ומפטפט. רוצה היה לחזור לביה"ס, הוא מקווה שאשכנע את אביו ובא להציע לנו קפה. בכך הרוויח את לחמו לאותו יום, בשום אופן לא הסכים לקבל תשלום. מתנה.

לרוע מזלה התגוררה לילה בסמוך להתנחלות נצרים. ביתה ובתיהם של שכניה נהרסו עד היסוד.

ומיד מזהים את הזרים. אנו מתמקמים בחוץ, מול העמדה. היא כה קרובה עד שניתן לשמוע את מכשירי הרדיו. בזמן שאנו משוחחים, אני רואה ג'יפ עובר, אחריו חייל שיוצא על מנת לצפות בנו במשקפת. הוא צופה בנו רגע ארוך, אח"כ מסתובב, בוודאי החליט שאין כל סכנה. תושבי בית זה יודעים היטב שהם אינם מסתכנים כל עוד הם אינם מתקרבים להתנחלות ואינם מוחים כאשר הבולדוזר מגיע למחוק את אדמתם. הצבת גדר התיל החדשה צמצמה את השטח כמעט לכדי כלום.

בהמשך הם מצביעים על מקום בו ניתן לראות את עבודת הבולדוזר, ששומעים את נסיעתו מאחורי העצים. תוך כדי סיור בהליכה, אנו פוגשים מספר חקלאים, אחד מהם זועם, מסביר לנו שכעת הם הורסים את החממות. כולם יודעים ששנים של עבודה יורדות לטמיון. אנו ממשיכים לצעוד, ופוגשים גברת שמספרת שהבולדוזר בדיוק עובר על יד ביתה, שאביה בבית חולים והיא מנסה להסתיר ממנו את המתרחש. בזרועותיה ילד, דמעות עולות בעיניה. היא גדלה שם, עבדה שם, מכירה כל עץ

צוות רפואי-פסיכולוגי של "רופאים ללא גבולות" בעזה

יום רביעי, ה-3 בינואר 2001

דוגית בולדוזר, חמור ותפוח אדמה

ביקרנו היום בצפון רצועת עזה, קרוב להתנחלות דוגית. בדרך אנו נתקלים במחסום צבאי פלסטיני, הם מהססים לאפשר לנו לעבור: אתמול נהרג שם גבר. השארנו את המכונית והמשכנו ברגל. הדרך מובילה אל בית אליו היססנו להתקרב. הבית נמצא כעשרים מטר מגדר התיל של התנחלות. במרחק חמישים מטר נמצאת עמדה מתוגברת המגנה על הבנייה הישראלית.

התושבים מודים שמסוכן מאוד להימצא שם, משום שהחיילים הישראלים מכירים כל אחד

3 באפריל

ההתנחלות

היהודית

עצמונה (עזה)

נפגעת מפגזי

מרגמה. אם

ותינוקה נפגעים.

ישראל שולחת

מסוקים וכוחות

שריון. מעל

לשישים פצועים

פלסטינים.

יונס. כשהגיע תורנו נחסמנו. חזרנו על עקבותינו ועבדנו בצפון רצועת עזה. חזרתי למקום בו היינו ביום רביעי, למקום בו צילמתי את הבולדוזר: הבית לא קיים עוד. אנו פוגשים את המשפחה שגרה שם. האנשים מסבירים לנו שהם ערים ביותר למה שארע להם. הם מבינים איזו השפעה יכולה להיות לאבדן אדמה ובית על בריאות הנפש. זה כמו חלק מעצמך שאבד. הם גדלו שם, אביהם טיפל בכל עץ. לא נשאר דבר, רק אדמה חרבה עליה מוטלות ארנבות דרוסות. אני שואל את בעל הבית, אדון בן 75 שיוצא מבית החולים, מה שלומו "זיפת" הוא עונה. בנו נותן לו וואליום כדי לרכך את ההלם. אנו צועדים על דיונה, במקום בו לפני מספר ימים עדין עמד ביתו. מספר אנשים חופרים שם בחול, מחפשים ספרי חשבונות ובעיקר 5000 דינרים ירדנים שהחביא שם האב. הוא נראה כעל ענן, צועד לאט, בצעד מהוסס. אני מיעץ לבנו להוריד את כמות הוואליום ולהישאר קרוב אליו. הוא מאוד מודאג מאביו, שעבד כאן כבר ארבעים שנה ומוצא את עצמו מחוסר כל מלבד הבגדים שהוא לובש. בנוסף, קשה לאיש בגילו למצוא את עצמו נטל על ילדיו, בעוד שעבד כל חייו כדי לספק לעצמו את כל צרכיו. כל מה שנותר להם הוא לחזור שוב ושוב למקום מגוריהם הישן. כל אחד מנסה לקבל את "המראה החדש של הדברים". כמו זיכרונות שחוזרים, הם מוצאים חפצים שהיו שייכים להם במהלך חייהם. מחבת מעוכה מזכירה לאחד הבנים את הגריל שעשה כאן בקיץ. מדאיגים אותי מאוד האנשים שגרים קרוב להתנחלות נצרים. כבר ארבעה ימים שהם לא יוצאים מביתם. אינני יודע באיזה מצב נמצא אותם; חייהם כעת כגיהנום. הטנקים לא מאפשרים תנועה לאף אחד. האוכלוסייה בלתי נגישה, חיה בתנאי חיים ארעיים ביותר. אין כל בעיה ביטחונית לאפשר תנועה לצוות רפואי. מלבד הטנקים, אך אין עמדה צבאית ולכן בלתי אפשרי לשוחח עם החיילים. אני מודאג מאוד מחולה שגר בבית הנמצא בצומת, אך אינני מעז ללכת לשם. אין שם נפש חיה. אני אפילו לא יודע אם המשפחה עדין שם, או אם עזבה והשאירה מאחור את האיש הצעיר, הסובל מבעיות התנהגותיות, ושהיום, נמצא בוודאי במצב מעורר רחמים.

בו "טיפלה כמו בילד". אנו ממשיכים להתקדם על דרך מוקפת עצים. פגשנו קבוצת חקלאים שממתינים שהבולדוזר יסיים את עבודתו. בדרך כלל הם באים לעבוד כאן, אך גורשו. הם מסבירים שאיימו עליהם ולכן נאלצו לנטוש את החממות. מרחוק הם מסתכלים על הבולדוזר שלא מפסיק מנסיעתו קדימה ולאחור.

אנו ממשיכים ונתקלים בגבר ואישה האוחזים כל אחד בחמור הקשור לעגלה, עליה ערומים ארגזי תפוחי אדמה. בעיני האישה דמעות. היא אומרת לנו בצעקות שהכל עומד להיעלם, שהישראלים לא אישרו להם לאסוף את הירקות שנשארו בשטח. תחילה האיש לא אומר דבר, אחר כך מתחיל להסביר שלא יידעו אותם, שהבאר והמשאבה הרוסות. הזעם מתגבר ואיתו הייאוש, הוא בוכה, מכה את חמורו ומעדיף ללכת משם.

המשכנו על מנת לבקר בבית האחרון. הבולדוזר נמצא כמאה מטרים משם. הוא עצום בגודלו ומשוריין כולו. הוא מתקדם וחוזר לאחור תוך עקירת העצים העומדים בדרכו. הוא מבחין בנו, עוצר לכמה דקות ואחר כך חוזר וממשיך את מלאכת ההרס. אין אף חייל בסביבה, אני מצלם, אך בפחד. כולם מפחדים. מטוס העובר את מהירות הקול מטיל אימה. במרחק מועט משם אנו רואים מכוניות עוברות. צה"ל סולל כביש בגבולות ההתנחלות, שלא מפסיקה להתפשט, גדרות חשמליות מופיעות.

כל מי שעבד אדמה זו במשך כעשר שנים, רואה כעת את עמל כפיו מושמד. חסרי אונים, הם נוכחים בהרס האדמה שמאכילה אותם. אבא אחד מסביר שהערב, כשישוב לביתו ויסביר לילדיו שאין יותר כלום, ודאי יבכו. הוא הולך להביא לנו תותים ואומר שמוטב להנות מהם היום כי מחר אולי לא יהיה יותר כלום. אנו עוזבים בלב קרוע. כשנחזור יהיה ודאי הנוף שונה.

יום שבת, ה-6 בינואר

דוגית

"זיפת"

הבוקר ניסנו לעבור במעבר צומת נצרים. החיילים הישראלים פותחים אותנו מ 9:30 עד 11:00 בדיוק. המכונית הראשונה של 'רופאים ללא גבולות' הצליחה לעבור ונמצאת בחאן

יום שישי, ה-12 בינואר

דיר אל באלאח שתי אינתיפאדות, שתי טראומות

באזור הקרוב לכביש המוביל לגוש קטיף, בחור צעיר ביקש לראותי: הוא אומר שיש לו בעיה מאז נחטף ע"י צה"ל. התמקמנו. הוא מאוד עצבני, מדבר מהר, לא מפסיק לנוע בכיסאו. אני חושד בבעיה ישנה יותר. הוא מספר לי שהוא בדואי, הגר מזה זמן רב באזור, שלמשפחתו יש כאן אדמות בבעלותה. למרות שרצה לראות אותי בגלל מה שאירע לאחרונה, אני מתחיל את הראיון בשאלות לגבי עברו. הוא מספר שבזמן האינתיפאדה הראשונה, זרק אבנים על החיילים. הוא נחשב לראש קבוצה קטנה של חברים. בזמן שחזר לביתו, מצא מן סוג של פצצה קטנה. מסוקרן, הוא מונה ע"י הילדים האחרים לאסוף אותה. גילו 12. הוא מושך את הנצרה והחפץ מתפוצץ. למרבה המזל מדובר בפצצת רעש.

ידיו מלאות דם, הוא חושב שאגודלו נקטע. מתחת לפצע, הוא מבחין בעצם ולא עומד בזה. הוא מתעלף באמבולנס שלוקח אותו לביה"ח. תופרים את אצבעו, שלא נקטעה, היום ידו מושלמת. בכל זאת פחד מאוד וחשב שהוא עומד למות. הוא אומר שלא היו השפעות נלוות לאירוע זה, ושחזר לחיים נורמאליים. אני שואל אותו אם היו לו סיוטים, הוא עונה בשלילה. אני חוזר בהמשך לאירוע האחרון. למשפחתו בית קטן הממוקם על שדה, קרוב לכביש העוקף. כל בוקר הוא נוהג ללכת לשם לאחיו. בוקר אחד הוא מוצא את הבית סגור. הוא קורא לאחיו שאינו עונה. הוא מחליט לטפס על הקיר. הוא נכנס לבית, ואיש חזק ממנו מצמיד אותו לרצפה וקושר את ידיו מאחורי גבו. הוא מספר לי כמה הופתע: הוא חשב שמדובר בחיילים פלסטינים, אך למעשה היה זה הצבא הישראלי. הוא רואה את אחיו שנמצא שם, יושב קשור. הוא מפחד, הוא חושב שעומדים להרוג אותו. מספר רגעים אחריו, הוא נלקח לג'יפ עם נער אחר. הוא מקבל כמה חבטות.

עם הגעתם לעמדת צה"ל, הוא נחקר והממונה על המודיעין בודק אם אין לו עבר פלילי. הוא יודע שהוא לא רשום, הדבר מעודד אותו ומאפשר לו לנשום. אחר כך החיילים מחזירים אותו לבית ומשחררים אותו ואת הילד. מאז

14 באפריל

התקפה של החיזבאללה על עמדה ישראלית בחוות שבע (דרום לבנון), חייל ישראלי נהרג.

17 באפריל

בפעם הראשונה מאז נסיגתו ב-1994, צה"ל כובש מחדש שטחים בצפון רצועת עזה. כוחות השריון שתפסו עמדה בבית חנון נסוגים, תחת לחץ אמריקאי.

אותו יום, הוא כבר לא כשהיה. חבריו אומרים לו שהשתנה, שהוא מדבר מהר מידי.

הוא מציע להביא אותנו למקום. הסכמנו, משום שנראה לי מועיל לחזור למקום אליו אף אחד לא מעז ללכת כבר זמן רב. לולא היינו איתו, הוא אומר, לא היה מוצא את עצמו שם. למעשה לא יכולנו אפילו להתקרב לבית. הכל מסביב חרב. אנו שומעים יריות, ורואים מרחוק מגדל שמירה. עשינו סיבוב פרסה. הצעיר נראה רגוע יותר.

אני מייעץ לו להוריד את כמות הכלורופורומזין שהוא לוקח. הוא עונה שזה עושה לו טוב, מאפשר לו להירגע. בלעדיו הוא לא מצליח להתרכז, בעוד שהוא חייב ללמוד למבחני הבגרות שלו. אני מסביר לו את מה שעובר עליו, את הסימפטומים שמתפתחים אחרי טראומה. נראה שהוא מבין את התועלת שבשיחה, ושהדיבור מאפשר להשתחרר אחרי הלם פסיכולוגי. הבחור בן ה-20 מוכה הלם ולדעתי צבר שתי טראומות, גם אם בזמן הראשונה לא שם לב לשינויים שהתחוללו בו.

יום שישי, ה-19 בינואר

אל מונתר מלאך אילם

אני מופתע לראות ילדה קטנה עם שערות מאוד בלונדיניות. הגברים במשפחה מסבירים שסבם בא ממשפחה של בלונדינים, ונישא לפלסטינית עם גוון שיער בהיר. שם המשפחה "מאלאקה", שפירושו "מלאך". השכונה הקרובה לאל מונתר, נושאת אותו השם. למרבה הצער, סיפור יפה זה לא כולל את שחיים האנשים המתגוררים כאן, בבתיים רבים הבנויים זה לצד זה, קרובים לכביש העוקף המחבר את נצרים וקרני.

הבולדוזר ביצע את עבודת ההרס שלו, אין יותר כלום בין הכביש לבתים. מצדו השני של הכביש העוקף נמצא בית שנתפס בידי הצבא הישראלי. כל אחד מבני המשפחה המתגוררת שם חייב לבקש את רשות החיילים כדי לצאת. הבידוד בו נמצאים אנשים אלה קיצוני.

נערה צעירה מספרת לי שאחרי התקפת טנק, אבדה את קולה למשך יומיים. באותו ערב, בעקבות הפסקת חשמל, עלטה את הבית חשכה. כולם ישנו, כשלפתע החל הטנק לירות על הבית. היא מספרת לי שפחדה מאוד לאבד את אביה.

החיילים הישראלים. מצאנו אותו שכוב וסובל מחבלות רבות, מתקשה להתיישר כדי לברך אותנו לשלום. לאיברהים עין אחת. את עינו השנייה איבד באינתיפאדה הראשונה. הוא סיפר לנו כיצד נתפס, קרוב לנקודת המעבר תפוח. בזמן שהסיעו אותו להתנחלות, הוכה בידי שישה חיילים, אח"כ שוחרר והועבר לביה"ח. אז, אמר לנו איברהים שאינו פוחד, ולכשירגיש טוב יותר, יחזור לנקודת המעבר.

היום הוא מדבר אחרת. איברהים סובל ממתח פוסט טראומטי. במשך היום לא עושה דבר. הוא נשאר במיטה, מעשן וחוזר ללא הרף על רעיונות לנקמה. הוא סובל עדין מהמכות שקיבל, אך סובל גם מסימפטומים הקשורים בטרומה נפשית. הוא מרגיש חלש, סובל מכאבי ראש. הוא אומר לנו שלעולם לא ישכח את אלה שהכו אותו. הוא מספר איך סרבו לקבלו כשוטר (בגלל עינו), מה שהכריח אותו לעבוד בהתנחלויות, כלומר בשביל ישראלים. הוא מאמין שחבריו מחשיבים אותו כבוגד. סיפור אהבה שנגמר רע מזין גם הוא את תחושת אי-הצדק שלו.

איברהים לא סובל עוד את סיפורי הפצועים והאנשים המוכים בטלויזיה. התמונות לא מפסיקות לחזור ולעלות בו. הוא חרד ומתרגז בקלות. בערב הוא מדבר עם קבוצת חבריו, ממנה הוא מרגיש מנודה. הוא לא חדל לסבול ממבטם של האחרים, ועם זאת, היום הוא מזכיר שעינו אותה איבד, היא סימן לנאמנותו "למטרה". בסוף השיחה, הוא נראה קצת יותר רגוע ושואל אותנו אם נחזור. שאלתו מעודדת אותי מעט. לפני כמה ימים, חזר לנקודת המעבר עם עיתונאים. במקום האירוע, התעצבן ורצה להיאבק בחיילים. מאז לא חזר לשם, אך אני חושש שמא ישוב. הוא על סף יאוש, וחבריו מתייחסים אליו כאל טרוד בנפשו.

באותו יום פגשנו גם את מחמוד בן ה-11 שחי בטופע. הוא נפגע מכדור גומי בראשו. אמו

חדרו נפגע מהכדור. בתוך הפאניקה, מצאה את האומץ ללכת לכיוון חדרו ולעזור לו לצאת. המשפחה כולה ירדה לקומת הקרקע והמתינה לעלות היום. באותו רגע שמה לב שאינה יכולה לדבר. היא אומרת לי שהיה לה רושם שאיננה יודעת עוד איך להשתמש במיתרי הקול. קולה חזר אליה אט אט, כשביקר אביה בחדר זרוע הפגיעות, ואמר לה שהצילה את חייו. תחילה חזרו הגאים, אחר כך מלים. אני שואל אותה מה היה הדבר הראשון שאמרה. היא עונה לי: "אחמדו לאללה", תודה לאל.

אישה מבוגרת (הסבתא) התעלפה בלילה הקודם, כשהתקרב הטנק לבתים. היא מספרת לי שחוותה את שתי האינתיפאדות, שראתה את כל השדות נחרבים ואת אנשי הצבא הישראלים מתמקמים. מעולם לא פחדה, ותמיד אמרה: "זה לא נורא, ניטע אותם מחדש". עם זאת, באותו ערב, הטנקים מתקדמים לעבר הבית בו ישנים ילדיה ונכדיה. היא מצאה את עצמה צועקת מחלון הבית השני, ואחר כך מרגישה כאילו עוזב משהו את גופה. היא נופלת מעולפת. היא מדברת לאט, העייפות והעצבנות ניכרות בפניה ובגופה. היא לא ישנה, לא אוכלת דבר, נראית מאוד חלשה. אחרי השיחה, אני מיעץ לה לשכב מעט ולאכול משהו, מבלי להכריח את עצמה.

במשפחה זו פגשנו ילדים הבונים טנקים מאדמה. מדהים היה לראות עד כמה הטנקים מועתקים היטב, עם טכניקה שמאפשרת לצריח לנוע סביב צירו. הם משתדלים לדבוק במקור כמה שיותר, ומיומנים מאוד בבנייה. הילדים כולם גאים להראות לנו אותם. הרופאה שלנו, כריסטיין, מסבירה להורים שלא רואים זאת בעין יפה, שהמשחק מאפשר לילדים לנכס לעצמם את שנבצר מהם להבין.

המשפחה נפגעה מאוד מן האירועים. בנוסף, מגדיל הבידוד בו הם נמצאים את החרדה ואת תחושת חוסר הביטחון. החיילים כבר נכנסו לתוך הבית. כולם מפחדים מהכיבוש והריסת הבית. נדיר למצוא במשפחה אחת מקרי טראומה כה רבים.

יום חמישי, ה-8 בפברואר

תפוח

עין למען המטרה

את איברהים פגשנו בפעם הראשונה בבית החולים של חאן יונס. נודע לנו שהוכה ע"י

תפוח

כדורים בראש

פגשתי היום בתפוח שלושה פצועי כדורים, ואחר שנפגע מכדור גומי. אמא של חניה קוראת לי ברחוב ומבקשת ממני לראות את בתה בת ה-14, שמאז האירועים "היא כבר לא כשהיתה". עוד לא ידעתי שנפגעה מכדור בגבה.

חניה שכובה במיטה. היא מחייכת אלינו הרבה אך מעוותת את ידיה בדאגה. בתחילת כל שיחה, אני מציג את עצמי ומבקש מהמתורגמנית לעשות כן. אני נושא אתי תמיד את מפת העולם המאפשרת לי להראות איפה נמצאת צרפת ביחס לפלסטין. חניה לא יודעת קרוא וכתוב, אך נראה שהיא מבינה את שאני מסביר לה. אני מראה לה את פלסטין, אלג'יר, ומדינות גדולות אחרות ומציין שבכל מדינה מדברים בשפה הייחודית לה. אני מנסה בהמשך להסביר לה מהו פסיכולוג. אני שואל אותה האם היא יודעת מדוע אמה בקשה ממני לבוא לראותה.

היא מספרת שהכדור, שעדיין נמצא בגופה, מפריע לה מאוד. אף רופא לא יכול להוציאו. היא היתה לפני ביתה כשלפתע פילח כאב את גופה. אחותה שאלה אותה מה קרה וראתה את הדם זורם. שתיהן רצו לכיוון אמבולנס שעמד לא רחוק. חניה עברה מבית חולים יונס, לעזה, לבתי חולים בעמאן ובערב הסעודית. כל הרופאים סרבו לנסות לנתחה בטענה שלא תשרוד. חניה, שרצתה להיות עקרת בית, לא יכולה עוד לבצע עבודות ניקיון פשוטות.

היום היא מלאת חרדה. לא יכולה לסבול עוד את רעש היריות, בעוד שלדבריה מעולם לא פחדה לפני כן. תחושה זו מטרידה אותה, היא מתביישת. לעיתים קרובות חוזרות אליה תמונות מן האירוע ומונעות ממנה להירגע. מידי יום באות חברותיה לראותה ולתמוך בה, אך דבר כבר אינו כשהיה. אני שואל אותה האם זה משום שהיא מרגישה שונה. היא עונה לי שאינה יכולה יותר לשחק, מפחד שתזיז את הכדור. בנוסף, כעת היא פוחדת לצאת מביתה. היא עושה זאת מעט ככל שניתן. היא מאמינה שהחיילים הישראלים יוכלו להגיע אליה בכל מקום בו תמצא.

אני מנסה לחזור איתה לתחושות ולרעיונות שעלו בה כשחשבה שהרופאים קבעו את מותה.

אומרת לנו כי מאז אותו אירוע הפך אגרסיבי. היא פוחדת שיקרה לו משהו. למעשה חסרה לו חתיכה מהגולגולת, וניתן לראות את הדם פועם בתוכה.

מחמוד אומר שהוא חושב לעיתים קרובות על מה שקרה לו. הוא מספר לי על חלום בו הוא נמצא לכוד מתחת לג'יפ ישראלי. חייל יורד מהרכב ויורה בו. חבר אחר שלו נורה גם הוא. ילד שלישי מתערב, אחמד, ומציל את שני החברים. בעודו עושה כן הוא נפגע משני כדורים, האחד ביד והשני ברגל. אחר כך הם מובילים לביה"ח בו נשאר אחמד, בעוד שמחמוד יכול לעזוב. מחמוד מערבב חלום במציאות, הוא אכן הובא לביה"ח שיפא. אחמד הפך לגיבור אמיתי הפוקד תדיר את חלומותיו. פצוע קשה, הוא עדיין בביה"ח, ולבטח יצא משם נכה.

מחמוד ממשיך לספר איך ה"שבאב" (הלוחמים הצעירים) זרקו בקבוקי מולוטב בזמן שמספר מתנחלים חמושים באו לקראתם. את כל זה הוא מספר בטון אחיד, כמעט ללא הפסקה. כעת הוא חי בעולם מלא זכרונות אלימים. מראות וחלומות מזכירים לו ללא הרף את שחוות. לא מכבר פגשתי צעיר אחר שנפגע גם הוא מכדורים, אחד נשאר בגופו באזור הירך. ראיתי אותו שוב היום, ונותרתי מודאג מאוד לאחר ששמעתי את אימו. הוא תפס ילד, סגר אותו בחדר והתחיל להרביץ לו. כשואלים אותו מדוע עשה זאת, הוא אומר שאיננו יודע, שהילד לא עשה לו דבר. הוא לא שולט בעצמו. הכאב ברגלו עדין מציק. אימו אומרת לנו לפניו שיהיה קשה לחתנו, שלפני כן הרגיש בטוב אך כעת הוא חלש ורזה. אני מתכוון לראותו שוב לשיחה ארוכה יותר ולעבוד איתו על הרגעים בהם הוא מאבד שליטה ונותן לאלימות להציף אותו.

מעדויות אלה עולה האלימות הממלאת את טופע. היריות לא מפסיקות כבר ארבעה חודשים. בכל משפחה נמצא פצוע או אדם עם טראומה.

18 באפריל

הפלישות הישראליות לעזה נמשכות למרות הכל.

21 באפריל

מפגש בטחוני ישראלי-פלסטיני במחסום ארז. בצד הישראלי מעריכים ששיתוף הפעולה בנוגע לביטחון עדין בתוקפו.

22 באפריל

מטען צד מתפוצץ ליד תחנת אוטובוס במרכז כפר סבא, הורג שניים ופוצע 39. החמאס לוקח אחריות. 23 באפריל ילד פלסטיני נהרג בדרום רצועת עזה.

הלוויות בבית הקברות שבו קבורים השאהידים בחברון, סוף אפריל 2002. פשיטה ישראלית ביום הקודם הביאה למותם של שמונה, שלושה מהם לוחמים.

תשומת ליבו שהוא לא זוכר דבר מאחר והתעלף. הוא מאשר, אבל כשראה שנפצע, חשב שהחיילים רצו להורגו. כמו חניה, גם הוא הפחית את פעילותו ולא מזהה עוד את גופו. הוא לא עומד בתסכול ושובר כל מה שעומד בדרכו. נידאל, הנערה השלישית, נפגעה מכדור "גומי" בגולגולת. בביה"ח הסיר הרופא את הכדור והניח תחבושת תפורה. חבריה אומרים שהיא לא אינטליגנטית כפי שהיתה קודם. למעשה יש לה קושי להתרכז והיא לא מצליחה בביה"ס כבעבר. יש לה רושם שנשארה חתיכת מתכת בראשה והיא לא מאפשרת שיורידו את התחבושת. היא אומרת שתיפתח לה הגולגולת. פסיכולוגית, נידל נפגעה פחות מחבריה, למרות שהמחשבה שקובעה בה מונעת ממנה להרגיש בטוב. אני מציע לה ללכת לרופא ולהוריד את התחבושות.

לשלושת הסיפורים משותפת העובדה שהגוף הותקף ונחדר. לחדירה זו השלכות פסיכולוגיות מרחיקות לכת המשנות את יחס האדם לגופו. הגוף נהיה שברירי ונושא בתוכו את המוות שצעירים אלה ראו כה קרוב.

היא חשבה שעדיין לא עשתה שום דבר טוב בחייה. כל זה מכאיב לה מאוד, ואני מעדיף לא להתעקש. חניה חיה באופן קבוע עם המחשבה על מותה הקרוב, במקרה בו הכדור כבר לא ימלא את תפקידו בחבישת הפציעה. אם כך, היא לא יכולה עדין לוותר על מה שכמעט והרג אותה. בהמשך פגשתי את פריד בן ה-16, צריך הייתי להסביר לו מהי צרפת, הוא לא שמע מעולם על אמריקה ולא על ביל קלינטון... הוא מבין, בוטח בנו ומספר שנפגע מכדור אחד בדרך ומכדור נוסף שעדיין נשאר באגן. פריד היה בדרכו מאל מואסי כשנפצע, קטף עגבניות למתנחלים. הוא התעלף מייד. ש עה לאחר שהתעורר בבית החולים, הבין שנפגע משני כדורים. הוא נכנס לפאניקה. בירכו כואבת מאוד, הוא לא יכול לישון וגם לא ללכת. כמו חניה, גם הוא מרגיש שגופו כבר לא חזק כשהיה. הוא לא רוצה יותר לחזור לאל מואסי.

הוא חושב שתמונתו נמצאת אצל החיילים הישראליים, ושאלה יחפשו אותו כדי להורגו. הוא חולם שהם תופסים אותו ויורים בו כדור בגרון. המחשבה מייסרת אותו. אני מעיר את

עזה

רגליים מוכתמות

אל מור'רקה

"כמו חיה בכלוב"

ממרחק רואים את מסגד אל מור'רקה מתפנה. בהמשך הכביש אנו מבחינים בביתו של אואד, הצמוד אליו. הוא מצטרף אלינו בגינת שכניו, באמצע פרדס תפוזים. פגישת הייעוץ מתקיימת בחצר, נסתרת מכל עין. לא קיבלנו אישור גישה לביתו, הנמצא בקרבה לכביש העוקף המוביל לנצרים: הטנק מתקדם להפגין נוכחות. הוא ואישתו בלבד מורשים לחצותו דרך שביל המסומן במרכז הפרדס החרב.

ההריסות היו כה אלימות שקשה לדמיין שהיו כאן כמאתיים דונם של עצי תפוז (שהזדקקו ליותר משבוע וארבעים ידניים כדי לקטוף תנובה של 600 טון). אף אחד כבר לא בא לקטוף את התפוזים שנרקבים לאיטם. האדמות נמצאות קצת יותר רחוק לכיוון ההתנחלות נצרים. אין עוד גישה לשם. בכל מקרה מה ילכו לעשות שם? 3,400 הגפנים שעשו אותו לבעל הנכסים החשוב באזור, נעקרו.

אחרי יותר מחמש עשרה שנים בכלא ישראלי, הוא כבר אינו חווה את שלילת חירותו באותו אופן. הוא מסתובב סביב ביתו "כמו חיה בכלוב". דבר לא נשאר לו והוא חי אך ורק מהעזרה שהוא מקבל מאחיו. הוא מכיר בכך שהוא נמצא בכלא, אך מה שמכאיב לו יותר מכל הוא שבעבר הצלחתו אפשרה לו לעזור לבני משפחתו, בעוד שכעת הוא חייב לקבל עזרה כדי לשרוד...

משפחתו של מואנד מתגוררת מזה שנים לאורך הכביש המגיע להתנחלות נצרים. גרים שם האם וארבעת בניה, בארבעה בתים שבנו כדי לחיות שם עם משפחותיהם. הבתים עדין עומדים על כנם, בעוד שהבית השכן הרוס, כמו גם בתים אחרים בשכונה. כבר יותר משלושה חודשים, חיילי צה"ל משתמשים בגג הבית הגבוה ביותר כעמדה אסטרטגית. מאז הפכו החיים קשים. נסיעת הטנקים הלך ושוב על הכביש מעלה בהתמדה אבק שמכסה את הכל מכל עבר. המשפחה לא מוצאת פתרון אחר מלבד להסתגר בבית כדי להתגונן ולמנוע בעיות נשימה. הרעידות והרעש שיוצרים הרכבים הכבדים מעוררים בילדים חוסר שקט ופחדים. המעבר בין הבתים נעשה בצעדים שקטים, כדי לא

אחמד הוא ילד קטן בן 11, בן למשפחה שביתה נתפס בידי החיילים הישראליים. הוא הובא אלינו ע"י אימו וסבתו בגלל כתמים שהופיעו לאחר התקף חרדה אליים. הוא נבדק ע"י הלן, הרופאה שלנו, שאכן מאבחנת בריחת פיגמנטים על שתי השוקיים, כפות הרגליים וכתם עגול על הישבן. הוא מספר לנו כיצד התרחש האירוע. מבלי שידע שהחיילים הישראליים תפסו את גג ביתה של סבתו, החליט לבקר את משפחתו כדי להודיע להם שאמו חזרה מחו"ל, לשם נסעה לניתוח של אחותה. הוא הלך בדרך הרגילה, עובר לפני העמדה הפלסטינית ואח"כ מתקרב לכביש העוקף, אותו הוא צריך לחצות כדי להגיע לבית. תוך כדי חציית הכביש הוא מצא את עצמו תחת אש החיילים הישראליים. אחמד מספר בפירוט, שהיה ליד עמוד חשמל ולא ראה את רשתות ההסוואה שעל הגג. אני מבקש ממנו לומר לי מה בדיוק שמע. אני מחקה את קול היריות אחריו הוא חוזר: היה זה ירי בצרורות. הוא שומע כדור ששורק באוזנו. הוא חושב שנפצע. הרגיש כאילו משכו בשערותיו. רגליו מכאיבות לו ורועדות. ראשו חם. הוא מסתחרר ונופל מעולף. הדבר האחרון שראה היה צבע כתום שנדמה כי מלא את שדה הראייה שלו. במהלך הרגע הקצר, בין תחילת היריות להתעלפותו, אחמד מספר על כאב אלים בגבו, "כאילו היכו בו באבנים".

החיילים ירו מעל ראשו כדי להפחידו. אחמד לא יודע אם אכן רצו להורגו. כשהתעורר כאבו ראשו ורגליו. סבתו מעסה אותו. למחרת, אמו שמה לב שרגליו מוכתמות.

- מה אתה חושב על הכתמים האלה?

- זה בגלל הפחד.

- זה מדאיג אותך?

- כן, אני פוחד למות.

- למות? למה?

- בגלל הניתוח.

- איזה ניתוח?

- ניתוח הכתמים.

אחמד חולם לעיתים קרובות על מה שקרה. בחלומו הוא רואה את עצמו מתקרב שוב לבית סבתו ושוב יורים עליו. הוא מתקשה להרדם.

2 במאי

ישיבת הקבינט
הביטחוני
הישראלי,
בראשות אריאל
שרון, מתקיימת
בהתנחלות
יהודית, עפרה.
באותו זמן כוחות
שריון ובולדוזרים
מבצעים פשיטה
לילית על מחנה
הפליטים
ברפיח.

5 במאי

עיתון
האינדיפנדנט
(עיתון אנגלי)
מפרסם קטעים
מהדו"ח המוקדם
של הוועדה
הבינלאומית
החוקרת על מצב
האלימות
בישראל. הדו"ח
דורש מישראל
להפסיק את
ההתנחלויות
ולשים קץ
לשימוש בכדורי
גומי.

"נוף קודר תחת גשם ינואר הקר"

תחילת 2001, צוות של 'רופאים ללא גבולות' מגלה את מידת ההרס לאחר מבצע של הצבא הישראלי ברובע של רפית.

אחרי פלישתו האחרונה של הצבא הישראלי לרפית, ביקרנו ברובע יבנא ונוכחנו במידת ההרס. כארבעים בתים נהרסו ויותר ממאתיים אנשים נותרו ללא קורת גג. גברים, נשים, ילדים וזקנים יתמקמו באוהליהם שיקבלו מארגון הצלב האדום, קרוב לאלה של שכניהם הוותיקים, שבתיהם נהרסו חודשיים קודם לכן. הרשות הפלסטינים, חסרת אונים, לא רואה כיצד תוכל למצוא פתרון דיור למשפחות אלה שאבדו הכל תוך מספר שעות. המצב מדאיג עוד יותר בהתחשב בעובדה שהחורף מתחיל, ואיתו הקור והגשם. מהבתים ההרוסים לא נותר דבר. צעדנו בתוך הריסות. בין ההריסות, סימנים ליום שנקטע במפתיע: נעל פה, סוודר שם, סיר, צעצוע... בנסינונו לקבל מידע על נסיבות האירועים הדרמטיים, האנשים מציגים בפנינו תסריט, אמנם מחריד, אך כבר נהיה קלאסי: טנקים רבים מגיחים, יורים, האוכלוסייה נמלטת בפאניקה, בלי יכולת לקחת איתה דבר. אחר כך הבולדוזרים הצבאיים משלימים את המשימה בהורסם את הבתים. כל נסיון לאסוף מזכרות, מסמכים או בגדים, לא בא בחשבון: "אם 'בשלוש', לא יפנו

כולם את השטח, אני יורה", מאיים קול ברמקול של מגדל השמירה השכן. חודשיים לפני כן, נוכחנו לגלות שלא כל החיילים מזהירים כך מראש: שני צורות של M16 שנורו לאדמה ללא כל אזהרה, מאותו מגדל שמירה, פיצלה קבוצה גדולה של אנשים בלתי רצויים לשתי קבוצות, אחת מימין ליריות והשנייה לשמאלן. אין סיכוי כלשהו לחזור. אנו נזהרים אם כך לא לעזוב את הזווית המתה של מגדל השמירה, ומתקדמים בתוך נוף קודר, תחת גשם ינואר הקר. סביבנו, דיבורים מועטים, פנים חמורות סבר, כמה מבטים ריקים. איש אחד מסביר מדוע השוטרים הפלסטיניים הנוכחים במקום לא ירו: "אם היו עושים כן, המצב היה גרוע עוד יותר", הוא אומר.

איש אחר מראה לנו את שרידי ביתו, אין לו עוד דבר. כששאלנו אם יש לו פיתרון לו ולמשפחתו, הוא מרים באיטיות את עיניו לשמיים ונאנח: "אני ממתין לרחמי האל..." חזרנו בשקט למכוניתנו החונה כמה רחובות משם. בעוד אנו מתחמקים דרך סמטאות ההרס הצרות, חשבנו על כל הפציעות שנגרמו לנשמה. איך לצאת מזה בלי יותר מידי נזקים נפשיים? ומחר, האם יהיה כה קר? האם ירד עדיין גשם? והאהלים, האם יחולקו היום? נכנסנו למכונית, המנוע מרעיד את הרכב, הגשם מצליף ב שמשה הקדמית. אחרי מספר שניות של שקט אנו פונים למתורגמן שלנו: "אתה בסדר?" צניעותו מחייבת אותו לחייך אלינו בעצב, הוא עונה: "שוויה, שוויה" (לאט, לאט).

חוף עזה, יום שישי, יולי 2001. החוף הוא המקום הפתוח היחיד עבור רובם המכריע של תושבי המקום.

בחודש מרץ, הגישה לבית זה היא מאבק בלתי נפסק עם הצבא הישראלי, שבאופן רשמי, אף פעם לא מסרב לאפשר לנו גישה עם אישור בכתב. למרות שהביקור אורגן שבוע מראש, לא הצלחנו לבצעו. שני ג'יפים עוצרים לאורך הכביש ויכולנו ליצור קשר עם החיילים, שמבקשים מאיתנו לעזוב את המקום. אחרי דיונים טלפוניים עם מספר רב של משתתפים, החיילים מסיימים את שיחתנו ומאיימים לירות אם לא נעזוב את השטח המפורז הנמצא משני צדי הכביש. אנו חוזרים על עקבותינו וממתינים לחדשות מהצבא הישראלי, שלא הגיעו מעולם...

מעבר למקרה מצער זה, הדבר המדאיג יותר הוא החיים שמנהלת משפחה זו בת שלושים הנפשות מאז חודש דצמבר. הבית משמש למעשה עמדה אסטרטגית המוחזק בידי עשרות חיילים. השליטה משם בכביש מושלמת. רק חברי המשפחה המזוהים בבירות יכולים להיכנס לשטח המפורז. חיי המשפחה משובשים לחלוטין. כבר זמן רב אין יותר מים. הצינורות נהרסו. הם משתמשים רק במי גשמים, אך

לעורר ספקות בעיני החיילים. הם מאפשרים לבני המשפחה לעבוד ולצאת מביתם, אך הם חייבים להודיע מראש כשהם עוזבים את מגוריהם, וחייבים לחזור לפנות ערב. למבוגר באחים יש רושם שהם משמשים למעשה כמגן אנושי המגן על החיילים שלמעלה. אישית נאבקת שהמשפחה תשמור על מינימום של אינטימיות: הדלת הפונה למדרגות נשארת סגורה כמה שניתן והחיילים חונים בתחום הקומה העליונה. בלילה הראשון ישנו החיילים עם המשפחה באותה דירה. קשה לחיות במצב הנוכחי. המבוגרים נחלשו והשאלה המרכזית היא: "עד מתי זה יימשך?"

יום שלישי, ה-10 באפריל

ג'וחור א-דיק שיח חרשים

כדי להגיע לקבוצת הבתים של משפחה מרובת נפשות זו, חייבים היינו לחצות את הכביש המוליך להתנחלות נצרים. כבר ביקרנו כאן

13 במאי

ישראל מגנה על פוליטיקת "החיסולים" החרפה של פעילים פלסטינים ושל "צמיחה וגידול טבעי של ההתנחלויות".

המאגרים הולכים ומדלדלים ואיכות המים יורדת. מצב זה דרמטי לכל בני המשפחה, אך במיוחד לילדים ולמבוגר משלושת האחים. החיילים הישראליים מחזיקים בהם אסירים בביתם שלהם, ומשתמשים בהם כמגן אנושי בפני התקפות מזדמנות.

יום רביעי, ה-11 באפריל

תפוח

כמו רעידת אדמה עצומה

היינו בדרכנו כששמענו מהלך, הרופאה שלנו, שבוצעו הריסות בתים בתפוח. הגענו לחאן יונס, אנשים רבים נמצאים ברחוב. חשבנו שנמצא מספר בתים הרוסים, אך לא דמיינו עד כמה. לא זיהינו עוד את השכונה בה אנו מבקרים כבר יותר מארבעה חודשים. ההריסות פולשות לצד שמאל וימין של הכביש לאורך חמישים מטרים. המקום נראה כמו אחרי רעידת אדמה עצומה. בית אחד נשאר עומד באמצע ההריסות, אך מצב קומת הקרקע מעיד שהותקף ע"י הבולדוזר. אנחנו לא מזהים יותר כלום. החורים בחזית הבית שעדיין עומד מעידים על עוצמת היריות. מודאג מאוד, אני מחפש את ביתו של אבו, שבו אנו מטפלים כבר מספר חודשים. אולי אינו נפגע. המתורגמנית ואנוכי צועדים על האבנים שבנו את קירות הבתים. ההריסות נערמו לגבעות שלא ניתן היה לעבור, ואילצו אותנו לשנות את דרכנו. ביתו של אבו הרוס בחלקו הגדול. המשפחה כולה נמצאת שם, בהלם, מביטים בנזקים. הסבתא מקבלת אותנו בעיניים דומעות. היא נשענת על הרהיט היחיד שנותר, ונראית כלא מאמינה למראה עיניה. אחותו של אבו מזהה אותנו, היא מתקרבת אלינו בחיוך. כאילו לא קרה דבר, היא מתנצלת על שאינה יכולה להציע לנו כיסא. אולי היא שמחה אחרי הכל, לעזוב את הבית הזה שהפך לגיהנום מאז תחילת האינתיפאדה. איני יודע מה לומר למשפחה זו שאיבדה הכל. למרבה מזלם, עזבו כולם את הבית כשהתחילו היריות.

אחר כך חיפשנו את ביתו של אחמד. ידענו שהוא נמצא בין הבתים הקרובים ביותר להתנחלות. טיפסנו על ההריסות וצעדנו לעבר המקום בו חשבנו למוצאו. אין לא דרך ולא נקודת ציון. אחמד נמצא שם, ישוב על האדמה

מתחת למן אוהל קטן עשוי בד הנתמך בארבע מקלות עץ. ביתו נמצא ליד. "במזל", רק מחציתו הרוסה. כמו תמיד, הוא מקבל אותנו בחיוך, קם בהתלהבות ומוצא, אני לא יודע היכן, שני כיסאות...

אתמול בערב גם הוא חייב היה לברוח, למרות שניסה להתנגד לכך מתחילת האינתיפאדה. הוא מספר לנו איך שני טנקים ומסוק ירו בעצמה שלא נראתה קודם. אח"כ התחילו הבולדוזרים בעבודתם, שנמשכה כל הלילה.

אחמד מודה שאינו מאמין עוד בשלום, הוא שנאם בפנינו נאומי שלום, בו בזמן שביתו היה מנוקב מכדורים, ושבנו אסיר בישראל. לפני חודש סירב צה"ל לאפשר לו לבקר את בנו. היתה זו הפעם הראשונה שראיתי אותו ואת אישתו באפיסת כוחות. לא ניתנה להם אף סיבה, הצלב האדום לא יכול היה לעשות דבר. זו הפעם הראשונה שחשתי שנחלשה עמידתם ואיבדו את התקווה לשלום קרוב. אך אחמד מחזיק מעמד ומתחיל בהקמת אוהל, באותו מקום בו לפני חמישים שנה, כפליט, קיווה להתחיל חיים רגועים יותר. באותה תקופה, התנחלות נווה דקלים עוד לא הגיעה למרגלות ביתו.

איש אחר מקים אוהל על ערמת חצץ. אנו מתקרבים כדי לשוחח איתו. לאחר שהצגתי את עצמי, הוא מוציא את כעסו נגד מדינות המערב "שנותנות לישראלים לעשות כרצונם, בעוד שאף אחד לא מתערב לטובתנו". כמו אצל פלסטינים רבים, התחושה שננטש חזקה מאוד. לאחר שנרגע, הוא מספר לי כיצד התקרבו הבולדוזרים לביתו. הטנקים ירו ללא הפסקה. מתחבא בחדר עם ילדיו, ראה את הרכב מתקיף את החדרים הקדמיים. הוא מספר שילדים בכו בבית השכן, כשנסע הרכב לכיוונם. אני שואל אותו מדוע הוא מקים את אוהלו כאן, על ההריסות, חשוף ליריות. תפוח כה הרוסה, כך שכולם כעת חשופים ליריות ובמיוחד האנשים הנמצאים מול ההתנחלות. "לאן אלך?", הוא עונה לי. קשה ומסוכן לחיות בבית בתפוח. לחיות כאן באוהל זו התאבדות. בזמן שאנו מדברים נשמעת ירייה. ההמון מתחיל לרוץ. הוא לא זז ממקומו. הוא ראה ושמע יותר מידי. אנו חוזרים בהמשך לאום יוסוף, שבתה נכה. ידענו שאיננה יכולה לברוח מהר בגלל תינוקה והילדה הקטנה שאינה יכולה ללכת.

ואכן, כל המשפחה נשארה שם כל הלילה,

מרחב עצום של שרידים מסוגים שונים. הוא מזמין אותנו לשבת, הוא צריך לדבר, לבטא את מה שמענה אותו. בזמן שהוא מספר לנו כיצד הבולדוזרים הגיעו באמצע הלילה, רועדות ידי. היו לו כמה דקות כדי לברוח עם אישתו וילדיו. בזמן שאנו משוחחים, סקרנים רבים באים לראות את שקרה באותו לילה. טארק ושכניו מנסים לגרום להם לעזוב.

הם נשארים רגועים, אומרים להם בנחישות שאין מה לראות, שמסוכן להיות כאן. טארק יודע שהצבא הישראלי לא יהסס להרוס את ביתו עם האירוע הקטן ביותר. מעולם, כפי שהוא אומר, לא עשה בעיות, אף פעם לא בא מישהו לירות או לזרוק אבנים מביתו. לפתע, קבוצת צעירים, הנראים נחושים, מתקרבת. הם באים להתעמת עם הצבא. טארק קם, אחריו הולכים שכניו חמושים במקלות. הם החליטו לא לתת לצעירים לעשות כן, הם מכבדים את מאבקם אך לא רוצים להסתכן בתוצאות. טארק חייב להגן על משפחתו ועל ביתו. הטונים עולים, אך לבסוף הצעירים חוזרים לאחור. הוא חוזר לכיוונו ומתנצל.

טארק אינו מודע לתפקיד שהוא ממלא בעיני אישתו וילדיו. הוא זה שמונע מהמשפחה להתפרק. בלי עבודה מאז תחילת האינתיפאדה, עם תחושה שהוא לא מסוגל להבטיח את בטחון ילדיו, הוא מרגיש שהוא אבא רע. הבית אותו בנה במשך כל חייו, לא שווה היום כלום ועשוי להיחרב מחר. הוא נמצא כבמלחציים הסוגרים עליו. הוא לא יכול להחליט לעזוב את ביתו, ובכך שם את עצמו בסכנה. הוא רוצה להגן על ביתו, אך עם זאת, לא יכול לאפשר לצעירים לעשות כרצונם ולהשתלח בצבא הישראלי. הוא לא יכול לעבוד, אך חייב לפרנס את משפחתו. ניתן להבין את הקושי הגדול שלו להישאר רגוע. למרות המלחציים, אין לו זכות להיות חלש.

מלאת אימה מהיריות. לוחות השרף מהם עשוי הגג נסדקו מן ההדף. הערב, תעזוב אום יוסוף את ביתה, בתקווה שהבולדוזרים לא יהרסו אותו. היא לא מאמינה שכל זה קורה, מקבלת את הדין וחושבת שהצבא הישראלי לא יעצור. כל התושבים בטוחים בדבר אחד: הצבא יחזור. כדי להכיר טוב יותר את טופע, אני יכול לומר שכל הבתים היו מאוכלסים במשפחות מרובות נפשות. אם עזה ידועה בצפיפות האוכלוסין הגדולה בעולם, טופע היא בוודאי המקום עם הצפיפות הגבוהה ביותר בעזה.

יום שני, ה-16 באפריל

רפיח

אין זכות להיות חלש

הבולדוזרים הגיעו עד לביתו של טארק. מצבו לא משתפר. כבר שישה חודשים הוא חי עם אישתו ושבעת ילדיו במחסן הנמצא בקומת הקרקע של ביתו. המחסן פונה למגדל שמירה של הצבא הישראלי, הנמצא לאורך הגבול עם מצרים. מנוקב ככברה מכדורים, הוא כה מסוכן שלא יכולנו להיכנס אליו.

טארק נשבר. בשבוע שעבר התעצבן עד כדי עילפון ואושפז. הוא מספר לנו שהוא לא חי יותר, שהוא לא עומד יותר ביריות המתמשכות שרודפות את ימיו, אך גם את לילותיו. איך לישון בתנאים האלה, איך לישון כשבכל רגע יכולים ילדיך להיפגע מכדור?

יום אחד ניסה לעזוב עם כמה חברים כדי להעביר קצת זמן מחוץ לשכונה, אך רעש היריות גרם לו לחזור. זה מה שקורה לרוב האנשים הנמצאים באותו מצב. אם הם מצליחים להתרחק, היריות מחזירות אותם. הדאגה לקרוביהם ולבתיהם גדולה יותר מהפחד למות. טארק היה רוצה לישון, ולו רק לילה אחד. הוא מתלונן על שינויים שהוא חש בתוכו. קודם היה מוכר כאדם רגוע, ששמר על יחסים טובים עם סביבתו. כעת הוא מתעצבן בקלות, סובל בכאב את הרעש שעושים הילדים, מרגיש מרוחק משכניו, שלדעתו לא מבינים את מצבו. כך גם, לדבריו, הרשות הפלסטינית שלא באה מעולם לעודד אותו או לעזור לו. הוא חי בתחושת נטישה וסכנה, שאט אט לוקחת את כל כוחו.

טארק נמצא היום עדין תחת השפעת הלם. אין עוד בית אחד העומד מימין לביתו. נשאר רק

15 במאי

53 שנה להקמת

מדינת ישראל.

ארבעה

פלסטינים

שהפגינו, נהרגים

ויותר מ-200

נפצעים. בגדה

ישראלית נהרגת

במכוניתה מירי

פלסטיני.

18 במאי

פיגוע התאבדות

בנתניה בכניסה

למרכז מסחרי.

חמישה הרוגים

ויותר מ-70

פצועים.

13 ביולי

החמרה באלימות

בשטחים, מאז

הפסקת האש

שנכנסה לתוקף

חודש קודם לכן,

כל יום נהרג

אדם אחד

בממוצע.

"ביום שני הם הגיעו באחת בלילה... בארבע בבוקר חזרנו. לכמה משכנינו לא היה יותר בית."

יום שלישי, ה-17 באפריל

בית חנוך "נחתך לשניים"

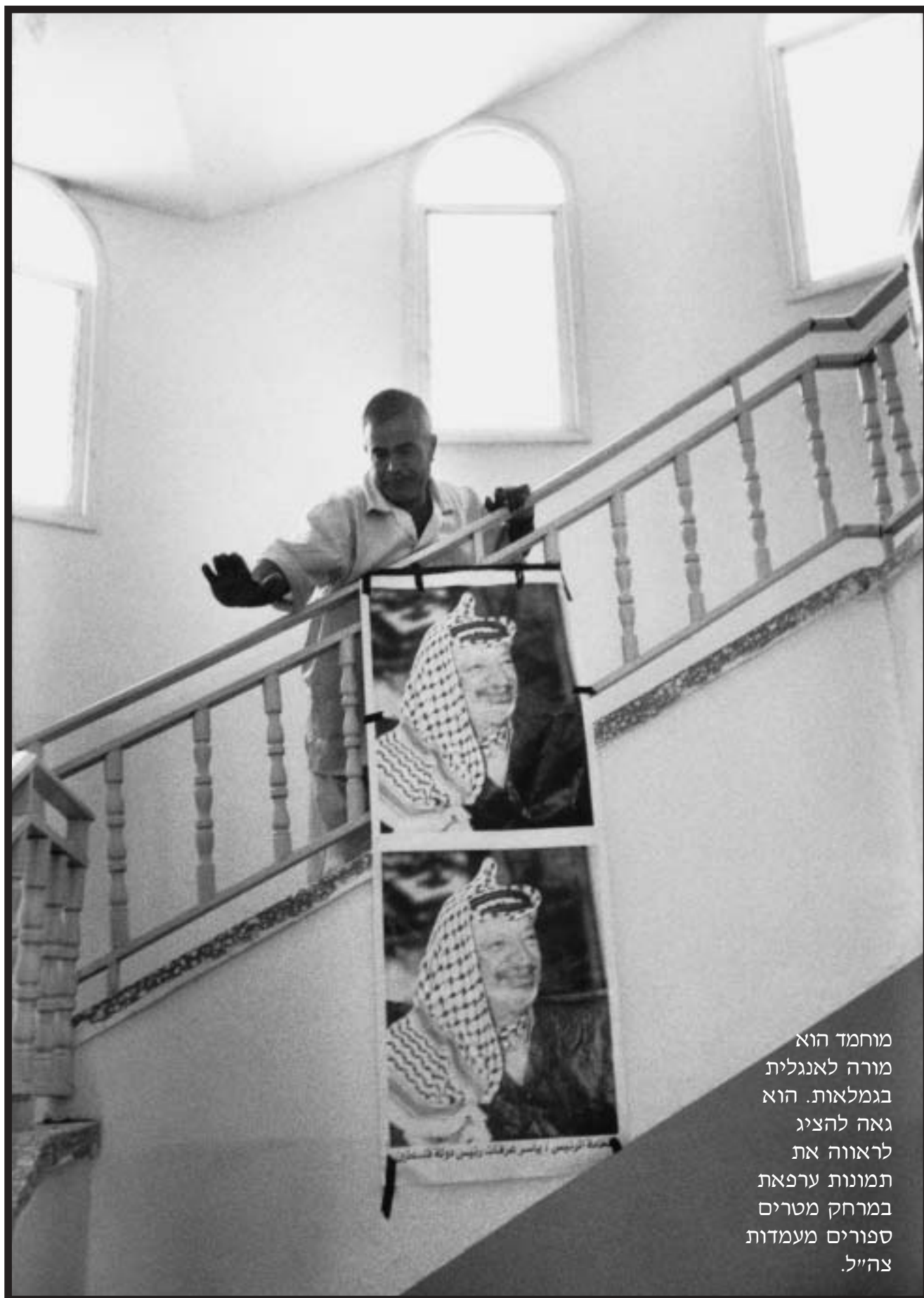
אזור בית חנוך נמצא בצפון רצועת עזה, בגבול עם ישראל. לא מזמן חזרנו לשם כדי לבקר משפחה שקיבלנו עליה מידע מן הצלב האדום. ההפצצות באותו לילה היו בתגובה לירי מרגמות לכיוון שדרות, הקרובה לבית חנוך. המשפחה שאנו מכירים מתגוררת בקרבת הגבול, חייבת היתה לברוח בעקבות מבצע צבאי ישראלי והיום חיה קצת יותר רחוק משם, אצל אחד הקרובים. החאג', ראש המשפחה, בא לקראתנו. הוא מאוד נרגש, נראה בהלם. ידיו רועדות, קולו נסער. הוא מספר לנו על הלילה שחווה, על הבית שנדמה היה שהוא ניתק ממקומו ונופל בכל פיצוץ. במשך כל הלילה לא ישן. הבוקר הוא שמע שצעיר מהשכונה נחתך לשניים, פשוטו כמשמעו, מפגיעת טיל. הוא לא חדל מלחזור על כך: "נחתך לשניים". הוא אומר שהישראלים גנבו את אדמתו, את ביתו, שאין לו יותר כבוד. הוא נזכר

שהיה אחד הראשונים שהגיעו לכאן, כפליט. אט אט, התקרבו הישראלים עד ביתו, בו היום הוא נרדף. דמעות עולות בעיניו.

בהמשך אני רואה את נכדיו, בקבוצה. אנו מדברים על הפחד ועל החלומות. אברהים לא היה בביקורנו הראשון; אני שואל אותו מה הוא מרגיש כשהוא פוחד. הוא עונה לי שהוא רועד, שרגליו כואבות ושהיום שוב חוזר הכאב כשהוא שומע יריות. רמי מספר לנו שקר לו, והוא מנסה להתחמם מתחת לשמיכות.

מאז החריב הצבא את סביבות ביתו, חוזר אותו סיוט: החיילים מגיעים עם כלבים שתופסים אותו וקורעים ממנו את בגדיו. ראדיר חולם שהוא נמצא בבית עם אחיו ואחיותיו, ושהבית מופצץ. קיפעה הקטנה רואה את החיילים מגיעים ותופסים את הגברים במשפחה (את אביה ודודיה). אני שואל אותה מאין הגיע אליה הרעיון. היא עונה לי שזה כבר קרה, בזמן האינתיפאדה הראשונה: החיילים הופיעו בבית וסגרו את הילדים בחדר. אחר כך הפרידו את הנשים והגברים.

מואז קוראת לי ושואלת אותי מדוע אחיה משתין כשהוא שומע יריות. עסם בן ה-12 מאוד מוטרד.

מוחמד הוא
מורה לאנגלית
בגמלאות. הוא
גאה להציג
לראווה את
תמונות ערפאת
במרחק מטרים
ספורים מעמדות
צה"ל.

צוות רפואי-פסיכולוגי של "רופאים ללא גבולות" בחברון

יום שבת, ה-21 ביולי 2001 בהריון, מעוכבת במחסום

כשהלכנו לבקר את אחת המשפחות, הבחנו בשני חיילים המונעים מאישה לעבור את נקודת המעבר ולהמשיך בדרכה. חיכינו לראות מה יקרה בהמשך. דיברנו עם האישה. היא מסבירה לנו שיש לה פגישה עם הרופא ושהחיילים לא מאפשרים לה לעבור.

דברנו עם החיילים שאמרו לנו שיש עוצר ושאסור לאף פלסטיני לנוע ברחובות. הסברנו שהיא הולכת לרופא. היא הראתה את ידה לחיילים: היא היתה נפוחה מאוד. לאחר דין ודברים, אפשרו לבסוף לאישה לעבור כדי שתוכל להגיע לרופא.

בהמשך, ביקרנו אישה הנמצאת באמצע החודש התשיעי להריונה. בעשר בערב התחילה להרגיש בצירים. היא התקשרה לאמבולנס של הצלב האדום, אך החיילים בנקודת המעבר קרנטינה סרבו לאשר את כניסתו. האמבולנס ניסה לעבור את המחסום במשך כשעה. בסופו של דבר מצאה האישה מכונת אחרת שהביאה אותה לביה"ח אל אהלי. היא נסעה לשם לבדה, בעלה נשאר בבית עם הילדים. היא ילדה והתינוק בריא.

יום שלישי, ה-14 באוגוסט

זעם העזיבה

אני מקבל את פניהם של אם ואב למשפחה בת שמונה ילדים שמתגוררת מול ההתנחלות חרסינה. הם באים להיפרד ממני לפני שיעברו לירושלים. לעיתים מזומנות היו מטרה ליריות, לפלישות הטנקים, סביבת ביתם נפגעה פעמים רבות מכדורים, וגרמה לתוצאות קשות לרבים מהם: שני צעירים שנפצעו בהפרש של שנה, תגובת לחץ חריפה של ילדה בת 14 והפסקת תהליך למידת השפה של ילדתם בת השנתיים. עקבתי אחריהם במשך חודשיים ומצאנו שיש צורך להמשיך בעבודתנו איתם.

אני מסביר שכל אחד מביע את הפחד שלו בדרכו הוא. חלק רועדים, לאחרים קר וכואבות להם הרגליים והבטן, אחרים גם משתינים. אין בכך שום דבר לא נורמאלי.

בהמשך אני שואל את הילדים הקטנים יותר האם הם לא חושבים "שהגדולים" יכולים גם הם לפחד. "כן", הם עונים לי. כולם מפחדים. במיוחד אתמול. חשבנו שהילדים כבר חוו את הגרוע בפחדים אחרי מעבר הטנקים והבולדוזרים הישראליים. "לא" הם אומרים. "ההפגזות של אתמול בערב היו נוראיות". מואז מספר כיצד הטילים יצאו מצדו השני של הגבול והתכוונו לעבר עזה. לרוע המזל, הבית שבו שהו מבודד מאוד, ויכול היה להיות מטרה קלה. הילדים יודעים זאת היטב ומחכים לצבא הישראלי.

אני שואל את הילדים כיצד הם רואים את העתיד. ו'אקים אומר שהוא מעדיף למות ולא לראות זאת. הוא חושב שהחיילים ימשיכו להתקדם, לעקור עצים ולהרוס בתים. מואז מעדיף שהישראלים יכבשו את עזה. הוא חושב שאז יפסיקו להרוס הכל ולירות על כולם.

אנו סבורים שהערב יתחדשו ההפגזות. אני אומר להם זאת, ושואל איך עובר היום כשיודעים שהלילה יהיה אלים. "בפחד" הם אומרים לי, "במחשבה שלילה זה יהיה אולי האחרון".

אחרי הפגזות הלילה האחרון, אנו שומעים שרצועת עזה חתוכה שוב לשלושה חלקים. כמו לפני חודשיים, התנועה נעצרת ע"י הכוחות הישראליים. חזרנו לכביש החוף באזור ההתנחלות נצרים. כביש החוף לא עובר בכבישים ישראלים.

מעט אנשים משתמשים היום בחוף כדי להגיע לאזור המרכז. עם הגענו ראינו ילד שהמתין לנו, הופתענו. החיילים הפלסטינים מאשרים שאנו יכולים לעבור. הפחד משאיר את האנשים בביתם. אנו מתקדמים לאט. הכביש מרשים בשקט. אמבולנס עוקף אותנו באיטיות. אחרי ארבע מאות מטרים, הוא נעצר. כשהגענו אליו הבנו מדוע המעבר בלתי אפשרי. הבולדוזרים הגיעו לקראת השעה שלוש בבוקר וחפרו בארבעה מקומות בכביש בעומק של יותר ממטר. חסימת כביש החוף פירושה לעצור את חיי הפלסטינים, עונש קולקטיבי. לפתיחת או סגירת הכביש אין כל השפעה על ביטחון ההתנחלות נצרים.

"אם אתה רוצה לעזוב, אתה יכול..."

מפגש עם משפחה החיה בקביעות עם חיילים ישראלים המוצבים על גג ביתה. למרות ההשפלות, האב מסרב לנטוש את הבית.

יולי 2001, בלב רצועת עזה, בית פלסטיני הקרוב מאוד להתנחלות נצרים. חיה כאן משפחה, ראש המשפחה, אשתו תשעה ילדים, ביניהם בן זקונים שנולד לא מכבר, והסבתא. מזה חודשים מספר מוחזק גג ביתם בידי חיילים ישראלים שהפכו אותו לעמדה צבאית. הבית בולט מעל לכביש העוקף, בו משתמשים המתנחלים לתנועה בין ההתנחלויות היהודיות ועזה. יריעות הסוואה מתוחות על הגג ומבעד לשקי חול ניתן

לעיתים להבחין בצילו של חייל. משני צידי הבית חורבן. מאז תחילת האינתיפאדה בספטמבר 2000, הבוסתנים נהרסו, עצי הפרי שהיו גאוות הפלסטינים נעקרו, החממות מוטטו ובתי השכנים גולחו, כמו בתיהם של מאות משפחות ברצועת עזה. הגישה לביתה של המשפחה הפכה למעשה בלתי אפשרית. צריך לעבור סוללות עפר רבות, לדלג מעל ענפי עצים המוטלים על הדרך; נוף שנחרב ע"י הבולדוזרים של הצבא הישראלי.

מזה ארבעה חודשים, לא יכול היה הצוות הרפואי של 'רופאים ללא גבולות' לבקר משפחה זו, וזאת למרות ניסיונות רבים. הניסיון אחרון הסתיים ביריות אזהרה של החיילים הישראלים המוצבים על גג הבית. הצוות הרפואי נאלץ לעזוב. הבוקר, בשעה תשע, צוות 'רופאים ללא גבולות' מתקדם שוב על הדרך הפרוצה. אנו רואים את הסבתא באה לקראתנו ומחליטים בכל זאת להתקדם חשופים. באמצעות טלפון נייד אנו מתקשרים לראש המשפחה בבית כדי לוודא שהחיילים לא יירו עלינו. לאחר מספר דקות של המתנה, ג'יפ צבאי נעצר על הכביש העובר ליד הבית. חייל מסמן לנו להתקדם. הוא בודק את המסמכים שלנו ואת התיקים, בהם נמצאות התרופות, וגם מזון ושמן. צריך היה להמתין עוד דקות ארוכות לפני קבלת האישור שאפשר לנו להמשיך בדרכנו. כשהגענו לבסוף אל הבית, צפו בנו החיילים. מהר מאוד הקיפו אותנו הילדים. הסבתא מחבקת ומנשקת אותנו ומכניסה אותנו לדירה בקומה הראשונה. חשים בתסיסה מוזרה. מאחורי דלת הכניסה, חיילים מדברים.

בפנים, ילדים בוכים, צוחקים או מביטים בלי לומר דבר. השיחה פשוט מתחילה, ללא דיחוי. מהיום למחר מצאה את עצמה משפחה פלסטינית זו בת ערובה בידי חיילים ישראלים שכובשים את ביתה. "כשהגיעו החיילים, לא יכולנו לעשות דבר. קצין אמר לנו שעל נוכחותם הוחלט מסיבות בטחוניות. מאז אנו משמשים מגן אנושי". הסבתא מספרת לנו על תנאי החיים: "החיילים לא מאפשרים לילדים לשחק בחוץ, אלא בתורות, הם מפחידים אותם ולעיתים אף מכים. כדי להיכנס לבית אנחנו חייבים לבקש אישור. כדי לצאת מן הבית אנו חייבים לבקש אישור. בכל פעם חייבים להישאר ארבעה מבני המשפחה בבית. כשבני מורשה לצאת לעזה להביא מצרכי מזון, הוא מורשה לחזור רק עם שני שקי פלסטיק, לא יותר. אנו אסירים עם ילדנו. אלה אינם חיים". בהמשך השיחה שמענו את החיילים צועדים ומדברים מעלינו. האם, אישה הנראית תשושה, מבקשת לדבר: "החיילים משפילים אותנו. הם זורקים את הזבל שלהם מהגג, כמו גם את המים המלוכלכים שלהם. לפני שבוע, בזמן שהילדים שיחקו בחצר, שק חול נפל מהגג. הילדים צעקו וחשבתי שנפצעו, אך החיילים לא נתנו לי לצאת לראות מה קרה." היא נאנחת: "בלילה זה נורא עוד יותר. החיילים דופקים על הקירות... עושים רעש, יורים.

הבית רועד. הילדים בוכים. בלתי אפשרי לישון." למרות הנסיבות המתוארות, משפחה זו מסרבת לנטוש את אדמת אבותיה, להפסיק לחיות עם חיילים בקומה מעל ובמסדרונות. "החיילים עשו הכל כדי שנעזוב אך לא עזבתי", מפטיר האב בגאווה. "הם אמרו לי: 'אם אתה רוצה לעזוב, את יכול...' אתם יודעים, אני לא סופרמן. אני פוחד, אך הפחד לאבד את ביתי חזק יותר. העזיבה היא מוות, כך שאם איהרג, אין לזה חשיבות." המוות חלף לידו לפני מספר שבועות, כשכדורים נורו לתוך חדר בו שהה. הוא מראה לנו את פגיעות הכדורים על החלון. הוא מבטיח שמדובר ביריות של חיילים ישראלים. מבעד לחלון ניתן לראות מעוז צבאי אחר, מרחק כמה מאות מטרים משם. הסבתא מספרת שהיו קורבן ליריות פעמים רבות מתחילת האינתיפאדה. האב פונה לפסיכולוג בצוות, אותו הוא מכיר ואומר: "אתה יודע, לא הבעיות החומריות מדאיגות אותו, זה המצב הנפשי שלנו. הילדים רבים, צועקים ומתנהגים באגרסיביות אחד כלפי השני. הקטן מבינהם בוכה כשהוא צריך לצאת מהבית. הוא פוחד מהחיילים... אנו ישנים מעט. הסגר הזה מעביר אותנו על דעתנו." עיניו אדומות, הוא על סף דמעות. "גם אני לפעמים אלים, לעיתים אני רוצה להתנפל על החיילים... אני לא יכול יותר". הסבתא מגישה לנו מיץ תפוזים. האב מציין שלאף אחד אין גישה לבית, ביקור הצוות

הרפואי של 'רופאים ללא גבולות' הוא הראשון מזה ארבעה חודשים. "זה חשוב שאתם כאן. אנחנו יודעים שאתם מנסים להגיע וזה מנחם אותנו. הילדים זקוקים לכם. וצריך שתראו לחיילים הישראלים, שזרים מטפלים בנו. כל העולם צריך לדעת מה מתרחש כאן." הוא ממשיך: "אני נמצא בביתי, אך גנבו את חיי וכבודי. החיילים אומרים שהם כאן כדי להגן על המתנחלים. ואני, מי מגן עלי?" ראש המשפחה הפך שלא מרצונו לנושא דגל. "אם נעזוב הם יהרסו את הבית, האדמה הזו לא תהיה עוד שלנו לעולם", הוא אומר. "כוחי? אני שואב אותו מזיכרונות הילדות, מזיכרונותי כאן. אני מסרב לעמוד בפני ילדי שישאלו אותי יום אחד למה עזבתי." בזמן שהוא מדבר אלינו, הפסיכולוג מתרחק עם הילדים והאם. בראותם יוצאים מסכם האב: "היה כאן גן עדן. צריך לתת סיכוי לילדנו, בזבזנו יותר מידי זמן. ישראל חייבת לסגת מן השטחים הפלסטיניים." הצבא הישראלי כבר לא כובש את ביתה של משפחה פלסטינית זו, מספטמבר 2001. החיילים נסוגו והתמקמו בעמדת בטון, הבנויה מיחידה שלמה, חמישים מטרים משם. תושבי הבית ממשיכים לחיות חשופים, נתונים לפעולות תגמול והטרדות. התנועה מחוץ לביתם נותרה מוגבלת וכפופה להסכמת החיילים הישראלים. צוות 'רופאים ללא גבולות' ממשיך לבקרם.

יותר מן האלימות שעל פתח ביתם, שלא פסחה עליהם, מה שדחף אותם לעזוב היו הקשיים הכלכליים שהכבידו עליהם. איש זה מספר על כעסו בעוד אישתו בוכה בשקט. אין להם ברירה. מזה שבעה חודשים אין יותר עבודה, הוא נשאר בבית, משועמם, חסר סבלנות, מדוכא. גם לו קשה מאוד אך הוא לא בוכה. הוא מדבר בנימה דרוכה, עצבנית, על כל מה שמעיק עליו, חובותיו שגדלים, ההשפלות. כך הוא אינו יכול עוד להחזיק מעמד, ובוחר לעבור לגור בירושלים, שם יהיה במרחק חמש דקות מעבודתו. מעסיקו מאמין בו, ושומר לו על מקום העבודה. אך לעזוב בית בו גר 25 שנה... לעזוב חיים... להשאיר את אמו כאן... גם בילדותו משפחתו נאלצה לעזוב הכל. מאז יש לו הפרעות נפשיות והוא לוקח תרופות.

יום רביעי, ה-22 באוגוסט

משפחה בהתפוררות

בתחילת פברואר, עקבתי אחר ילדה בת 9 שסבלה מהרטבת לילה, מסייטים ומחרדה. פעמים רבות חזרה מביה"ס במהירות, בריצה, מסתתרת, נופלת, מפוחדת מהחיילים, מהכדורים שעלולים לפגוע בה, להרוג אותה, מהגז המדמיע שעלול לחנוק אותה כמו שקרה לאמה... בזמן ביקורי השני בבית, אני פוגש את אביה. חזותו עצובה מאוד, מדוכאת. הוא מספר לי שבתחילת האינתיפאדה אבד את עבודתו. לפני כן נסע בכל יום לקרית ארבע, שם עבד במסעדה. הוא טבח במקצועו. קודם עבד בירושלים שם הרוויח את מחייתו למשפחתו וששת ילדיו. אך ביום עוצר אחד, בו לא יכול היה לחזור לביתו, תינוקם, הבן הראשון, מת. הוא ואישתו עדין לא התאוששו מכך, והוא לא רוצה עוד להעדר.

מסיבה זו הוא עובד על יד ביתו, בהתנחלות זו, בה יש לו חברים אך מסוכן מידי ללכת אליה כעת. כך אומרים לו חבריו. הם מתקשרים אליו לשאול לשלומו, אך הוא אינו יכול עוד לראותם, מה שמשפיע עליו מאוד. אני משתף אותו בתחושותיי, המביאות אותו לרגשותיו הוא: הוא בוכה. בימים אלה פתח מתחת לביתו דוכן פלאפל, בית עסק דל, שלא מאפשר לו לשרוד. החסכוניות מתמעטים, והם נאלצים לשכוח מתוכניתם לבניית בית, שעד עתה עשתה לנסבל את ביתם הקטן והעראי שבו הם חוסים (למעט בימים גשומים...).

בחודשים הבאים, אפגוש מעט אב זה, שמחפש בחברון עבודה מכניסה יותר מן העסק הצנום שברשותו. היום, ה-22 באוגוסט, הוא מספר לי שהוא נשבר. הוא רצה לחזור לקרית ארבע למרות הסיכונים. הוא נעצר ע"י החיילים הישראליים, הוא ופועלים פלסטינים אחרים, נאשמים ברצון לעבוד ביום עוצר. הוא בילה יומיים בכלא, ונאלץ לשלם בכסף כדי לצאת ממנו - גם מעבדו המתנחל נשאר בכלא, אך ליום אחד בלבד. היחס אליו לא היה רע, אך לא יכול היה לדבר עם משפחתו. היה זה הדבר הקשה ביותר. הוא מרגיש עצבני, חרד, מאבד את סבלנותו לילדיו. לדבריו זו הסיבה לדיכאנו. חזותו וגישתו מבטאות את המלים החסרות לו. הוא מבקש מאיתנו לעבור בביתו כדי לראות את משפחתו, ולפני לכתנו, הוא דוחק בנו לקבל עוגיות ומיץ. אשתו וילדיו מספרים לנו על אימת אותו לילה ואותם יומיים נוראיים... הילדה הקטנה אומרת לנו שהיא תמיד חרדה לשלום אביה, שמא ייעצר בידי החיילים. ראיתי שוב את הילד בן ה-11 שבא להציע לי קפה שהחל למכור ברחוב כדי לעזור למשפחתו, ולדבר איתי על רצונו לחזור לביה"ס. הוא חזר לשם למרות התנאים הקשים בשבועות האחרונים, ולמרות שבביתו המצב לא השתפר במאום.

באפריל דיברתי לראשונה עם אביו, שסיפר לי שהוא עצמו החל לעבוד בגיל בנו. הוא נאלץ להתפשר ולהיות מכונאי רכב, למרות שחלם על מכונאות מטוסים. הוא מסביר לי שאינו יכול עוד לנסוע לירושלים כדי להצטייד בחלקי מכונות, ושנהייה קשה להאכיל את בני הבית, שתי נשים ותשעה ילדים. אף על פי כן, משפחה זו מאנה לפנות לקרנות

זה עתה נודע לאם על מות בנה בן ה-23, שהיה לוחם של החמאס ונרצח בכוונה תחילה על ידי הצבא הישראלי בחברון.

צדקה, ולדברי האב, הוא שומר על סבלנות ואמונתו. הוא רוצה עדין להאמין בשלום שיגיע יום אחד, למרות שנראה לו שהישראלים אינם רוצים בו באמת. הוא ימשיך לקבל את הדין ומעדיף ללוות כסף מאמו. היא קיווה למצוא מענקים להפעלת דוכן משקאות נייד, שבו ביקרתי באמצע אפריל. כל המשפחה התאגדה סביב מיני-חברה זו, שהשיבה להם מחדש מעט שמחה. ראיתי אותם מידי פעם בפינת השוק, הרחוב וסביב סדנת הציור בביתם.

לפני יומיים עברתי ליד ביתם, ופגשתי את האב בזמן ששטה קפה עם שכנו בחוץ. הוא נראה רע וחסר מעש. הוא משך אותי לתוך הבית לראות את הנזקים: החלונות, הקירות (החיצוניים והפנימיים), והארונות, מחוררים מכדורים, גם הבגדים. כל חור מוקף סימני בערה, כמעט פרצה שריפה. יחד איתם, צעירים ומבוגרים, אני עוקב אחר מסלול הכדורים לרוחב החדרים ובחדר ההורים, ממנו הם ברחו בזחילה. אני אווז באצבעותיי את חתיכות המתכת החדות

הנעוצות בקירות. אלה כדורים שבזמן פיצוץ משחררים מיני-קליעים מסוכנים שהורגים ופוצעים. הפעם הם התחמקו מהם, למרות שחתיכה אחת נחתה בחדר המקלט אליו נדחקו כולם. הילדים מראים לי את כל פיסות המתכת שאספו בתוך הבית. מזועזעים, עדין תחת מהלומת ליל בלהות זה, הם עצבניים, מרוגשים, רבים ביניהם; הקטנים ביותר צורחים נצמדים לאחת האמהות, בעצמה בהלם ועייפה מידי, לא מצליחה לאחוז בהם. האישה השנייה לא יכולה עוד ועזבה לנוח בבית משפחתה.

האב כועס מאוד, מלא שאת נפש. הוא מעיד על עצמו שהוא מוכן לכל. בקיץ זה סגר את בית העסק שלו, התחרות הפכה אותו ללא רווחי. הוא החליט לקבל עזרה חומרית שהוצעה, אך הצלב האדום, שאמור היה להביא להם מזון בשבוע שעבר, לא הגיע. הוא עדין לא הלך למשרד הרווחה על מנת לקבל את הביטוח הרפואי שמוענק למשפחות בהן האב אבד את עבודתו מאז תחילת האינתיפאדה.

9 באוגוסט

17 הרוגים ו-90 פצועים
ישראלים
במערב ירושלים:
הגיאהד
האיסלמי לוקח
אחריות לביצוע
הפיגוע.

10 באוגוסט

כוחות מיוחדים
ישראלים חודרים
לתוך משרדי
הרשות
הפלסטינית.

חברון, יוני 2001. נוסף על חוסר הבטחון בשל היריות וההפצצות, הבעיה המרכזית היא עדיין ההסגר והעוצר.

בקביעות, ללא ליאות, גם במחיר כאבי בטן שהחלו לפני זמן רב ועומדים בפני כל טיפול. "הרופאים אומרים לי שזה פסיכולוגי", הוא אומר לי בעייפות. אישתו שילדה לא מכבר את ילדם השלישי, מתוודה בפני על פחדיה ועייפות. "הוא לא ישן עוד. אני מעזה לשחק עם הילדים בחצר, והילדה הקטנה בת הארבע פוחדת ללכת לביה"ס. היא מתלוננת על כאבים ברגליה, פוחדת ללכת לישון וסובלת מסיוטים." בפגישתנו ביולי, הצטרף אלינו האבא לשיחת יעוץ בבית, הוא מספר לנו שיותר ויותר קשה לו להתעקש ולהישאר בכל מחיר בבית זה: "זה הולך ונעשה גרוע יותר." הוא מספר על אותו לילה בספטמבר 2000, חודש לפני האינתיפאדה, בו החיילים פלשו לבית על מנת לתפוס עמדה על הגג, ממנו ירו: ליל בלהות בלתי נשכח, שהטביע חותם בכל המשפחה. לאחר מכן, החל לחשוב על עזיבת הבית. אך זהו בית אביו, כאן נולד. הוא לא מסוגל להחליט על כך, והדבר מענה אותו. הוא יודע שעד כמה שקשה לו

הוא מיואש, מדוכא, חסר אונים, תוקפני, על הסף... אלה המלים בהן הוא משתמש כדי לתאר את המצב הדכאוני ממנו הוא סובל. היום המשפחה קרסה. קשה לתמוך בהם, איך ניתן לעזור להם? הילדים מבקשים ממני להישאר עוד מעט, לצייר איתי, לשוב בקרוב אם אינני יכול להישאר היום. האב יהיה שם איתם כדי לדבר מעט. כן, הוא ירצה להעיד.

תחילת ספטמבר

יותר מגג, זהו מאבק

לעזוב את הבית, את האדמה, תמצית הקיום, אחרי שנים של התנגדות עיקשת, זהו וויתור שכמוהו כהתאבדות. בפעם הראשונה בה בקרתי משפחה זו בביתה, באמצע אפריל, הראה לי האב את תוצאות הטרדותיהם של המתנחלים בעוברם ליד ביתו בדרכם לבית הכנסת כל יום שבת: קולטי שמש שבורים, חומת הבית ממוטטת, חלונות המטבח שבורים. הוא מתקן

14 באוגוסט

צה"ל חודר לגנין, עיר בשליטה פלסטינית.

27 באוגוסט

אבו עלי מוסטפא, ראש "החזית העממית לשחרור פלסטין", נהרג ברמאללה מפגיעת שני טילים.

29 באוגוסט

ישראל תופסת שטחים רבים בבית ג'אלה, הנמצאת בשליטה פלסטינית מ-1995. הקהילה הבינלאומית מגנה את הפלישה.

בחופשיות. שלא כבדרך כלל, היום הם מסרבים בכל תוקף לאפשר לה לחזור לביתה. היא עובדת באזור פלסטיני, שם נמצא גם ביה"ס של ילדיה. על מנת להימנע מהחיילים והסרקסיות שלהם, הם נוהגים לעבור דרך הגגות.

היא חוששת שהילדים חזרו לפניה ושלא תוכל להגיע אליהם. היא בפאניקה, ומבקשת עזרה. למרבה המזל, הילדים עדיין לא חזרו לבית, הם נמצאו- הוקל לה, אך עדיין לא יכלו לחזור לביתם. הם נאלצו לחפש מקלט בבית האחות, בכפר הנמצא בשכונת לחברון. כעת היא דואגת רק לבית. באותו לילה, החנות הצמודה לבית הוצתה. הבית עומד על תילו. המשפחה חזרה אליו, אך האם מפחדת להיעדר ממנו. היא תוהה אם לא יהיה עדיף לעזוב את עבודתה. כשנלך לראותה שוב יומיים מאוחר יותר, החיילים ייפקחו עלינו לראשונה במהלך הייעוץ.

אמצע ספטמבר

תחת לחץ החיילים

בפעם הראשונה מאז תחילת הטיפול בבתה, באה האם להתייעץ עמי במשרד. בדרך כלל פגשתי אותה בביתה, שדלת הכניסה שלו צמודה לעמדת החיילים המפקחים על הכניסה לרובע היהודי של באב א-זאוואייה. היא באה לספר שעזבה את הבית, החיים שם הפכו בלתי אפשריים. בפעם האחרונה שנסענו לשם, חשנו במתח המכביד על משפחתה. הם נותרו הדיירים היחידים בבניין זה, שננטש ע"י שאר השכנים. הם חיים בחסדי החיילים שפלשו לבית, התמקמו למטה ויש להם עדיין עמדה על הגג, שנתפס על ידם לפני חודשים רבים. צריך להרגיע את המשפחה כדי לשכנעם לפתוח את הדלת.

ההחלטה, היא קשה יותר לאישתו וילדיו. הוא מגדיל את אמצעי ההגנה מסביב לבית, מלווה כל יום את בתו הקטנה בדרכה לביה"ס, עוזב את עבודתו כדי לעבור בבית... חיוכו הכן לא מצליח להסוות את עייפותו. עיניו אדומות מחוסר שינה, ועצבנותו מתרגמת לדאגה המכרסמת בבטנו.

אחרי החזרה לביה"ס, בתחילת ספטמבר, הוא חזר למשרד לקבוע פגישה. הוא מספר לנו שעל מנת ללוות את בתו לביה"ס, צריך היה ללכת בדרך המקיפה את נקודת המעבר של החיילים, המפקחים על הדרכים המובילות להתנחלות הקרובה. הוא נפצע ברגלו כשקפץ על קיר.

הוא מחייך ואומר בציניות שהמצב לא יישאר כך לאורך זמן, המנהל חושב שביה"ס בוודאי ייסגר. באותו יום, אישתו נפגעה מאבן שזרקו מתנחלים... הם רבים ביניהם ללא הרף. היא לא עומדת עוד בהפגזות בכל לילה ובהטרדות שרק מתגברות, ורוצה לחיות אצל הוריה.

בסופו של דבר, בלילה האחרון, הוא לקח מזרונים ושמיכות והחליט לישון במסתור שבחנות אחיו, באזור שאינו נכבש. בכל זאת לא הצליח לישון, מודאג מידי ממה שעלול לקרות לביתם, ופיתח תגובה אלרגית ל... עקיצת יתוש. הוא לא רוצה לחזור לשם עוד. באותו יום, אביה של רנין, שהחלה היום בפעם הראשונה לשחק תוך שהיא מקשיבה לנו, מספר לי על בית ילדותו, סבו וסבתו שאירחו שם אנשים, כל הצמחים שהיו גאותה של סבתו... ועל הפעם בה, ישוב לפני הדלת, התנגד בגופו לכניסת החיילים. התנגדות פסיבית ונחושה. בית זה הוא יותר מקירות, זהו מאבק. אך אם המצב ימשיך להחמיר, הוא יעזוב. חיוכו הכן נעלם מפניו.

יום שבת, ה-8 בספטמבר

תקועה במחסום

אנו פוגשים את ראשיה של תנועה בלתי אלימה, שנוסדה ב-1986. שוחחנו עמם על הפעולות היומיומיות, בהן אנו מבחינים בקביעות, כל אחד מעמדתו הוא, אחד מהם מזה כחמש עשרה שנים, אני מזה שמונה חודשים. בזמן השיחה אני מקבל הודעה מאם הנמצאת במצוקה משום שהיא חוששת שלא תוכל להגיע לילדיה. היא גרה בגבול האזור הכבוש, קרוב לנקודת המעבר. היא חיה לבדה עם ילדיה, ועד היום, גם אם לא בקלות, תמיד אפשרו לה החיילים לנוע

4 בספטמבר
השלכות אחד
עשר חודשי
אינתיפאדת אל
אקצה: לפחות
554 פלסטינים
הרוגים, 157
ישראלים
הרוגים. 24 ימים
מאוחר יותר,
ב-28 בספטמבר,
יום השנה
לאינתיפאדה
המספר יגדל
ל-629 הרוגים
פלסטינים, ו-169
הרוגים
ישראלים.

במהלך ביקורנו, הילדים מתהלכים הלך ושוב מהסלון לחלון, ממנו הם צופים במתרחש למטה. באותו יום רעש יריות חזק וקרן אור אדומה שחלפה לפני החלון, גרמו לנו לקפוץ בפתאומיות, ואחד הילדים הזדרז לסגור את התריסים. נאלצנו לעזוב במהרה את האזור הכבוש, כפי שקורה לעיתים קרובות בחמשת השבועות האחרונים.

אם זו חזרה לבדה עם ילדיה ממספר ימים בהם שהתה בבית הוריה בירושלים. העניינים עדיין לא הסתדרו. כולם נחו רחוק מן הגיהנום, ונראו שלווים יותר מהפעם האחרונה שעברנו שם בסוף שנת הלימודים. היא אומרת שהילדים מרגישים טוב יותר, אך היא מיואשת: החזרה לביתה הייתה מעודדת, אך כל המשפחות האחרות עזבו את הבניין. אם היא תעזוב, המתנחלים יתיישבו בביתם. ובנוסף יש את בית הספר של הילדים.

היה זה ב-27 באוגוסט. ב-10 בספטמבר, היא הייתה חייבת לברוח. מזה 15 יום החיילים מונעים ממנה רוב הזמן לצאת. מזה 15 יום שאין לה רצון לאכול, היא רוצה להקיא: היא חוששת לילדיה. היא נמצאת אצל אחותה, אך מרגישה שם כנטל. היא מחפשת בית אחר.

אמצע ספטמבר

בית חדש, תקווה חדשה

מזה שלושה שבועות אני מבקר משפחה אחרת ליד ההתנחלות "חרסינה", על מנת לראות ילדה קטנה בת 5 שמתעוררת בצעקות, נסערת במשך כל היום, כעסנית. הדבר קורה מאז שהיא ראתה את הרס הבית ע"י הבולדוזר, מספרת לי האם כשבזרועותיה ילדת הזקונים בת החודש, ששלושת הבכורים רבים כדי לנשק אותה ולקחת אותה בזרועותיהם. ביתם החדש ממוקם על גבעה, מול התנחלות, והפך מושא להצעות קנייה שהם דחו. כעת הוא מושא ליריות...

אדמה זו שייכת לשתי משפחותיהם, ההורים גרים לא רחוק מהם, כך גם הסבא והסבתא. שם הם נולדו, גדלו ובנו בעצמם, עם ילדיהם, את ביתם הראשון. כעת הוא אינו יותר מערמת הריסות, עליהן אני פוסע על מנת להגיע אליהם. את דרך הגישה חוסם תל אדמה.

האם מספרת לי שביום הריסת הבית, כאשר

הרסו גם את הגן - עצים וגידולים חקלאיים, היא הוכתה בידי החיילים והובהלה לבית החולים, ממנו התחמקה בריצה כדי לחזור לבית... אותו מצאה בהריסות. בעלה נאסר, הילדים נלקחו ע"י המשפחה. הבת הקטנה בת השנתיים רצתה למות, שרפה את בגדיה. היא נשארה מבולבלת לזמן רב, ורופא קיים אחריה מעקב בשל בעיות תזונה. "גם כשמלאו לי 7 שנים, גילה של בתי הבכורה, ראיתי את פיצוץ בית הוריי, זה היה -1967. מאז אותו גיל אני נאבכת: בניתי את הבית מחדש עם אחיי, מאז גם התחלתי לעשות הכל כמו הגברים ולעשן. לפני שנה, כשביתנו הראשון נהרס, שהינו שם ארבעה חודשים, באוהל עם בעלי, על אדמתנו. את הבית הזה בנינו עם הילדים."

בפלסטיין כל המשפחה בונה יחד את הבית, מהצעיר ביותר למבוגר ביותר; סביבו מתארגנת המשפחה ובונה את עצמה. "בית זה הוא בית של תקווה", אומר האב. אך בכל יום, הם מדברים על אירועים אלה, שהחדירות השכיחות של החיילים אינן יכולות להשכיח. האיום האחרון: הגג עלול להפוך לבסיס צבאי, כיוון שהבית מהווה עמדת מפתח אסטרטגית. עמותות זרות רבות עוזרות להם, ועו"ד של התנועה הישראלית "שלום עכשיו" מגן על זכויותיהם.

בכל יום רואים הילדים את הריסות ביתם הראשון. הבכור נזכר ברגעים היפים שהם חוו שם. הם ממשיכים להשקות את הצמחים מתקופה זו, ליד ההריסות. המשפחה ממשיכה להחזיק מעמד, מאוחדת סביב "קרן האור", הלא היא הילדה הקטנה.

אוקטובר

ירי על קבלת הקהל

כשחזרתי מחופשתי בתחילת אוגוסט, מצאתי את משרד הייעוץ שלי מנוקב מכדורים. חמש עשרה פגיעות בשמשה הפונה למערב, דרכה צפיתי בשקיעות שמש, נהנה מקרני האור המרגיעות. התקשיתי לעזוב את המקום, ועוד קיוויתי שאוכל להישאר. חשבתי שהתקפת יריות זו, שהגיעה מבית שנכבש לא מכבר בידי צבא הישראלי, לא הייתה אלא תאונה, בלילה, מחוץ לשעות העבודה. אך לפני כחמישה עשר יום, נפגע המשרד שוב מירי, שאילץ את סגירתו. מקום המבטחים השליו, בו מטופלות ומטופלים מצאו לדבריהם, משב של חמצן, איננו עוד.

צוות רפואי-פסיכולוגי של "רופאים ללא גבולות" בעזה

יום שני, 13 באוגוסט, 2001

בית להיה כלא תחת כיפת השמיים

אנו מבקרים היום את האזור הקרוי "ציפה" בצפון רצועת עזה, בין ההתנחלויות דוגית ואלי סיני. מאז חודש יוני, תושבי גזרה זו מנותקים לחלוטין משאר האזור.

לפני האינתיפאדה היו שם 125 משפחות, יותר מ-600 איש. האדמה והבתים נהרסו, תושבים רבים עזבו. מאז כיתורו של האזור, החיים בו הפכו לבלתי אפשריים. הצבא הישראלי יצר מובלעת. ניסינו בעבר לבקר באזור זה, אך בשל "סיבות ביטחוניות", לא אפשר לנו הצבא להגיע לשם.

שטח זה של שני קמ"ר, מוקף כעת בדיונות חול שיצרו הבולדוזרים, ומלא בגדרות תיל. בכניסה לאזור הוקמו מגדל פיקוח, מגלה מתכות ושער. בכל יום פותח הצבא הישראלי את נקודת המעבר למשך שעה, אך לעיתים אינו פותח אותה כלל. נהייה בלתי אפשרי לכל מי שעובד בעיר, לצאת מביתו בבוקר ולהגיע בזמן לעבודה. רוב האנשים במצב זה חייבים היו לעזוב כדי שיהיו מסוגלים לעמוד בהתחייבויותיהם.

האזור הוא חשוב בעיקר לחקלאים; האדמה טובה, אך קשה למצוא דלק כדי להפעיל את משאבת ההשקאה: הובלת מכלית הפכה בלתי אפשרית. גם אם הפירות והירקות גדלים בתנאים טובים, הם עלולים להישאר מאוכסנים בנקודת המעבר במשך ימים רבים. רבים הפסיקו את קטיפת הפירות. מה הטעם לשלם לפועלים הדרושים לעבודה זו, אם לא ניתן להוציא את היבול מן האזור?

הדבר נכון גם לגבי תלמידי בית הספר. בעוד מספר ימים הלימודים עומדים להתחדש. רוב המשפחות החליטו לשלוח את ילדיהן לקרובי משפחה שחיים מחוץ לאזור.

אמש בנו הפלסטינים מחדש את הכביש שנהרס

ע"י הצבא הישראלי, בעזרת בולדוזר שאושר להם להכניס לאזור. הגישה לגופים רפואיים מהווה בעיה מרכזית. מדי פעם, קבוצת רופאים ממשרד הבריאות באים לערוך סיור באזור, כמו הסיור שאנו עורכים.

במקרה חירום, המטופלים חייבים להתגבר על מכשולים עצומים על מנת לעזוב את המקום.

יום רביעי, 15 באוגוסט

עזה

החיילים עזבו!

כשהמשכנו בדרכנו לבית באזור מורלגה, המוכר לנו היטב, והנשלט ע"י חיילים ישראלים מזה חודשים ארוכים, להפתעתנו הרבה, הגיעה לפנות בוקר שמועה, שהתבררה כנכונה במהלך המפגש: החיילים עזבו את הגג!

סוף סוף משוחררת המשפחה מנוכחות החיילים וממגבלות יומיומיות מטרידות.

בהגיענו, המשפחה מחכה לנו לפני הבית, האווירה השתנתה... כולם כאן! הם מקבלים את פנינו, מנצלים בפעם הראשונה מזה חודשים ארוכים, את השטח לפני הבית, שמחים מהשינוי במצבם.

מספר ימים מאוחר יותר, הסבתא מבקרת אותנו במשרד בעזה. היא מספרת שהמשפחה חיה כעת במצב שונה. אכן, החיילים כבר אינם על הגג, אך ייתכן וכעת יהיה מסוכן יותר. העמדה הישראלית מהווה איום ממשי. השאלות מתרבות בקרב בני המשפחה. "האם יירו עלינו כאשר נחצה את הכביש?" "האם בניית המגדל תוביל להריסת הבית?"

יום שלישי, 11 בספטמבר

רפיח

להישאר, משמע להתנגד

הביקור שערכנו ברפיח (בשכונת סלאח א-דין) נרשם כחלק ישיר במסגרת פעולתנו באיסוף העדויות. יחד עם שני עיתונאים, בקרנו את איבריהם ומשפחתו. הם מתעניינים בהיבטים הפסיכולוגיים של סבלות העם הפלסטיני. הבית נמצא בדיוק ממול לעמדה הישראלית

יום שבת, ה-6 באוקטובר

רפיה

הריסות בגבול

מאז ההרס הלא צפוי בלילה שבין ה-27 ל-28 בספטמבר, זוהי הפעם הראשונה שאני חוזר לראות את איברהים ומשפחתו, בשכונת סלאח א-דין. מתחילת העימותים מתגורר איברהים קרוב למקום התרחשותם, הוא חש שזה לא יאחר לבוא.

באמצע הלילה פתחו הטנקים באש, כולם ברחו. הם מצאו מקלט כמה עשרות מטרים משם, דרוכים. "הפיצוץ היה נורא", מספר איברהים. בית שכניו התמוטט לחלוטין, שלד ביתו שלו, עדין עומד. מקירות קומת הקרקע, נותרו גלויים רק עמודי התמיכה. מעל, הקירות סדוקים, חלקים שלמים מהם נפלו. דלתות הבית עפו למרחק מטרים רבים משם.

באירוע זה, גבר שלא הספיק לברוח הועף לתוך בית השכן. מראה הגופה נשאר טראומתי לשכן, שגילה אותה ראשון. גופתו בלתי ניתנת לזיהוי, ורק בגדיו מאפשרים לזהותו בוודאות.

המשפחות בורחות, עוזבות את המקום כדי למצוא מקלט רחוק יותר באותו רחוב, רחוק יותר מהעמדה הישראלית, אך עדין קרוב מידי לגבול, בתוך אזור שיהיה וודאי מתחם ההריסות הבא. המשפחות מקוות לעזוב, לנטוש אזור זה של חורבן יומיומי, להתרחק משאון היריות ותנועת הרכבים המשוריינים.

שמפקחת על הגבול בין מצרים לפלסטין. מול הכאוס העצום וים החורבות, כמו כל האנשים המסכנים את חייהם בקצה רחוב סלח א-דין, העיתונאים המלווים אותי באותו יום מודאגים. על כוס קפה הם שואלים: "מדוע אתה נשאר פה?" תשובתו של איברהים ברורה: "אינני יודע לאן ללכת, אין לי בית אחר." כאשר אנו מבקרים בבית, היריות מתחדשות.

אנו מבקרים גם את מוחמד, אותו אנו מכנים בחיבה "המורה לאנגלית", בשל עברו בהוראה. השיחה סובבת תמיד סביב האירועים שהחלו כמעט לפני שנה. הם אינם יכולים לשנות את המצב במאום. הדבר היחיד שנוותר להם הוא הנחישות להישאר כאן, עומדים בפני האיום. מעשה התנגדות נעלה המאפשר להמשיך לחיות בכבוד, עד כמה שניתן.

כשחזרנו למכונית, צעירים עולים ברחוב, ניתן לראות בברור שהם נחושים לפעול נגד העמדה הישראלית. מחלוננו, שכן קורא להם ואוסר עליהם להמשיך ולהסתכן. האנשים ברחוב יודעים היטב שפעולות בודדות אלה מעוררות ירי מחודש לכיוון בתייהם ומשפחותיהם.

רחוב סלאח-א-דין
בירושלים:
המלחמה אינה
קוטלת רק את
הגוף, היא הורגת
גם את התקווה,
את התכניות
המקצועיות, את
הכוונות להתחתן...

הודעות לעיתונות של 'רופאים ללא גבולות'

שליטה בלעדית של הרשות הפלסטינית) ברמאללה, ג'נין, שכם, טול כרם, קלקיליה, חברון ובית לחם אלימה ביותר.

אנו מבחינים בעלייה ברמת ההפרעות הפיזיולוגיות והפסיכולוגיות הקיימות מזה 14 חודשים: החרפה של מחלות כרוניות או קודמות בעקבות המתח, מצבי דיכאון חריפים, עצבנות, חרדות, הפרעות שינה או אכילה. המשך האלימות והמציאות המאיימת גורמים למצבי חרדה ולהתקפי פאניקה חזקים, המובילים ללא ספק להצטברות הטרומות, ולכך שבכל פעם יש להתחיל את הטיפול התרפי מחדש. האימה מתבטאת בעיקר בלילות, בבתים הנמצאים על גבול התנחלויות יהודיות או לצד כבישים בהם משתמשים רק המתנחלים. באמתלה ביטחונית, שכונות שלמות מנוקבות בכדורים, ואחר כך נמחות באופן שיטתי ע"י הבולדוזרים. המשפחות המסרבות לעזוב נשארות לגור במובלעת, מנותקות ממרקמן החברתי. הן חיות בחרדה יומיומית, ממתינות לרגע בו יגיע תורן להתפנות...

"רופאים ללא גבולות" חרד מההידרדרות העקבית בתנאי החיים של המשפחות הפלסטיניות החשופות ביותר לאלימות, בגדה המערבית וברצועת עזה, ההרעה בתנאי החיים, לאור המשכו והחרפתו של הסכסוך, מעצימה את תחושת חוסר הביטחון והייאוש של משפחות אלה.

האזרחים הפלסטינים לכודים, 'רופאים ללא גבולות' ממשיכים במשימותיהם

פריס, ה-15 בדצמבר, 2001

רופאים ופסיכולוגים של 'רופאים ללא גבולות' הנוכחים בשטח, מדווחים על עלייה במספר המשפחות הפלסטיניות הנחשפות לאלימות ושואין להן גישה לטיפול רפואי קבוע. הבידוד והחשיפה לאלימות יומיומית גורמים לתופעות דכאוניות ולהלם פוסט טראומטי, הן בקרב מבוגרים והן בקרב ילדים. מצבה של האוכלוסייה האזרחית החשופה לאלימות יומיומית מדאיג מאוד. נגישותם לטיפול רפואי הולכת וקטנה. הגבולות התנועה שמטיל הצבא הישראלי מסיבות ביטחוניות, מונעות ממשפחות להגיע אל השירותים הרפואיים הפלסטיניים או אל רופא. גם צוות הבריאות הפלסטיני נתקל בקשיים רבים להגיע אל המתקנים הרפואיים, והאמבולנסים אינם יכולים לפעול בחופשיות. בימים האחרונים הפעולות הצבאיות של הצבא הישראלי באזור ך (הנמצא בעיקרון תחת

40 בתים נהרסו ביבנה, 'רופאים ללא גבולות' סייע למפונים

ירושלים, ה-10 בינואר, 2002

בעקבות פלישת הצבא הישראלי לרפיח, בדרום רצועת עזה, הגיע צוות חירום פסיכולוגי של 'רופאים ללא גבולות' אל בלוק "0" בשכונת יבנה. כ-40 בתים נהרסו ביבנה ויותר מ-200 אנשים נותרו ללא קורת גג. נשים, גברים וילדים הקימו אוהלים שהוקמו ע"י CICR, ליד שכניהם לשעבר שבתיהם נהרסו חודשיים קודם. הרשות הפלסטינית אינה מצליחה למצוא פתרון לדיור מחדש של משפחות אלה, שאבדו את כל רכושן בכמה שעות. המצב מדאיג אף יותר מאחר והחורף יגיע בקרוב ועימו הקרה והגשמים. מהבתים ההרוסים לא נותר דבר, כמה רמזים ליומיום שנקטע לפתע: פה ושם

רואים נעל, סוודר, סיר או צעצוע... כשחקרנו בדבר השתלשלות המאורעות, הנוכחים במקום תארו תסריט מחריד. מזעזע ככל שיהיה הנו ענין יומיומי: כמה טנקים מגיעים, יורים, האוכלוסייה המפוזרת בורחת בלי לקחת עימה דבר. אז מסיימים הבולדוזרים של הצבא את משימתם, הריסת הבתים. כשמנסים התושבים להציל מזכרות, תעודות או בגדים, הם נענים ע"י רמקול ממגדל שמירה סמוך: "אם לא תפנו מיד את האזור, אנחנו יורים."

'רופאים ללא גבולות' מגנה את פעולת ההרס המסיבית של בתי אזרחים בעונת החורף. 'רופאים ללא גבולות' נוכח בעזה מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצה וחרד להשפעות הרפואיות והפסיכולוגיות של פעולה זו על המשפחות המפונות. המשפחות עלולות לפתח תופעות של מתח פוסט-טראומטי, הפרעות דכאוניות וחרדה. צוות משותף פסיכולוגי-רפואי של 'רופאים ללא גבולות' פועל בשטח לעזור ל-200 הנפגעים להתמודד טוב יותר עם המצב הקשה.

רופאים ללא גבולות' מוקיע את ההתקפות הישראליות על מתקנים רפואיים

ירושלים, ה-11 במרץ, 2002

מחודש נובמבר 2000 מפעיל 'רופאים ללא גבולות' שתי תוכניות טיפול רפואיות ופסיכולוגיות בשטחי האוטונומיה הפלסטינית בגדה ובעזה. תוכניות טיפול אלה מיועדות לתושבי האזורים החשופים ביותר לאללימות, בעיקר לאלה החיים בקרבת נקודות עימות: מתקנים צבאיים או התנחלויות ישראליות. מתחילת חודש מרץ 2002, אנו עדים לעליה חסרת תקדים ברמת האלימות. הימים האחרונים היו הרצחניים ביותר מזה ארבע-עשרה שנה. התקפות כוחות הצבא הישראליים על שטחי האוטונומיה הפלסטינית הולכות ומתחזקות. בשבוע הראשון של חודש מרץ קרוב ל-100 פלסטינים, ביניהם אזרחים וילדים, נהרגו בהתקפות אוויריות ופלישת טנקים למחנות הפליטים סביב ג'נין, שכם, טול-כרם, בית-לחם ועזה. גם העיר חברון, בה מתגורר ועובד הצוות הרפואי של 'רופאים ללא גבולות' ספגה

ירי כבד ממכונות ירייה ומטנקים.

צוותי ההצלה לשעת חירום והצוות הרפואי מותקפים גם הם ולכן אינם יכולים לספק טיפול חירום לפצועים. הקורבנות האחרונים הם מפקד שירותי החירום בג'נין, אחות בשירות האו"ם בטול-כרם, נהג אמבולנס, איש צוות חירום ועובד רפואי בעזה. מספר אמבולנסים נמחצו והיוו מטרת לירי בזמן ההתקפות. ב-17 החודשים האחרונים, הצבא הישראלי הרג 15 מאנשי הצוות הרפואי ופצע רבים אחרים. בית החולים "אל-מזאן" בחברון הופץ מסיבית. המחלקה הפתולוגית והקפיטריה לשימוש החולים נפגעו. התקפות אלו מעוררות דאגה ומצביעות בבירור על אי-כיבוד החוק הבינלאומי.

וועדת ז'נבה והחוק ההומניטרי הבינלאומי מגנים באופן מפורש הן על השירותים הרפואיים והן על הפצועים בזמן עימות. הצדדים הלוחמים חייבים לסייע לפצועים לקבל טיפול, ולהקל על גישה בטוחה לצוות הרפואי. לאור כך, 'רופאים ללא גבולות' מגנה את ההתקפות ומבקש מהרשויות הישראליות לנקוט צעדים מיידיים על מנת להגן על הצוות הרפואי ולהבטיח את נגישותו לפצועים ולמשפחות הנפגעים.

רופאים ללא גבולות' מגנה את הפיקוח על צוותיו ע"י מליציות חמושות

ירושלים, ה-4 באפריל, 2002

שיבוש עבודות הסיוע הרפואי בקרב אזרחים פלסטיניים בשטחים הכבושים מעורר דאגה הולכת וגדלה. בשעה שאזרחים פלסטיניים פשוטים נתונים תחת לחץ צבאי עצום, הגבולות חמורות הוטלו על 'רופאים ללא גבולות' בנסיונו להגיע למשפחות המבודדות ביותר. אף בחברון וברצועת עזה, במקומות בהם עובד 'רופאים ללא גבולות' ובהם הצבא אינו מרכז את פעולותיו, הולכת ופוחתת אפשרות הגישה לטיפול רפואי.

בבוקר ה-2 באפריל התרחשה תקרית מדאיגה במיוחד: צוות של 'רופאים ללא גבולות' (מורכב מרופא, מתורגמן ונהג) יצא לאום-עמר, כפר באזור חברון, לערוך ביקורי בית אצל משפחות פלסטיניות החיות באזורים מרוחקים. המכונית של 'רופאים ללא גבולות' סומנה באופן ברור בעזרת מדבקות ודגל. כל אנשי הצוות לבשו אפוד של הארגון. בדרך, הצוות נעצר בשני מחסומים צבאיים וקיבל אישור להמשיך בדרכו

לאחר שהראה תעודה מזהה של 'רופאים ללא גבולות'. במחסום השלישי, שלושה חיילים ישראלים הופיעו לפתע מאחורי העצים, הורו למכונית לעצור באיום נשק. המכונית הורשתה להמשיך בדרכה רק לאחר שהצוות הבהיר שמטרת הנסיעה רפואית בלבד. בקרבת הכפר אום-עמר נעצרה שוב המכונית ע"י שני אנשים בלבוש אזרחי וחמושים ברובים אוטומטיים. הם לא ענדו כל סימנים מזהים, והיו כנראה שומרים מההתנחלות הסמוכה. בעת בדיקת תעודות הזהות, הם החרימו את מפתחות המכונית. הצוות עוכב כך יותר מחצי שעה ללא שהוצגו לו שום הסברים. אירוע אחרון זה הוא דוגמה להצבת מכשולים חוזרת ונשנית לעבודת צוותינו, הנאבקים לממש את זכותם להגיע ללא הפרעה אל האוכלוסייה האזרחית. האירוע סותר לחלוטין את הבטחות הצבא הישראלי לצוותינו בנוגע לחופש התנועה של הצוותים העובדים בשטחים הכבושים. בעבר ביקשנו את הזכות לנוע בחופשיות במסגרת פעולותינו הרפואיות, וזכות זו אושרה לנו. לאור ההידרדרות במצב, איננו בטוחים שהתחייבויות הצבא יכובדו. גם כשאנו מקבלים אישור, יותר ויותר פעמים מסרבים לאפשר לנו מעבר. 'רופאים ללא גבולות' רואה בכך אי-כיבוד של זכותנו לגישה לקורבנות העימות, וכן אי-כיבוד זכותם של האזרחים לגישה למרכזי הבריאות.

Pays-Bas Artsen Zonder Grenzen Max Euweplein 40, Postbus 10014 1001 EA Amsterdam Tél.: + 31(20) 520 87 00 Fax: + 31 (20) 620 51 70 www.artsenzongrenzen.nl	הולנד	Espagne Médicos Sin Fronteras Nou de la Rambla, 26 08001 Barcelona Tél.: + 34 (93)3 046 100 Fax: + 34 (93)3 046 102 www.msf.es	ספרד	Allemagne Ärzte Ohne Grenzen Am Köllnischen Park 1, 10179 Berlin Tél.: + 49 (30) 22 33 77 00 Fax: + 49 (30) 22 33 77 88 www.aerzte-ohne-grenzen.de	גרמניה
Royaume-Uni Médecins Sans Frontières 67-74 Saffron Hill EC1N 8QX London Tél.: + 44 (0)20 7404 6600 Fax: + 44 (0)20 7404 4466 www.uk.msf.org	בריטניה	Etats-Unis Doctors Without Borders 6 East 39th Street, 8th Floor New York, NY 10016 Tél.: + 1 (212) 679 6800 Fax: + 1 (212) 679 7016 www.doctorswithoutborders.org	ארצות הברית	Australie Doctors Without Borders Suite C, Level 1, 263 Broadway Glebe, NSW 2037 Adresse postale: PO Box 847, Broadway, NSW 2007 Tél.: + 61 (2) 9552 4933 Fax: + 61 (2) 9552 6539 www.msf.org.au	אוסטרליה
Suède Läkare Utan Gränser Högbergsgatan 59B, Box 4262 10266 Stockholm Tél.: + 46 (8) 55 60 98 00 Fax: + 46 (8) 55 60 98 01 www.stockholm.msf.org	שוודיה	France Médecins Sans Frontières 8, rue St-Sabin, 75544 Paris Cedex 11 Tél.: + 33 (1) 40 21 29 29 Fax: + 33 (1) 48 06 68 68 www.paris.msf.org	צרפת	Autriche Ärzte Ohne Grenzen Josefstädter Straße, 19, PO Box 53 A-1082 Wien Tél.: + 43 (1) 409 72 76 Fax: + 43 (1) 409 72 76-40 www.msf.at	אוסטריה
Suisse Médecins Sans Frontières / Ärzte Ohne Grenzen 12, rue du Lac, 1207 Genève Case postale 6090, 1211 Genève 6 / Postfach 6090, 1211 Genf 6 Tél.: + 41 (22) 849 84 84 Fax: + 41 (22) 849 84 88 www.msf.ch	שווייץ	Honk Kong Médecins Sans Frontières Shop 5B Laichikok Bay Garden 272 Lai King Hill Road, Kowloon Tél.: + 852 23 38 82 77 Fax: + 852 23 04 60 81 www.msf.org.hk	הונג קונג	Belgique Médecins Sans Frontières / Artsen Zonder Grenzen Rue Dupré 94 / Dupréstraat 94 1090 Jette, Bruxelles / Brussels Tél.: + 32 (2) 474 74 74 Fax: + 32 (2) 474 75 75 www.msf.be / www.azg.be	בלגיה
משרדים נוספים					
Médecins Sans Frontières International Rue de la Tourelle 39, 1040 Bruxelles Belgique Tél.: + 32 (2) 280 1881 Fax: + 32 (2) 280 0173 www.msf.org		Italie Medici Senza Frontiere Via Volturno 58, 00185 Roma Tél.: + 39 (0) 644 86 921 Fax: + 39 (0) 644 86 9220 www.msf.it	איטליה	Canada Médecins Sans Frontières / Doctors Without Borders 720 Spadina Avenue, Suite 402 Toronto, Ontario, M5S 2T9 Tél.: + 1 (416) 964 0619 Fax: + 1 (416) 963 8707 www.msf.ca	קנדה
משרד קישור עם האו"ם - ג'נבה Bureau de liaison auprès de l'ONU – Genève 12, rue du Lac, Case postale 6090 1211 Genève 6, Suisse Tél.: + 41 (22) 849 84 00 Fax: + 41 (22) 849 84 04		Japon Médecins Sans Frontières Takadanobaba 3-28-1 Shinjuku-ku Tokyo 169-0075 Tél.: + 81 (3) 3366 8571 Fax: + 81 (3) 3366 8573 www.japan.msf.org	יפן	Danemark Læger Uden Grænser Bernstorffsvej 20, 2900 Hellerup Tél.: + 45 (39) 62 63 01 Fax: + 45 (39) 62 61 04 www.msf.dk	דנמרק
משרד קישור עם האו"ם - ניו יורק Bureau de liaison auprès de l'ONU - New York 6 East 39th Street, 8th Floor New York, NY 10016, Etats-Unis Tél.: + 1 (212) 655 3777 or + 1 (212) 679 6800 Fax: + 1 (212) 679 7016		Luxembourg Médecins Sans Frontières 70, rue de Gasperic, L-1617 Tél.: + 352 33 25 15 Fax: + 352 33 51 33 www.msf.lu	לוקסמבורג	Emirats-Arabes-Unis Médecins Sans Frontières PO Box 47226, Abu Dhabi Tél.: + 971 (2) 6317 645 Fax: + 971 (2) 6215 059 www.msfuae.ae	איחוד הנסיכויות
		Norvège Leger Uten Grenser Rådhusgaten 30 A, O151 Oslo Tél.: + 47 23 31 66 00 Fax: + 47 22 33 45 51 www.leger-uten-grenser.no	נורבגיה		